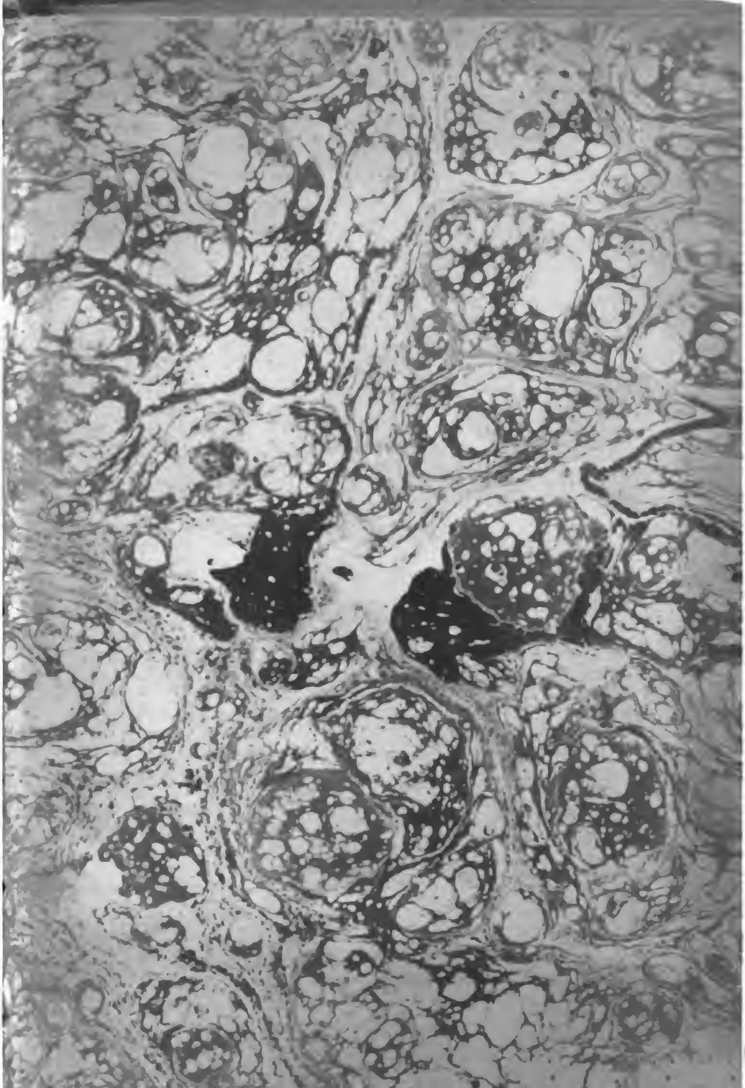
MANUDUCTIO AD COELUM. MEDULLAM CONTINENS SANCTORUM PATRUM &...

Giovanni Bona

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8 M
15 — G
65

Google

Digitized by Google

B VI D 60 f 25

Digitized by Google

Digitized by Google

MANUDUCTIO AD COELUM.

Medullam continens Sanctorum Patrum & veterum Philoſophorum.

AUCTORE

D. JOANNE BONA

S. R. E. Tit. S. Bernardi ad thermas Presbytero Cardinali, Ordinis Ciſtercienſis.

Juxta Exemplar Romæ excuſum.

36.9.3.

ex libris

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

IHS.

VARSAVIÆ.
Proſtant Gedani
Apud JANSSONIO-WAESBERGIOS
1676.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÆFATIO

Ad Lectorem.

DUo ſunt, quæ in veſtibulo hujus mei libelli me tecum præfari oportet, Lector benevole Nam primitus vereor, ne me aliqui impudentiæ, & temeritatis accuſent. Quomodò enim, inquient, ad cœlum homines manuducere præſumis, ipſe prorſus terræ affixus. Aut quâ fiduciâ deſcribere virtutem aggrederis, cui præſtandæ idoneus non es? Deinde, quid novi hâc tuâ nobis lucubratione profers? Rem antiquam, ab innumeris penè Scriptoribus doctè & eleganter pertractatam, faſtidioſa & rudi repetitione recantas: opesque alienas, tanquam tuas, ſuperbo mendacio oſtentas.

Hæ ſunt voces, quibus convellere ſtudium meum nonnulli forſitan conabuntur. Sed primum me excuſabo prudentis illius dicto; quia

——fungor vice cotis, acutum.

Reddere quæ ferrum valet, exors ipſa ſecandi;

&, ut alterius Sapientis verba uſurpem: *Non ſum tam improbus, ut curationes æger obeam, tanquam in eodem valetudinario jaceam, de communi malo tecum colloquor; remedia communico. Sic itaque me audi, tanquam mecum loquar: in ſecretum te meum admitto.* Diſcentem diſcipulum, & meipſum erudientem

Quod autem ſecundo loco objectum eſt, non aliter diluere poſſum, quàm ingenuè fatendo pauca hic de meo, pleraque aliena eſſe. Congeſſi huc plurima, vel quæ propria didici experientia, vel quæ mihi profutura intellexi, dum Sanctorum Patrum, & veterum Philoſophorum ſcripta percurrerem. Sed, apum more, varia libamenta in unum ſaporém confudi, quædam admiſcens propriis Auctorum verbis, quædam meo ſtylo: quem facilem eſſe volui, & ſine fuco; quia facere hic doceo, non dicere. Habes hic igitur omnium moralium inſtitutionum, quas ad benè beatéque vivendum Sàncti Patres tradiderunt, compendium quoddam, & breviarium: habes Senecæ, Epicteti, Antonini, aliorumque Sapientum, placita meliora. Placuit autem ſalutares admonitiones, quas efficaces eſſe in meis malis expertus ſum, omiſſâ locorum citatione è quibus eruuntur, breviter indicare: remedia enim hæc animæ ſunt, non ingenii lenocinia: nec delectare hîc intèndo, ſed prodeſſe. Non quærit æger, quis potionem miſcuerit; vel unde pharmaca accepta ſint, dummodò ſanent. Multa omiſi, quæ dicere poteram; multa, quæ ſubtiliùs explicare. Magis enim prodeſt, pauca præcepta ſapientiæ tenere, quæ in promptu ſemper & uſu ſint, quàm multa diſcere & illa ad manum non habere. Multum didicit, qui ſcit quantum ſaluti ſatis eſt. Faxit Deus, ut hic meus qualiſcunque labor omnibus plurimùm proſit; ſed mihi præcipuè, ne dicta mea factis deficientibus erubeſcant.

IN-

Digitized by Google

INDEX.

Caput I. De ſine ultimo hominis. Quàm malum ſ, ab eo deflectere. Quibus mediis, & qu ordine ad ipſum perveniatur. pag. 1

——II. Cupienti benè vivere morum inſtructor eligendus eſt. Qualis bic eſſe debeat. Officia diſcipuli.

——III. De purgatione à peccatis Exuendus ergà ill. affectus, & vitia extirpanda. Nullum efficaciùs vitiorum remedium, quàm mortis & æternitatis conſideratio. 9

——IV. De Gula. Ejus mala & remedia. Quæ ſint indicia devictæ gulæ. 15

——V. De Luxuria. Quàm turpe ſit hoc vitium. Quàm facilis in id lapſus: & quomodò evitandus. Voluptas animi ſectanda, quæ ſolida eſt. 19

——VI. De Avaritia. Malitia ejus perſtringitur. Collatio pauperis & divitis. Opum fallacia, & vanitas. 23

——VII. De Ira. Character irati. Effectus, Cauſſæ, & remedia iræ. 27

——VIII. De Invidia & Acedia. Vtriuſque deſcriptio & curatio. 36

——IX. De Superbia, Ambitione & inani Gloria. Icon Superbi. Dignitatum vanitas, & pericula. Tumoris mala, & alexipharmaca. 38

——X. De totius corporis ſenſuúmque exteriorum moderatione. Quantum corpori indulgendum. Caſtiganda oculorum licentia. Veſtium luxus damnatur. 45

——XI. De Cuſtodia linguæ. Quanti momenti ſit, & quàm difficilis. Quid in ſermone ſervandum, quid vitandum.

Digitized by Google

dum. Qualiter toleranda vitioſa aliorum lingua. 49

Cap. XII. De ſenſibus internis. Vſus opinionum. Bonis cogitationibus mens imbuenda. de coercendo appetitu ſenſitivo, ejuſque pravis affectionibus. Varia ad id præceptiones. 54

——XIII. De Amore. quæ ſit ejus natura, quæ cauſſa, qui effectus. De ejuſdem remediis. Addita quædam de Odio. 58

——XIV. De Deſiderio, & Fuga. quid deſiderandum quid fugiendum ſit. 62

——XV. De Gaudio & Triſtitia. qualiter vir bonus gaudere debeat. Non triſtatur qui omnia prævidet. Varia doloris antidota. 65

——XVI. De Spe, & deſperatione. quomodò utramque moderari oporteat. 69

——XVII. De Timore. quàm vanus ſit, & quâ ratione vincatur. audacia vitanda. quædam iterum de Ira. 71

——XVIII. De Potentiis animæ rationalis Continendus intellectus à curioſitate. Cui potiſſimùm ſcienciæ incumbendum. quàm malum ſit aliorum mores diſquirere. Aliorum judicia ſpernenda. De voluntatis abnegatione. 75

——XIX. De ſtatu Proficientium. Varia profectus adjumenta. Temporis æſtimatio, & uſus Dei præſentia neceſſaria. 80

——XX. De bono ſolitudinis. Fugienda malorum ſocietas. Mundi vitia quot, & quæ ſint Studium proficientis acquiſitio virtutum. Signa quædam obtentæ virtutis. 84

Digitized by Google

Cap. XXI. De Virtutibus Theologicis. Fides operibus comprobanda. In ſolo Deo ponenda fiducia. Motiva amoris erga Deum. Amor proximi beneficiis oſtenditur. Hortatio ad eleemoſynam. 89
——XXII. De Prudentia. Ejus neceſſitas, & difficultas. Officium viri prudentis. 93
——XXIII. De Iuſtitia, & Religione, Actus utriuſque. quid ſit Pœnitentia, & in quo conſiſtat. 96
——XXIV. De Pietate & Obſervantia, Obedientia commendatur: itèmque Gratitudo. quomodò accipiendum, & reddendum ſit beneficium. 99
——XXV. De veritate, ejúſque uſu Simplicitas laudatur. Actus fidelitatis. 102
——XXVI. De Amicitia. quibus officiis ſit colenda. Præcepta quædam ad mutuam converſationem pertinentia. 105
——XXVII. De Liberalitate. quid ſit, & qualiter exercenda. quomodò differat à Magnificentia. 109
——XXVIII. De Fortitudine. quæ ſint ejus officia. Mortem à viro forti contemnendam eſſe. 111
——XXIX. De Magnanimitate. Viri magnanimi deſcriptio. 115
——XXX. De Patientia. Ejus occaſiones, & effectus. Indicia veræ patientiæ. Ad omnia mala ferenda paræneſis, & documenta. Neceſſitas Preſeverantiæ. 117
——XXXI. De Temperantia. quantum illi conferat Verecundia. De Abſtinentia, & Caſtitate. 123
——XXXII. De Manſuetudine, & Clementia. Vtriuſque officia, & præſtantia. 125

Cap

Digitized by Google

Cap. XXXIII. *De Modeſtia. Munus duplex ſtudioſitatis. quæ regula in uſu Eutrapeliæ ſervanda.* 193
——XXXIV. *De Humilitate. In quo conſiſtat. De cognitione ſui. Veri humilis characteriſmus.* 197
——XXXV. *De ſtatu Perfectorum Imago viri Perfecti. Finis vitæ perfectæ, unio cum Deo.* 201

Imprimatur. ſi videbitur Reverendiſſ. P. Mag. Sac. Palat. Apoſt.

M. A. Oddus Epiſc. Ier. Viceſg.

Imprimatur.

Fr. Vincentius Maria Guiniſius Magiſter, & Socius Reverendiſſ. Patris S. P. A. Mag. Ord. Præd.

Ma-

MANUDUCTIO AD COELUM.

Medullam continens Sanctorum Patrum, & veterum Philoſophorum.

Caput I.

De fine ultimo hominis. Quàm malum ſit, ab eo deflectere. Quibus mediis, & quo ordine ad ipſum perveniatur.

1. AD Cœlum te manuducere propoſitum mihi eſt, quicumque hæc legis; ad illud, ſcilicet, bonum, quo adepto, nihil poſſis ulterius deſiderare. Hic eſt ſcopus, hæc meta, ad quam omnium vota naturali propenſione ſuſpirant. Omnes beati eſſe volunt. Sed ob culpam primi parentis plerique obcæcati, relicto vero, & ſummo bono, ad falſa & fucata quærenda ſe inutiliter applicaverunt. Et hi quidem, ſummum bonum exiſtimantes, nullâ re indigere; divitiis hoc nomen imponunt. Alii, ſummum bonum in ſumma potentia conſtituentes, vel regnare ipſi volunt, vel regnantibus adhærere. Quidam verò uſque ad ſordi-

Digitized by Google

da deſcendentes; feliciſſimum putant, voluptatibus diffluere; qui ſummi boni poſſeſſionem carne, & gulâ metiuntur. Tanta apud iſtos beatitudinis vilitas eſt. Sic laborantes ſine fructu, ac veluti errantes in labyrintho, quò velocius ad bonum properant, eò longius abſcedunt: ideo infelices, quia ſuam non agnoſcunt infelicitatem.

2. Hæc res eſt, quæ magnis te malis involvit, miſerabilis homo, quòd beatè quidem vivere, & beatè mori deſideras; ſed ad videndum, quid ſit beatitudo, & quomodò ad eam perveniatur, ſtultus & cæcus es, devio errore per varios anfractus incedens. Quicquid agis, quicquid cupis, quicquid moliris, contra te eſt. Non enim reſpicis illud bonum immenſum, in quo ſiſtere debet voluntas tua; quia ultra ſummum non eſt locus: ſed vagaris ſine propoſito, inſtar formicarum per arbuſta repentium, quæ in ſummum cacumen, deinde in imum inanes aguntur. Deus omnium conditor è nihilo te creavit, ut ipſum ſolum ames; ipſi ſoli ſervias totâ mente, toto affectu. Sicut neceſſarium eſt illum eſſe, ita & eſſe ultimum finem. Seriò cogita, quantam tuæ vitæ partem illi tribuas, cui te totum impendere debes. Errant ſtudia & conſilia tua, ſi ad ipſum non diriguntur. Sicut finis viæ tuæ locus eſt, quò tendis; quò cùm perveneris, quieſces: ſic finis vitæ tuæ Deus eſt, ad quem referre debes quicquid cogitas, quicquid loqueris, quicquid agis, donec ipſo adepto omnia

vota complectantur. Ad æternum ducit interitum, quicquid ab ultimo fine abducit.

3. Quemadmodùm in navigatione ſubducto navigio ſi aquatum exieris, obiter in littore aut cochleam colliges, aut bulbum; animo autem in navim ſemper intento ſolicitus eris, ne gubernator vocet; ac tunc relictis omnibus ad navim properabis: ſic tibi in vita agendum eſt Mente ſemper in Deum fixâ, ita rebus externis utere, ut cordi minimè inhæreant, nec te à propoſito fine dimoveant. Serviunt illæ tibi, ut tu ſervias Deo. Alioquin à divina deficiens unitate, ad plura non neceſſaria diſpérgeris; tòtque colis idola quot ſunt creaturæ, quas inordinato affectu proſequeris. Hi ſunt Dii tui, quibus non bovem, non hircum, ſed te ipſum, tuámque ſalutem turpi ſacrilegio immolas. Non patitur lex amoris quidpiam cum Deo amari, niſi in Deo, & propter Deum. Summa perditio eſt, à ſummo bono deflectere, & converti ad creaturas.

4. Quod Princeps Medicorum de impuris corporibus ait; quò magis alantur, eò ampliùs lædi; id etiam de animis dicendum eſt. Nam qui à prava conſuetudine ad meliorem ſtatum tranſire incipiunt, malæ vitæ venenum priùs evomere debent; ac tum, animo expurgato, ſolida virtutum percipere alimenta. Ipſa autem purgatio ſic perficienda eſt, ut quotquot admiſiſti peccata expientur, tum omnis ergà illa affectus exuatur: vitioſi habitus

 erà-

eradicentur: malæ propenſiones, & appetitus immoderati ſub rationis imperio coerceantur; caro caſtigetur: quæ corpori ſunt neceſſaria ad juſtum moderamen redigantur: frænum linguæ ac ſenſibus imponatur: quæcumque ad arcem virtutis properanti moram injicere poſſunt, penitus exterminentur. Quid trepidas, viamque tibi ad beatitudinem difficilem fingis? Tu te ipſum facere beatum potes, eò vires ſuppeditante, quin principium tuum, & finis eſt. A te autem debes exire, ut ad eum pervenias. Eò vicinior illi fies, quo à te ipſo remotior fueris.

5. Proponendum eſt itaque primò, quid appetas, quò properes: tum, via circumſpicienda, quâ ſummum illud bonum adipiſcaris, intellecturus in ipſo itinere, quantum quotidiè proficias. Perluſtra ſedulò conſcientiam tuam, & caligantes oculos aperiens ſolerter adverte, qualis debeas eſſe, dum alius fieri potes. Serò fraudem agnoſces, cùm vitare nequibis. Diſce, quo remedio cupiditatum manſueſcat inſania, quo fræno timorum ſævitia compeſcatur. Diſce terrena deſpicere, & ab his ſponte diſcede, quæ diu tecum eſſe non poſſunt. Omnia relinque antequàm relinquaris, ut cùm venerit mors, nihil in te reperiat, quod poſſit abolere. Curam autem præcipuam animæ impende; ut quæ excellentiâ prior eſt, non ſit cultu poſterior. *Quid prodeſt homini, ſi mundum univerſum lucretur, anima verò ſua detrimentum patiatur?* Nullum eſt lucrum, ubi ſalutis eſt damnum.

Digitized by Google

Caput II.

ipienti benè vivere, morum inſtructor eligendus eſt. Qualis hic eſſe debeat. Officia diſcipuli.

NIhil magis neceſſarium incipienti ſervire Deo, quàm ut ſe regi, & inſtitui ab optimo præceptore ſinat. Quis enim iter ignotum ne duce aggrediatur? Quis difficillimam artem liſcat ſine magiſtro? Paucos numerabis, qui ſeipſos protulerint, qui ſine ullius adjutorio ad virtum exierint. Quid univerſim fieri oporteat, & iandari abſentibus poteſt, & poſteris ſcribi. uandò autem, & quemadmodum quidpiam fii debeat, ex longinquo nemo ſuadebit: cum rebus ɔſis deliberandum eſt. Non poteſt Medicus per piſtolam cibi aut pharmaci tempus præſcribere ena tangenda eſt. Ita etiam in curandis animi morbis quædam ſunt, quæ non niſi à præſente monrantur. Paulus futurus Doctor gentium, poſtuam converſus à Chriſto fuit, miſſus eſt ad Anaiam, ut ab eo diſceret viam vitæ. Durum & laboroſum negotium aggreſſus es, malignitatem naræ vincere, cum ſpiritualibus nequitiis colluctai & ad virtutem te ipſum perducere, inter tot obantia & impedientia. Qua aliquem invocare portet, qui manum porrigat adjutricem, qui ſtendat pericula, inſidias detegat, & in ancipiti

pugna

pugna inſtruat ad victoriam. Sed dicis mihi, Quem invocabo? Virum fidelem & ſapientem, qui velit & poſſit tibi prodeſſe: cujus reverearis occurſum, non reformides; qui non caſtiget errantem, ſed emendet: cujus vita plus oculis, quàm auribus probetur. Malè imperat, qui præcipit, & non facit.

2. Eum elige adjutorem, qui nemini aduletur, qui ſe vulgi congreſſibus non inferat, qui nec divitum convivia, nec Principum ædes frequentet, qui tale aliquid habeat in vita, quale argentarius in pecunia; qui poſſit dicere, Affer quamvis drachmam, ego eam diſcernam; affer quamvis affectionem, ego eam dijudicabo: qui, tanquam probatus medicus, internas ægritudines dignoſcat, qui apta præſcribat remedia ad omes animi morbos depellendos. Talis ſit, qui ſubtili examine omnium ſpirituum inſtinctus diſcernere, inter virtutes, & vitia diſcrimen ponere, omnium moribus ſervire ſciat; qui omnes receſſus & ſecreta mentis tuæ ſolerti conſideratione perſcrutetur: qui ab omni vitioſo affectu immunis, lucro dumtaxat ſpirituali intentus ſit: qui in ſpiritu lenitatis errantem doceat atque alliciat: qui omnes diaboli verſutias & ſtrategemata detegere, & eludere didicerit: cui denique non erubeſcas omnia mala tua pandere, omnia pectoris penetralia reſerare. Pars magna felicitatis tuæ erit, talem poſſe reperire.

3. Cum eo libenter ſermonem habeas; quicquid pravæ propenſionis, quicquid morboſæ qualitatis

Digitized by Google

in te eſt, quicquid delinquis, quicquid etiam boni facis, quicquid cœlitus immiſſum tibi exiſtimas, prudenti ejus diſcuſſioni committe. Sæpè illum deprecare, ut, ſi quem tibi notaverit turbulentum inhærere affectum, indicare ne gravetur; idque frequenter faciat, nec redarguendi verecundiâ impeditus vitia tua diſſimulet. Quod ſi negaverit ſe aliquid in te deprehendere cenſurâ dignum, ne te protinus credas inculpabilem evaſiſſe. Tacet enim aut timens odium tuum, aut deſperans emendationem. Tunc verò urge, & inſta vehementiùs, & factis oſtende, quantum proficere cupias. Incipe vitia apud illum deponere, ad ejus præſcriptum mores exigere. Gaude fieri ab eo convitium tuæ pravitati, ſemperque ab ipſo vel ſanior redeas, vel ſanabilior. Inter tot mala aliquid eſt, velle ſanari.

4. Hæc ſunt docentis & diſcentis mutua officia; ut ille prodeſſe velit, hic proficere. Ne ille proſit, vix quidpiam impedit, niſi diſcipuli refractarium ingenium, doctrinæ impatiens, & curationis incapax. Quidam enim innixi prudentiæ ſuæ, alterius ſequi ducatum detrectant. Hæc omnia, inquiunt, quæ tu doces, jam ſcio. Quid prodeſt aperta monſtrare? plurimum. Interdùm enim ſcis, & non attendis. Non docet admonitio, ſed excitat memoriam, nec patitur elabi. Sæpè animus etiam aperta diſſimulat: ingerenda itaque illi rerum notiſſimarum notitia. Nam virtus erigitur cùm tacta eſt, & impulſa. Alios retrahit malus pudor, vitium pue-

rile, & viro indignum. Alii, quaſi phrenetici, pertinaci ſilentio mala intus premunt, & Medico curationi intento indignantur. Suadet nimirùm hanc noxiam taciturnitatem tartareus hoſtis, ſperans perniciem afferre, quamdiu latet. Et corporis quidem ulcera, tametſi pudibunda, omnium oculis exponere, ut curentur, non erubeſcis; animæ verò carcinomata ſtudioſe tegis, ac ſi ea celare tollere ſit; cum vix tamen fieri poſſit, quin vel te repugnante ipſa ſe prodant. Qui vulnus tegit, nunquam ſanabitur.

5. Nunquid Medicus injuriam tibi facit, ſi tuum tibi morbum demonſtrat, ſi periclitanti dicit: Malè habes, febricitas: hodie tibi abſtinendum à cibo eſt, hodie aqua potanda? Imò pro beneficio laudatur, gratiæ ei aguntur, & referuntur. Si quis autem dixerit; Appetitiones tuæ æſtuant, opiniones vanæ ſunt, affectus immoderati; protinùs exclamas: O facinus ferro & ſanguine vindicandum! ô contumeliam nullo modo ferendam! Infelix! Quid tibi damni aut mali infert tuæ ſalutis ſtudioſus monitor & inſtructor? Id ſcilicet, quod ſpeculum deformi. Te talem tibi oſtendit, qualis es. Corrige ergò quod ille arguit; compone mores, ablue ſordes. Facilè potes, ſi volueris omnium te oculis irreprehenſibilem exhibere.

CAPU

Caput III.

De purgatione à peccatis. Exuendus erga illa affectus, & vitia extirpanda. Nullum efficacius vitiorum remedium, quàm mortis, & æternitatis conſideratio.

1. Ab ultimo fine deviat homo, cùm peccatum committit, quod eſt omnium malorum cauſſa. Ab hoc ſemine naſcitur quicquid cruciat: hoc veneno totus Orbis inficitur. Latet illud, dum fit. ſed cùm patratum fuerit, tunc intelliges quàm malum ſit. Fuêre, qui mortuorum corpora vivis jungerent, ut fœtore torquerentur. Similis eſt in peccantes animadverſio: alligatum eſt eis ſupplicium; non inveniunt quò evadant. Niſi aliquid patiaris, ne malum facias; plurimùm patieris, quia feciſti. Vix concipitur prava actio, & jam puerpera eſt ſuæ pœnæ. Indè nata mors eſt, hinc ſuccenſa gehenna. Ab omnibus itaque flagitiis expianda conſcientia, dolore, confeſſione, & ſatisfactione. Nec graviora dumtaxat evitanda, ſed minima quæque & leviora; quæ tametſi mortem non afferant, vires tamen ſenſim diſſolvunt, & ad mortiferam labem diſponunt. Quid autem intereſt ac naufragium, utrùm navis uno fluctu operiatur: an guttatim ſubrépens aqua, & per incuriam ſpreta, ipſam impleat & ſubmergat? Tantò majorem maculam iſta inferunt mori-

Digitized by Google

bus. quantò facilius poterant evitari. Quò hoſtis debilior eſt, eò gravior tibi ignominia erit, ſi ab illo vincaris.

2. Nunquam virtutes animo inſerere poteris, & te in priſtinum libertatis ſtatum aſſerere, niſi exuas omnem affectum erga peccata, quantumvis minima; ne corpore in deſerto, animo ſis in Ægypto. Malè tecum agitur, ſi poſt dimiſſam injuriam, poſt relictos turpes amores; adhuc malignis collocutionibus præſtas auditum, adhuc terrenâ ſpecie delectaris. Vitia autem & pravi habitus qui deletâ culpâ in te remanent, tanquàm peſſima peccati ſoboles, radicitùs extirpari debent. Si ſolos ramos præcideris, ſervata radix emerget, & novi ex ea ſuccreſcent ramuſculi iniquitatis. Dicis, te velle vitia exſcindere. Falſum eſt: non enim claudis vitiis oſtium; ſed opponis. Dicis, te offendi turpitudine vitæ tuæ. Hoc credo: quis enim non offenditur? Homines mali vitia ſua oderunt ſimul & amant, atque etiam, dum perpetrant, deteſtantur. Quid prodeſt verbis mala rejicere, factis amplecti? Nemo eſt tam profligatæ conſcientiæ, cui aliquandò vitia ſua nauſeam non faciant: ſed citò cum illis in gratiam redeunt. Qui autem verè converſus ad Deum eſt, ponit ſecurim ad radicem, & ipſas minutiſſimas vitiorum fibras eradicat. Tum memor fragilitatis ſuæ omnes peccandi occaſiones ſtudioſiſſimè vitat: & ad quodlibet malæ rei objectum timore concuſſus reſilit, & exhorreſcit.

3. Quid

3. Quid fruſtrà tergiverſaris, & præcipienti Deo vitiorum exterminationem, opponis naturæ infirmitatem? Nemo magis virium tuarum menſuram novit, quàm qui ipſas largitus eſt. Quare ergò non ſtatim obtemperas, cùm non commodum quæratur jubentis, ſed tua utilitas? O cæcam & ſceleratam temeritatem! Servili nequitiâ in os Domini reclamare audes, & dicere, durum eſſe quod ille jubet; ac ſi mandata tibi impoſuerit, quæ ferre non poſſis: ut videatur præcipiendo non tam ſalutem tuam queſiviſſe, quàm pœnam. Hæc eſt nimirùm, humana perverſitas, & malè de Deo mereri, & laborem ſibi fingere in præcepto. Sed ſi volueris vires tuas experiri, videbis multò plura te poſſe, quàm putabas. Non quia difficilis eſt lucta, non audes; ſed quia non audes, difficilis illa videtur. Multa priùs tortori habita, uſus vertit in riſum. Incipe, nec teipſum contemnas. Non deſerit Deus milites ſuos. Tantùm virium habebis, quantùm volueris.

4. Omnia vitia facilè vinces, ſi omnem tibi diem ſupremum diluxiſſe credideris. Quid eſt quod te alligat terræ? Quia nunquàm cogitas, citò ab ea exeundum eſſe. Tranſeunt quotidiè præter oculos tuos elata cadavera, quæ mortalitatis oblitum reſpicere cogunt ad mortem. Tu autem in media ſtrage morientium, nihil minùs quàm mortem cogitas: & cùm nihil frequentiùs videas, nihil citiùs obliviſceris. Veniet tamen qui te rele-

Digitized by Google

vet dies, & ex contubernio olidi ventris educat. Diſcutietur iſta caligo, & tunc in tenebris te vixiſſe cognoſces, cùm lucem aſpexeris. Produc ſi potes, ex tot elapſis annis vel unicum diem, integræ virtutis teſtem, qui non fuerit aliquâ labe pollutus. Defloruit rudior ætas inter talos & nuces, inter ineptias & libidines adoleſcentia, inter ſcelera & flagitia præceps juventus. Poſt omnes annos, qui à cunis ad canos defluxerunt, nihil jam ſupereſt niſi dolor, & pravi fructus iniquitatis. Heu quales te apprehendent anguſtiæ, cùm præterita pudóri erunt, formidini futura! Quid tunc proderunt divitiæ, tot partæ ſudoribus, tot curis quæſitæ? Quid carnis delitiæ, & probroſæ voluptates; quid inania dignitatum nomina; quid purpura, quid coronæ? O ſi daretur reverti ad crepundia, & telam de novo exordiri; quàm meliori textu omnia concinnares! ſed intempeſtiva, illo fatali momento, hæc vota erunt. Si vis tempore uti, nunc incipe: & ea deſere, quæ tunc velles deſeruiſſe. Minima res eſt, momentaneis renunciare, ut æterna conſequaris.

5. Quære, ſi lubet, ex morituro, de anteacta vita quid ſentiat? vix unum reperies, qui non longè diverſam proferat de opibus, dignitatibus, mundique vanitatibus ſententiam, quàm vivens habuerit. Tunc res omnes æquiori lance penſantur, ſuisque momentis æſtimantur. Et illis quidem ſera ſapientia in exitu eſt: tibi verò plurimùm proderit,

Digitized by Google

derit, ſi ex alieno errore tuum corrigere didiceris. Potes nunc tutò navigare: quid exſpectas tempeſtatem? Potes te, rebus integris, ſubducere calamitati: cur te reſervas extremo periculo? Sera, dum mergeris, cautio eſt; ſera prudentia, cùm jam periſti. Tot maximi & ſanctiſſimi viri, relictis omnibus impedimentis, cùm ſibi & mundo valedixiſſent, hoc unum in extremam uſque ætatem egerunt, ut vivere & mori ſcirent: plures tamen, nondum ſe ſcire profeſſi, è vita abierunt. Adeò difficile eſt, hanc artem ediſcere. Tu autem in ſenectutem ſana differs conſilia; & indè vitam vis inchoare, quò pauci perduxerunt? Stultitia magna eſt, tunc vivere incipere, cùm deſinendum eſt.

6. Quò te projicis, incautus homo! ſic credis, & ſic vivis; umbræ tranſitus eſt tempus tuum; punctum, vita tua, & ſi quid minus puncto eſſe poteſt. Vix natus, deſinis eſſe. Siſte vel unum diem; horam dumtaxat ne fluat inhibe, brevem moram tempori pone. Fruſtrà conaris: nam te ſecum citius abripiet, quàm ut deſinat velociſſimè fluere, in tuum rerumque omnium exitium. Et huic momento æternitatem poſtponis, quæ finem non habet? ó ſtultitiam, ó cecitatem! Corpori perituro non ceſſas quæ ad ipſum pertinent comparare, & non eſt finis acquiſitionis tuæ: animæ verò quæ nunquam moritur, nulla provides bona in futurum, ac ſi tua non foret? languet corpus; omne diſcrimen ſubire paratus es, ut ſanetur: lan-

guet anima; & negligis, & non ſentis? Quando dictum eſt tibi; naviga, ne moriaris, & diſtuliſti? Sume amariſſimum pharmacum; & recusâſti? Levia Deus jubet, ut vivas in æternum, & non vis obedire? Si tibi lis foret, omnis cogitatio tua, omnis ſermocinatio circà illam occuparetur; nec ſubſidia parare ceſſares, ut pro te Judices ſententiam ferrent: extremo autem judicio imminente, è quo pendet æternitas, rides, nugaris, peccas, in æternum periturus? Ah! deſine tandem inſanire; & à vitiis emergens, ſic forma quotidie animum, tamquam ad extremum ventum ſit. Vera philoſophia hæc eſt, quàm maximè fieri poteſt, hanc animam è corpore educere, & ſeparare.

7. Hoc ſit negotium tuum, hoc otium; hic labor, hæc quies, ſubducere te tempori, & immergere æternitati. Fixum ſemper & immobile ſtat, quod in jura tranſiit æternitatis. Avarus epulo aquæ ſtillam poſt tot ſæcula adhuc petit; & perpetuo mugitu fruſtra rogabit. Æternitas eſt duratio ſemper præſens, nunquam ſine ſuſpirio, & horrore nominanda: eſt rota quæ ſemper volvitur: eſt juge, interminatum, ſempérque inchoans principium. Seria ejus cogitatio mundi delitiis miſcet abſynthia; lethalique mœrore attonitos homines, ac veluti ſideratos, dejicit. Hæc animam rebellem domat, & curis inanibus indormiſcentem excitat ad virtutem: hæc famem, & ſitim condit: hæc omnem laborem facilem, jucundum omnem dolorem.

Digitized by Google

lorem, omnem pœnam ſuavem, & brevem eſſe perſuadet. Impleantur numericis notis ingentia cœli ſpatia, quacunque in immenſum protenduntur. Quis præter Deum poterit hanc propemodùm infinitam numerorum ſeriem exprimere? Hi tamen numeri innumerabiles nec initium quidem æternitatis ſunt. Tot anni, tot ſæcula labantur, quot ſunt in illis unitates; nondum aliquid de æternitate deceſſit. Nondum pervenerunt ad deſperatiſſimæ æternitatis initium infeliciſſimi mortales, qui perpetuo inferni incendio cruciantur. Ad hanc conſiderationem ſi non horreſcis, ſi vitam ſeriò non emendas, quovis ſaxo durior es.

Caput IV.

De Gula. Ejus mala, & remedia. Quæ ſint indicia devictæ gulæ.

1. Primum tibi certamen adverſus gulæ vitium ineundum eſt, quæ pabulum cæteris ſubminiſtrat. Morti corporis & animæ nos gula initiavit. Primi enim parentes noſtri, pomi interdicti eſu omnes homines, antequam gignerent, peremerunt. Nunc eâdem animarum hoſtes utuntur; ut enervato omni vigore nos proterant, & conculcent. Hinc ſtupor, languor, & tædium: hinc ſcurrilitas, loquacitas, diſſolutio: hinc immunditia, rixæ, contentiones: hinc mentis hebetudo, deſtructio omnium virtutum. Hinc rei

Digitized by Google

familiaris profuſio: hinc egeſtas: hinc longa morborum ſeries, & ipſa denique mors, graviori ciborum ſarcinâ accelerata. Pauci ſunt infirmi, quos gula ad ægritudinem non adegerit. Nam ſi noxiis humoribus, ex nimio cibo, & potu congeſtis, careat corpus, tentari quidem à morbo, ſed non ſubigi poſſet. *Plures occidit gula, quàm gladius.*

2. O viliſſimam ventris ſervitutem, ô inexplebilem cupiditatem! Modicum tibi corpus natura præbuit; vincis tamen vaſtiſſimorum, & edaciſſimorum animalium aviditatem. Taurus paucorum jugerum paſcuis impletur; una ſilva plures nutrit elephantos: tibi anguſtus eſt Orbis; non ſufficit ventri tuo, quicquid volat in aere, quicquid natat in undis, quicquid latet in ſilvis. Aſpice po-tentum culinas, & concurſantes inter tot ignes coquos: vide ſervorum, & ancillarum ſudantem cohortem: vide ſtragem animalium, & natantia vino penuaria: obſerva, quanta ſolicitudine argentum ordinant pueri; quantâ arte diſponunt fercula, inferunt patinas, ſcindunt aves: quantâ celeritate diſcurrunt ad miſteria. Vix credes unam eſſe domum, cui tot Conſulum, & Regnorum vina promuntur; cui menſæ tanto tumultu apparantur Non præcipio ut ſubtrahas ventri alimenta. Contumax eſt; non poteſt vinci, quotidiano indiget cibo. Verùm latet hîc dolus, & ſubtiliſſimus concupiſcentiæ laqueus; quo ſæpe anima irretitur, obtentu neceſſitatis, negotium obumbrans voluptatis.

tis. Vis ſcire, quàm parvo fames extinguatur? Teipſum numera, metire corpus, ſtomachum conſule. Scies, non eſſe neceſſarium, quod menſuram excedit. Naturæ pauca ſufficiunt, luxuriæ nihil.

3. Fames non eſt ambitioſa; contenta deſinere, quo deſinat non quærit. Elapſo momentaneo palati judicio, non ſuaviùs ſapit pretioſum, quàm vile. Si eſuris, edendum eſt: ſi ſitis, bibendum. Sed utrùm panis plebejus ſit, an ſiligineus: utrùm aqua ex proximo amne excepta, an multâ nive refrigerata, nihil pertinet ad naturam. Hoc unum illa jubet, ſedari famem, ſitim extingui. Piſces è ſupero, inferóque mari, à fluviis, & lacubus evocati, detractæ è cœlo aves, ereptæ è ſilvis feræ, diverſa vini genera, & omnia Apicii condimenta, infelicis luxuriæ tormenta ſunt. Epicurus ſobrium victum voluptatis gratiâ commendat: nihil eſt enim tam lautum, quod nauſea non reddat inſipidum; nihil tam inſuave, quod delicatum non faciat fames. Vis omnem cibi, & potûs ſuperfluam curam abjicere? exitum ſpecta. Citò morieris, & corpus iſtud, tanta epularum varietate nutritum, fœdis vermibus pabulum erit. Conſidera, quali convivio te eſcam præparas; & ſic carnem nutri, ne mentem opprimas. Cibo útere, qui parabilis ſit, & ubique occurrens, nec patrimonio gravis, nec valetudini. Magna pars libertatis eſt, bene moratus venter, & patiens contumeliæ. Multa quam ſuper-

Digitized by Google

vacua eſſent non intelleximus, niſi cùm deeſſe cœperunt. Eget corpus alimoniâ, non cupediis, aut lautitiis.

4. Non eſt autem quòd te laudes, ſi contempſeris ſuperflua. Tunc laudabilis eris, cùm contempſeris neceſſaria: cùm tibi perſuaſeris, ſordidum panem ad victum modicum vinum & debile, vel aquâ debilitatum, ad potum, ſatis eſſe: cum didiceris, herbas non tantùm pecori, ſed homini quoque naſci. Tunc te admirabor, cùm ſolam neceſſitatem, ac virium reparationem, Deique gloriam, in cibo ſumendo ſpectabis: cùm lautiores epulas, & magnatum convivia contempſeris: cùm invitus ad menſam accedes, ſicque alimenta ſumes, quemadmodùm pharmacum ægroti: cùm voluptatem guſtûs, quia tolli non poteſt, compeſcere & moderari ſtudueris: cùm tibi moleſtum fuerit, quidpiam delicatius, valetudine exigente, accipere: cùm verâ denique mentis & corporis puritate imbutus fueris. Non enim in corporis attenuatione probatio abſtinentiæ ſita eſt, ſed in perfectione caſtitatis.

CAPUT

CAPUT V.

De Luxuria. Quàm turpe ſit hoc vitium. Quàm facilis in id lapſus, & quomodò evitandus. Voluptas animi ſectanda, quæ ſolida eſt.

1. NUllum vitium iſto turpius: nullum, de quo magis erubeſcamus. Vel nudum ipſius nomen non carere ignominiâ edixit Apoſtolus, præcipiens, ut quæ hujuſmodi ſunt nec nominentur in nobis. Hinc ille pudor, quo ſolent ingenui ac probi homines affici, ſi ſemel admiſſum aliquod immunditiæ peccatum aliis innotuiſſe ſuſpicentur. Hinc lubricos adoleſcentiæ errores quidam in ſecretiſſimo pœnitentiæ tribunali miniſtro Chriſti abſcondunt, æterna potius tormenta, cum æterno dedecore, ſubire poſt mortem eligentes, quàm imaginariam hujus vitii infamiam in hac vita. Huic autem limo infixus vix emergit. Conclamata eſt ejus ſalus, quem hæc lues infecit. Quid enim poſſunt ad hoc humanæ vires? *Nemo poteſt eſſe continens, niſi Deus det.*

2. Primum itaque hujus morbi remedium, fervens ad Deum oratio eſt, ut ipſe te ſanet & præſervet, qui ſolus poteſt. Tum impuris cogitationibus reſiſtere in ipſo acceſſu oportet, eâ celeritate, quâ ignitum carbonem excutis à veſtimento. Væ tibi, ſi te ſemel dimiſeris ad aliquid quantumvis minimum in hoc genere deliberandum. Proxima

deditioni eſt arx, cujus gubernator incipit cum hoſte miſcere colloquia. Omnis item præcidenda pravitatis occaſio ab otio, à gula, ab omni ſpecie impura, à malorum convictu, & ſocietate: nec quidquam in hac lucta negligendum. Sunt etiam injuſtis quædam hujus vitii reliquiæ, omninò extirpandæ: eſt latens quidam ſerpentis ſibilus: ſunt quædam affectiunculæ; quæ tametſi malæ non ſint, ſunt tamen principia peccatis præludentia, quibus ſenſim ſine ſenſu faſcinata mens, niſi ſtatim abrumpas, adhærebit. Nunquàm magnus eris, ſi hæc minima ſpreveris. Magna à parvis initium ſumunt.

3. Ante omnia cavendum, ne te nimia tui fiducia decipiat. Quiſquis non timuit, jam lapſus eſt. Quot & quales viri poſt confeſſiones, & victorias; poſt ſigna & magnalia, incauto fœminæ aſpectu, corruerunt? Non affero hic Samſonis, Davidis, & Salomonis, toties decantata exempla. Sunt alia recentiora, & quotidiana. Et ut deſint aliena, habes tu ipſe in te, unde erubeſcas; undè diſcas non altum ſapere, ſed timere. Nonne extremæ dementiæ eſt, inter tot omnium ætatum & gentium documenta adhuc aliquid audere, & non vitare diſcrimen? ſed hæc eſt ſemper humanæ pervicaciæ incredulitas, ut nunquàm credat alios cecidiſſe, niſi & ſe viderit interire. Facta eſt mulier à Deo adjutrix viri; ſed dolo ſerpentis, perſonam ſumſit hoſtilem. Nihil in illa, niſi quod feriat, quod urat, quod interficiat. Nulla eſt hyæna, nul-

Digitized by Google

lus baſiliſcus, qui cum illius voce & oculis conferri poſſit. Ah! fuge ejus aſpectum; fuge colloquium, quicunque tuam optas ſalutem. Suum morem illa retinet, ſemper hominem expellit è paradiſo.

4. Familiare hic eſt, multas prætexere excuſationes neceſſitatis, conſuetudinis, puræ intentionis: ſed latitant ſub ſpecie boni ingentia mala. Indè enim proſiliunt nocituræ libertates, incauta colloquia, geſtus leviores, modeſtiæ neglectus, crebra munuſcula, & quædam hilaritudines, quibus paulatim deponitur pudor, & tota demum exuitur verecundia. Creſcunt hæc per intervalla; & qui rubore ſuffuſus, ad ſola mulierum veſtigia horreſcebat, jam vultu conſtanti laſcivientes oculos, nudatumque pectus intuetur; & blando intus operante veneno, prius damna patitur, quam periculum ſenſerit. Sic paulatim rationis oculus caligare incipit, poſteà obcæcatur. Sic anima cœlo nata affigitur humi, immemor Dei, immemor ſui, donec flamma concupiſcentiæ ſemper duraturo incendio abſorbeatur. O miſeri, quorum fœdæ, & momentaneæ voluptates tam luctuoſo exitu terminantur! omnes puto Sardonicis herbis ſaturos eſſe; moriuntur, & rident.

5. Quid quæris, ſtultus homo, inops proprii conſilii, alieni deſertor? Voluptates? Deus cœlo æternas repoſuit. Vis hujus ſæculi fallaces, & excludi æternis? Ubi ratio, ubi prudentia? Cœlum in-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA
Digitized by Google

intuere, & omnes ejus beatiſſimos cives. Olim panem cum cinere, potum cum fletu miſcebant. Vidiſſes eos in mundo anguſtiis undique oppreſſos, ſordibus obſcuratos, ſemper lacrymis madidos, ſemper vigiles in oratione, extra omnem mundi lætitiam poſitos. Viam ſibi ad cœlum equuleis, gladiis, & crucibus fecerunt. Reſpice infernum, & deſperatam damnatorum turbam, ignibus, tenebriſque perpetuis ſepultam. Hi falſa mundi gaudia, carniſque delitias & luxum olim amplexi, nunc ſerò cognoſcunt, quantum ſibi nocuerint voluptates. Hæc ſedulò contemplare, & ſi credis, exhorreſce. Momentaneum eſt quod delectat, æternum quod cruciat.

6. Quod ſi etiam in hac vita placet voluptas; cur non magis ſolida, vera, impolluta, immutabilis, quæ ex animo benè compoſito venit, ut de tuo te ipſum oblectes? Carnis voluptas mollis eſt, caduca, fucata; ſemper mero & unguento madens, & timens publicari. Ejus ſtatio fornices, popinæ, & loca cenſorem metuentia. Si foris nitet, introrſus miſera eſt. Cùm incipit, tùm extinguitur, & in ipſo ſui uſu perit. Voluptas verò animi tranquilla, excelſa, invicta, ſemper ſecura & ſtabilis, nec ſatietatem habet, nec pœnitentiam. Nullus eam pudor comitatur, nullus ſequitur mœror, nec ſuum unquàm poſſeſſorem deſtituit. Hac ſi frui deſideras, omnes carnis illecebræ vincendæ ſunt. Vera enim voluptas eſt, omnem contemnere voluptatem.

CAPUT

CAPUT VI.

De Avaritia: malitia ejus perſtringitur. Collatio pauperis, & divitis. Opum fallacia, & vanitas.

1. HÆc eſt Avaritiæ peſſima fraus, quam prænoſcere debes, ne decipiaris: occultat ſe; nec ullum reperies, qui ſe avarum confiteatur. Ille divitias congregat, ut ſibi & liberis proſpiciat: hic ut pauperum indigentiæ conſulat: alius ut redimat piis operibus peccata ſua. Sed congeſtum aurum nemo iſtorum erogat: imò nova ſemper quæruntur, quæ addantur acervo; & dum quærendo teritur tempus, elabitur vita, cui opes quærebantur. Ut ægrorum ſitim aqua non ſedat, quam ſitibundus placido amne fluentem videt, & agitat manu; niſi os admoveat, & gelidos hauriat latices: ita Avarus nullâ re ſatiari poteſt; quia menti ejus, in qua reſidet Avaritia, theſauri, & pecuniæ non poſſunt illabi. Animam Dei capacem ſolus Deus implere poteſt.

2. Congeratur in te, Avare, quicquid omnes locupletes poſſederunt: ultrà Salomonis opulentiam fortuna te provehat: terram marmoribus, auro parietes, gemmis laquearia abſcondas. Non tantùm habere tibi liceat, ſed calcare divitias. Accedant ſtatuæ, & picturæ, & quicquid ars luxui ſerviens elaboravit: majora cupere ab his diſces. Na-

turali

turalia deſideria finem habent; ex falſa opinione naſcentia infinita ſunt. Quid refert, quantum tibi in arca, quantum in horreis lateat, ſi non computas acquiſita, ſed acquirenda? Toto eget mundo, cujus non explet mundus cupiditatem. Atque utinam conſiderares, quanta ſecum mala divitiæ afferant, quanta auferant bona! Invenires procul dubio, quàm vera ſit Apoſtoli ſententia; *Radix omnium malorum eſt cupiditas.* Indè germinant fraudes, indè conſurgunt bella; hinc perjuria, hinc proditiones oriuntur. Tolle avaritiam, & non eſt diſcordia: deſinat avaritia, & ceſſat ambitio. Hæc terram latronibus complet, mare piratis, urbes tumultibus, domos inſidiis, forum injuſtitiâ. Quædam nimirùm ſocietas, penè etiam nominis, eſt vitiis & divitiis.

3. Confer, ſi placet, inter ſe pauperem & divitem: cerne vultum utriuſque. Hic plenus ſollicitudinum, tetricâ facie triſtitiam animi prodit: ille ſerenâ fronte ſincerum mentis gaudium oſtendit. Hujus, inter ærumnas cor exedentes, bracteata felicitas eſt; illius mens, mœroris vacua, internæ pacis jucunditate perfruitur. Hic quærendi cupiditate anxius, amittendi metu miſerrimus, ad omnes fortunæ injurias expoſitus, quò plus habet plus cupit. Ille in paupertate ditiſſimus, optat quod ſatis eſt, nihil timens; quia nihil habet quod ſibi adhæreat, quod ſibi eripi poſſit. Quam lætos dies ducit pauper, quàm placidas noctes! Dives autem, æger animi, morbum ſuum, quocunque

pergit,

Digitized by Google

pergit, ſecum trahit, ſpinis undique circumſeptus. Sed lethalis eſt ſopor, qui non ſentit aculeos.

4. Audi, miſer, cujus inexplebilis avaritia eſt. Omnibus licèt locis tecta tua reſplendeant: licet immenſos pecuniarum acervos poſſideas: quamvis, ultrâ mare latifundia tua extendantur; veniet tamen, veniet dies ab æterno ſtatuta, quâ hæc omnia ſimul cum vita, amaro & invito animo deſeres. Abibunt, peribunt hæc omnia; propter quæ pereundum tibi erit. Tunc demum intelliges, quàm contemnenda mireris; ſimillimus pueris, quibus omne ludicrum in pretio eſt. Illos reperti in littore calculi leves, & aliquid varietatis habentes delectant: tu circa auri glebas, ſplendidosque lapillos inſanis carius ineptus. Non dico, ut divitias non habeas, ſi te Deus divitem fecit; ſed ut habeas, nulli detractas, ſine cujuſquam injuria partas, ſine ſordidis quæſtibus, ſine ſolicitudine, & ſuperflua cura. In domum illas, non in animum, recipias; paratus his carere, cùm Deus voluerit. Ille verè locuples eſt, qui divitiis non eget. Ne expectes, ut fur, vel caſus eripiant tibi quæ poſſides, occupatu eorum vices, & aufer tibi ipſi animo circa exteriora indifferenti, quidquid alii auferre poſſunt. Tuus eris, ſi hæc tua non erunt.

5. Diſce à te removere pompam, & cultum victumque tuum non ad exempla compone, ſed ut Chriſtiani ſuadent mores. Poteſt paupertas ſe in divitias convertere advocatâ frugalitate. Exiguum

natura deſiderat, non eſurire, non ſitire, non algere. Potes habitare ſine marmorario fabro; potes veſtiri ſine commercio Serum. An non ſitim extinguet poculum, niſi gemmeum aut cryſtallinum ſit, quo ſimul bibas & timeas? Gladius non ſcindet panem, niſi ebur, & margaritæ in capulo niteant? Pelvis fictilis non excipiet manuum ſordes? Nec lumen lucerna miniſtrabit, niſi ſit aurificis opus? Auro ſervit, qui ſe auro ornari putat. Quantò utilius foret, veras amare divitias, quæ hominem meliorem faciunt; quas nulla fortunæ iniquitas nec ipſa mors auferre poteſt? Quid pauperiem times, integrum Regnum ferens in corde? Regnum Dei intra te eſt. Abſit ut aliud bonum quæras. Quære bonum tuum. *Nemo bonus, niſi ſolus Deus.* Hic tibi poſſeſſio & regnum ſit, in quo ſunt omnia bona, omnes theſauri. Cui Deus totum eſt, huic mundus nihil eſt.

6. Quicqvid nitidum, quicquid magnum in mundo apparet, inane eſt, fictitium eſt, nihil eſt. Quid miraris cùm vides hominem auro, & purpurâ indutum, & magnâ ſervorum catervâ ſtipatum? Pompa eſt. Oſtenduntur hæc omnia, non poſſidentur: & dum placent, tranſeunt. Non capio hujus rei fidem à Lyceo, vel à Porticu, non à Cruce Chriſti, non ab æterna Dei Sapientia; ſed ab ipſo mundo, ab ipſis vanitatum mancipiis. Audi Amanum opibus, potentiâ, honoribus ſuper omnes tunc mortales eximium. Convocat audito-

res,

Digitized by Google

res, & coacto coetu omnia nihil eſſe pronuntiat. *Nihil*, inquit, *me habere puto*; & cauſſam adjecit. *Quamdiu videro Mardochaeum ſedentem ante fores Regias.* O ludibria, ô caecitatem! Saepè legi, & audivi omnia nihil eſſe collata cum bonis, qua virtus parit quae nutrit aeternitas: ſed vehementiùs depreſſa ſunt; coram nihil viſa ſunt nihil. Nihil igitur facis, ſi nihil ſpernis. Spernendum eſt aliquid quod in te ſit, quod aliquid ſit. Comprimenda cupiditas, ac veluti ſub vinculis habenda; ut aſſueſcas colere paupertatem, & uſu rerum res ipſas metiri. Facilè autem contemnes omnia, ſi ſemper cogites te moriturum.

Caput VII.

De Ira, Character irati Effectus, Cauſſae & remedia Irae.

I. IRaſcor irae. Sola haec ira juſta eſt adverſus monſtrum rabidum & execrabile; adverſus affectum maximè implacidum, & turbulentum: qui ſi ſemel invaſerit hominem, vix in eo humanae naturae veſtigia relinquit. Ira brevis inſania eſt, ſui impotens; armorum, ſanguinis, & ſuppliciorum avida; decoris oblìta, neceſſitudinem immemor, in ipſa irruens tela, ut alteri noceat; ruinis ſimillima, quae ſuper id quod oppreſſerunt franguntur. Linquit decor omnis iratos. Flagrant & micant oculi, tumeſcunt venae, horrent capilli, quatiuntur labia, ſtrident dentes;

ſpumant ora, rabida vocis eruptio colla diſtendit. Non eſt ullius affectûs facies turbatior. Fœdatur vultus, contrahitur frons, nutat caput, vacillant pedes, agitantur manus, & totum corpus indecora jactatione huc illuc circumfertur. Adjice minaces geſtus, comploſas manus, pulſatam humum, percuſſum pectus, evulſos crines, ſciſſa veſtimenta, & ſanguinem ab imis præcordiis exæſtuantem. Qualem, putas, intra eſſe animum, cujus extra imago tam fœda eſt? Qualia Poetæ inferni monſtra finxêre, ignibus ardentia, ſuccincta ſerpentibus, diróque mugitu perſtrepentia talis eſt irati habitus, turpis, cruentus, æſtuans, crudelis, & in ferinam rabiem degenerans. Cætera vitia licet abſcondere, & in abdito alere: ira ſe profert, & in faciem exit, ac velut ignis omnia corripit: quantóque ſtudioſius eam tegere conaris, eò ampliùs efferveſcit. Modi neſcius eſt, nec frænum patitur, quem ira poſſedit.

2. Reliqua item vitia certis quibusdam finibus coercentur; iræ nihil intactum, nihil eſt inacceſſum: cœlum ipſum petimus iracundiâ. Hinc blaſphemiæ; hinc querimoniæ adverſus Deum; hinc de ejus providentia motæ ab impiis controverſiæ. Nec his dumtaxat iraſcimur, à quibus nos læſos exiſtimamus; ſed futuræ etiam injuriæ cogitatione offendimur, & qui facturus eſſe injuriam, falsâ plerumque imaginatione, creditur, jam fecit: adeó ingenioſi in vitiis ſumus. Sæpe neſcimus

ſcimus quibus iraſcamur, iraſcimur tamen: & ſi alius deſit, in quo impetus ille frangatur, contra nos ipſos excandeſcimus. Ut verò ſcias non ex ſola injuria naſci hunc affectum, iræ etiam noſtræ ſentiunt rabiem, qui nec offendere nos poſſunt, nec contumeliâ afficere. Sic veſtimenta ſæpe ſcindimus, vaſa projicimus, frangimus calamum, laceramus chartam, cum his uti ex animi ſententia non valemus. Sic in furorem ſæpe nos agit aut verſus calix, aut menſa negligentius poſita, aut parum agilis puer, aut tracti ſubſellii ſtridor, & alia multa, quæ iram noſtram nec meruerunt, nec ſentiunt. Sic refractarius equus & contumax; ſic canis oblatrans, & perſtrepentes aviculæ; ſic importunus muſcarum volatus, aut culicum morſus bilem concitant, & impatientiæ noſtræ pœnas luunt. Vide quam demens ſis. A rebus ſenſu carentibus, & à brutis animantibus exigis pœnas, quibus par eſſet tuam potius inſaniam caſtigare.

3. Quod ſi libeat iræ damna & effectus intueri, nulla peſtis humano generi pluris ſtetit. Videbis cædes, & urbium clades, & totarum exitia gentium. Videbis peſtilentiam manu factam, & magnam occiſorum ſtruem, fusiq; ſanguinis rivos flumina inficientes. Aſpice nobiliſſimarum civitatum fundamenta vix notabilia; has ira dejecit. Aſpice ſolitudinis ſine habitatore deſertas; has ira exhauſit, Aſpice incendia domos concremantia, violatos fontes venenis, extinctas familias hæc ſcelera ira pa-

patravit. Ferarum conventum dixeris non hominum, niſi quòd illæ inter ſe placidæ ſunt, hi mutuâ laceratione ſe perimunt. Accedit huic vitio hæc pernicies, quòd hominem exuit ſimilitudine Dei, cujus opera tranquilla ſunt: mentem obcæcat, ne verum videat, ne aliorum monitis obſequatur: omnes animæ facultates turbat & pervertit; cúmque peſſimè totum hominem afficiat, vix illi tamen ulla turpitudo ineſſe creditur: adeò vulgus, glorioſum exiſtimat iraſci. Sed præſtat ad remedia accedere, quibus hæc prava affectio, ſi non tolli omnino, rationis ſaltem imperio ſubjici, & ad ſalutarem modum cogi poſſit.

4. Ante omnia optimum eſt primum iræ irritamentum protinus ſpernere, & ipſis repugnare principiis: nam ſi cœperit ferre tranſverſum, difficilis ad ſalutem recurſus eſt. Faciet quantum volet, non quantum permiſeris. Cum hoſtis portis ſe intulit, modum à captivo non accipit. Facilius enim eſt non admittere pernicioſa, quam admiſſa moderari. Pars ſuperior mundi, & ordinatior, ac propinqua ſideribus nec in nubem cogitur, nec in tempeſtatem impellitur, ſed caret omni tumultu: inferiora ſunt quæ fulminant. Ita animus ſublimis, quietus ſemper & compoſitus, ac in ſtatione tranquilla collocatus, intra ſe mala premit, quibus ira contrahitur, & verbis ſuis minimum libertatis permittit: ſcit enim cum iratus fuerit, mala non tolli; ſed fieri graviora. Sicut aves, dum viſcum

tre-

Digitized by Google

trepidantes excutiunt, plumis omnibus illinunt: ſic omnis indignatio in tormentum ſuum proficit. Plus nocet ira, qum injuria. Qui iraſcitur, ſe ab alio contemptum putat; verus autem æſtimator ſui non vindicat, quia non ſentit. Ultio confeſſio doloris eſt. Non eſt magnus animus, qui repetit mordentem.

5. Auditâ voce maledicentis ſtatim animadvertendum, non quid illum audire, ſed quid te deceat loqui. Non tantum licere debet alienæ perverſitati, ut ſerenitatem tuam obducat. Deus, qui omnia poteſt, tot improbos homines ſuffert: tu cæteris deterior, unum ferre non poteris? Ridiculum eſt te non corrigere malitiam tuam, quod non potes; Si tot peccatorum reus es, quicquid pateris nihil eſt comparatione gehennæ, quam mereris. Quis es tu, cujus aures lædi nefas ſit? Seipſum offendit, quia peccat, qui facit injuriam: tibi enim quid accidit? Id quod ab æterno decretum eſt pro tua ſalute. Audi quid dicat Deus: *Si dimiſeritis, & ego dimittam vobis.* Ad hoc tonitruum ſi non expergiſceris, non dormis, ſed mortuus es. Danda eſt alienis vitiis venia, ut tuis impetres.

6. Tollenda ex animo ſuſpicio eſt, fallaciſſimum iræ incitamentum. Ille me parûm humanè ſalutavit, ille inchoatum ſermonem citò abrupit, illius vultus averſior viſus eſt. Nec deerunt ſuſpicioni argumenta, & conjecturæ; cum ſemper ad malum creduli ſimus. Major injuriæ pars conſtat

vitio interpretantis. Quare ſimplicitas neceſſaria eſt, & benigna rerum æſtimatio. Age contra te abſentis cauſſam: ſitque tibi hoc vitium ſuſpectum; quòd quæ inviti audimus, libenter credimus; & antequam judicemus, iraſcimur. Dandum ſemper eſt tempus: veritatem dies aperit. De parvula ſumma judicaturo res tibi ſine teſte non probaretur; amicum verò comdemnas, antequam audias? Rebus quæ referuntur ſtatim fidem adhibere, imprudentis hominis eſt. Multi mentiuntur, ut decipiant; multi, quia decepti ſunt. Qui aliquid clam dicit, penè non dicit. Quid iniquius, quam ſecretò credere, palam iraſci? Denique non expedit omnia videre, omnia audire. Non accipit injuriam, qui neſcit.

7. Cum ſcis aliquem malè loqui de te, interroga conſcientiam tuam, an ipſe prius de illo loquutus ſis. Tum cogita, de quam multis loquaris. Faciet te moderatiorem reſpectus tui, ſi te ipſum conſulueris. Nam cur alienæ luxuriæ non ignoſcis, qui nihil tuæ negâſti? cur mendacia perſequeris, ipſe perjurus? cur ipſe perfidus, fidei acerrimus exactor es? cur tibi licentiam in alios permittis, in te non vis? Succurrat non tantum quid patiaris, ſed quid feceris. Quicquid in alio reprehendis, invenies in ſinu tuo. Omnes mali ſumus: communi vitio danda eſt venia. Et ſi nihil tale feciſti, at potes facere. *Qui ſtat, videat ne cadat.*

8. Quid novi ſit, inimicus nocet, amicus offen-

ſendit, filius labitur, ſervus peccat? Hæc omnia ita conſueta ſunt, ut roſa vere, fructus æſtate. Sicut properanti per frequentia urbis loca alicubi labi neceſſe eſt, alicubi retineri, alicubi reſpergi: ita in hoc vitæ actu diſſipato & vago multæ incidunt quærelæ, multa impedimenta. Cur indignaris à viro malo injuriam paſſus; Quod ſuum erat fecit. Tu verò, ſi bonus es, boni viri munus exerce: cura ut illum bonum facias. Hoc autem non fit ultione, ſed patientiâ, & beneficiis: & ſi non bonum, ſaltem benevolum reddes: ſi neutrum, te procul dubio meliorem efficies. Ille detraxit de fama tua: graviter tibi inſenſus eſt. Quid hic tu? Non credo. Si quid dixit, errore deceptus dixit, mente non malâ, zelo bono: prodeſſe voluit, aut certè læſus à me fuit. Non eſt injuria, pati quod prior feceris. Verè illam culpam admiſi, reus ſum; æquum eſt juſtitiæ cedere. At gratis impugnor, & ſine culpa. Quid indè? Chriſtum imitabor, & dicam cum Propheta: *Obmutui, & non aperui os meum; quoniam tu feciſti.* Aliena dicta, aut facta, tibi mala non erunt, etſi revera mala ſint, niſi malè eis utaris. Talia ſunt, qualis uſus eorum,

9. Quæ eſt cauſa offenſionis? Opinio. Tolle damni opinionem, & nihil nocebit tibi. Nulla res attingit aut movet animum, aut ad ipſum intrat: ſolus ipſe ſe ipſum movet; & quale tulerit judicium, talia fiunt ea quæ accidunt. Nihil te læ-

det,

det, niſi tu te ipſum læſeris. At malus eſt, inquis, qui me perſequitur. Expecta: dabit alteri pœnas, quas debet tibi; & jam ſibi dedit, quia peccavit. At ratione præditus eſt; quare non emendat ſe? Et tu, qui ratione præditus es, cur non corrigis inpatientiam tuam? cur non vincis in bono malum? Aliena vitia in oculis habes; á tergo tua ſunt. Sed age, quisquis es, cui dulce videtur ulciſci, datur tibi optatæ ultionis facultas; cum hac tamen juſtiſſima lege, ut à majori incipias. Ordo injuriæ præſcribat ultionem. Graviorem omnium hoſtem iram tuam habes; hæc plus te offendit: ab iſta auſpicare vindictam. Non ſunt quærendi in platea adverſarii, dum infenſior domi latet. Plato iratus in ſervum, manum quam percuſſurus ſuſtulerat, ſuſpendit, dicens: Cæderem, niſi iraſcerer. Prius voluit iracundiam flagellare, quàm ſervum; digniorem flagris exiſtimans dominum iraſcentem, quam ſervum negligentem. Quò quiſque honeſtior eſt, eò fortius iram comprimit.

10. Judices, & qui præſunt populis, iram interdum oſtendere debent, ac etiam exhibere; ita tamen, ut rationem non præveniat, ſed quaſi ancilla ſubſequatur. Corrigendus eſt qui peccat, & caſtigandus; ſed ſine ira. Si vir bonus iraſci turpiter factis debet, omnis illi per iracundiam vita tranſibit. Quod enim momentum erit, quo non videat improbanda? Deficiet, ſi toties à ſe iram, quoties cauſſa poſcet, exegerit. Placidus itaque & æquus erran-

errantibus, talem affectum erga illos habebit, qualem medicus erga phreneticos. Sicut non commoveris ob algores & fervores, qui à tempeſtatibus ſuas vices obeuntibus inducuntur: ita nec iraſci debes propter injurias, quas improbi homines pro ſua natura inferre ſolent. Ægri intemperantes ſunt, in quibus nihil eſt ſani. Satis acerba erga contumelioſum vindicta eſt, nullam petere ab eo vindictam. Ille lædit ut doleas; ſi tu non doles, ipſe dolebit, videns ereptam ſibi contumeliæ voluptatem; adeò fructus injuriæ in ſenſu & indignatione patientis poſitus eſt Convitia, ſi iraſcare, agnita videntur; ſpreta exoleſcunt. At turpe eſt, inquis, contemni, læſumque honorem non reparare. Imò turpe eſt timere contemni: non enim hoc timet, niſi qui contemni dignus eſt. Non reſpicit ſapiens, quid homines turpe judicent, nihil illi turpe, niſi peccatum. Contemnor, ait, ab aliquo? Ipſe viderit. Ego curabo, ne quid contemptu dignum agam, aut loquar. Odit me aliquis? Viderit. Ego omnibus ero placidus, & benignus. Sic invicta patientia, improborum malitiam ſuperat & fatigat; Deùmque imitatur, qui ignoſcit, qui patientiſſimus eſt, & ſcelera noſtra ſuis beneficiis vincit. Majoris animi eſt, non agnoſcere injuriam, quàm ignoſcere.

CAPUT

CAPUT VIII.

De Invidia, & Acedia. Vtriuſque deſcriptio & curatio.

1. INvidia ſui vindex priùs in propria ſævit viſcera, quàm in proximi bona. Alia vitia ultrix pœna à tergo ſequitur; huic etiam præire ſolet. Invidus enim alienam felicitatem ſuum facit tormentum, & de vicini pinguedine ipſe macreſcit. Simul peccat & plectitur, quem hæc peſtis invaſit. Cætera vitia certo alicui bono contraria ſunt; hoc, omnium bonorum inimicum eſt, omnium rerum naturam pervertit. Adverſatur divinæ bonitati, cui proprium eſt omnia bona ſua communicare: adverſatur ſtatui Beatorum, qui aliorum felicitate, ùt ſuâ, potiuntur: adverſatur Chriſtianæ charitati, quæ de bonis etiam inimicorum lætatur: adverſatur denique legi naturæ, quæ nos omnia bona noſtra aliis etiam optare jubet. Sicut oculos eo morbo affectus, quem Ophthalmiam Medici vocant, ſplendidis omnibus offenditur: ita invidus aliorum virtute, & charitate cruciatur. Invidia dicitur; quia alterius excellentiam nimis videt.

2. Invidet Satan, ſed hominibus ſociorum nemini: tu verô homo cûm ſis, hominibus invides; quod nec Diabolus quidem facit. Hoc autem animi puſilli eſt, & proprio judicio ſe ad infima abjicien-

jicientis : neque enim alteri invideres, niſi cum meliorem te, & ſuperiorem arbitraretis. Vis invidiâ carere? Sperne hujus mundi fugacia bona, & dilige æterna. Amor æternitatis, mors invidiæ eſt. Non poteſt mortalia bona aliis invidere, qui ſola ſempiterna concupiſcit. Quis unquam Princeps ſutori invidit, aut ſarcinatori, artium ſuarum vilia ſervitia? Non ſe demittit ad hæc infima mens ſublimioribus occupata. Nonne ſatis eſt propriis malis angi, quæ tam multa ſunt, niſi & aliena bona te torqueant? Nunquam eris felix, ſi te cruciat felicior. An putas bona, quæ invides, alteri erepta, ad te poſſe transferri? Habet proximus tuus divitias, floret ſcientiâ, ſupereminet dignitate. Hæc omnia tua erunt, ſi ipſum amaveris. Plurimis abundat bonis, qui amat aliena.

3. Jungo Invidiæ Acediam; quia utraque triſtitia eſt: illa de alieno bono, hæc de proprio. Utraque ad puſillos ſpectat: nam *parvulum occidit Invidia*; & Acedia vitium eſt languentis animi, bonorúmque ſpiritualium tædio laborantis, qui rei magnitudine ac difficultate deterritus, nihil unquam homine dignum aggrediatur. *Vult, & non vult piger*; ſemper varius & inconſtans, ſibi gravis aliis moleſtus; & continuo ſui tædio pœnæ incubans ſuæ. Similis eſt trocho, qui in orbem quidem agitatur, ſed non progreditur; atque ita per flagri vim movetur, ut tamen ſemper inſiſtat. Voluiſſe eum aliquid deprehendes, ſed non feciſſe. Omnis

ejus operatio inſipida, & inſtar tepentis aquæ vomitum provocans non hominibus tantùm, ſed & ipſi Deo. Fruſtra igitur ſalutem ſperas, niſi excuſſo torpore generoſos aſſumas ſpiritus, & acrioribus ſtimulis ad magna te cogas. Ut avis ad volatum, ita homo naſcitur ad laborem: & ut deſint labores pro Deo aſſumpti, ſatis cuique pœnarum imponit mundus. Quantum ille laborat, ut divitias conſequatur? Quantum ille patitur, ut ad optatam perveniat dignitatem? Magno vitia coluntur. Quod ſi fugacia bona tanto ſudore mercaris; cur non parem adhibes diligentiam, ad fœliciſſimam æternitatem comparandam? Ah! pudeat ſegnem eſſe in re tanti momenti. Breviſſimus labor eſt; merces æterna, Nihil eſt tam arduum & tam difficile, quod mens humana, Deo duce, non vincat. Fortiter aude; & difficultatum ſpectra diſparebunt. Quicquid ſibi animus imperavit, obtinuit. Age quod potes; omnia poteris. Adjuvat facientem Deus.

CAPUT IX.

De Superbia, Ambitione, & inani Gloria. Icon ſuperbi. Dignitatum vanitas, & pericula. Tumoris mala, & alexipharmaca.

1. SUperbia, ambitio, & inanis gloria cognata ſunt vitia; è quibus, tanquam Oceano, omnium malorum flumina oriuntur. Nam cùm

Digitized by Google

cùm ſibi pro fine propriam excellentiàm propoſuit homo, huc omnia dirigit, ſpreto Dei cultu, neglectâ hominum reverentiâ. Et ſi illi aditus ad gloriam non patet niſi per ſcelera; per ſcelera ad gloriam ibit: viamque ſibi ad prætenſum decus aperiet, per dolos, & fraudes, proximique ruinam, & cædem. Superbus, Deo odibilis, humano generi intolerabilis, omnia ſtudia, & opera ſua ad captandam hominum laudem inflectit. Se gradu potiori dignum putat, ſibique in illo maximè complacet. Majora viribus temerè aggreditur, omnibus negotiis ſe ultrò ingerit, ſe ipſum impudenter extollit, cæteros aſpernatur. Callidè ſimnlat humilitatem, ut à ſe removeat ambitionis ſuſpicionem. De gradu dejectus, omnia quærelis implet, ſuſcitatque rixas, & odia. Ergà inferiores ferum ſe & truculentum exhibet: ergà ſuperiores aſſentator eſt, quovis mancipio timidior, & obſequentior. Bona, ſi quæ habet, non Deo, ut par eſt, ſed ſibi arroganter attribuit. Affectat in omnibus videri; deque rebus altiſſimis, quas ignorat, quaſi ex propria experientia, ſubtiliter diſſerit. Aliorum facta curioſè inquirit, temerè judicat, ſeverè damnat: auget vitia, laudem imminuit. In ſermone & inceſſu faſtum quemdam præ ſe fert, aliorumque contemptum. Odit correctionem; reſpuit conſilia, monitis non acquieſcit. Bona ſibi opinatur adeſſe, quibus caret: & quæ habet, multò majora ſibi fingit, quàm ſint. Ideò indignatur, & ad peſſima quæque

Digitized by Google

flagitia ſe dejicit, ſi cæteris tanquàm dignior non præferatur, ſi ſe & ſua negligi ſuſpicetur. Fluctuat cor ejus perpetuis motibus; quia cùm honor, quem cupit, in aliena ſit poteſtate, neceſſe eſt illum turbidis affectibus continuò agitari. *Initium omnis peccati eſt ſuperbia.*

2. Pone in ſtatera, ſi ſapis, & compara cum minima æternæ fœlicitatis particula, quæcumque tibi optanda in hoc ſæculo videntur, regna, imperia, Orbem denique totum; excutiet illa ſuo pondere mundum univerſum cum pompis ſuis, tanquàm folium, quod vento rapitur. Erige te ergò ad æterna; & te dignum fac cœlo, cui natus es. Excute ſuperbas tuæ excellentiæ cogitationes & te veris bonis metire. Si te Cæſar adoptâſſet in filium; quis ferret ſupercilium tuum? Nunc autem Dei filius es, Chriſti ſanguine redemptus. Cur non cogitas originem tuam? cur te abjicis ad terrena, tuo genere prorsùs indigna? Ad cœli & ſiderum dominatum te vocat Pater; ad poſſeſſionem ſemper duraturam. Hic ingentes ſume animos; hâc promiſſione extollere, ab hoc Patre nobilitatem tuam jacta, ad ejus ſimilitudinem mores tuos compone. Hæc eſt via, quæ ad veram gloriam perducit.

3. Quid ſunt ſceptra, quid coronæ? Fulgidæ compedes, & clara miſeria; quæ ſi plenè hominibus nota eſſet, nunquàm de ſolio litigarent. Plura eſſent regna, quàm reges. Magna ſervitus eſt, magna

gna fortuna. Iſti, quos vulgus beatos cenſet, longè aliter de ſe ſentiunt: nam gravior ipſis incumbit fælicitas, quæ graves illos populo reddit. Tunc laudant otium lene, & ſui juris. Tunc odio eſt illis fulgor, quem priùs admirabantur. Tunc attoniti & trementes de terrenorum vanitate philoſophantur. Tunc mortem formidant, & tremendum Dei judicium: ante cujus conſpectum nihil proderit tanto ſtudio quæſita dignitas, tot parta ſudoribus, & empta ſanguine. Sic igitur vive, ut ſecurum te inveniat illud tribunal. Qui nunc humiliatur, tunc exaltabitur.

4. Inſanis, ſi te putas adeptâ dignitate ſecurum, & quietum fore. Quod olim licuit, jam non licebit: minor licentia in magnis eſt. Quò altior fueris, eò magis vitia tua apparebunt. Non latet qui in faſtigio eſt. Si qua tibi olim tranquillitas fuit, jam periit. Nullum tibi ſecretum liberum erit: nullum poteris diem ex arbitrio tuo diſponere. Magni ſunt ex alto caſus. Fruſtrà requiem ibi quæris, ubi omnes periculum, & laborem; multi miſerum vitæ exitum, invenerunt. Non capiunt ſecuras dapes regiæ menſæ. Auro & gemmis bibuntur toxica. Quot Reges proprio ſanguine ſolium purpurârunt? Lubrica in ſummo ſtatio eſt; pendula omnia, & præcipitio proxima. Tutiùs itur per plana. Quàm magnus admirantium, & plaudentium numerus, tam magnus invidentium eſt

quàm intuta omnia, & ſuſpecta; Non ſervis fides, non amicis, non filio, non fratri. At humi jacentem domum non intrant ſcelera. Securus vivit qui latet. Nullum timet, quem nemo timet.

5. Si equum videres, aut canem, inter cætera ſuæ ſpeciei individua principatum aſſumere; numquid riſum cohibere poſſes? Tu verò majori cachinno dignus es, ſi ſuper reliquos homines te extollis; quòd ditior aliis, ſeu potentior ſis. *Quid ſuperbis terra, & cinis?* Nemo efferri poteſt niſi ex proprio bono. Quid eſt autem tuum bonum, ſi omnia à Deo accepiſti? Nihil tuum niſi peccatum. Quod ſi omnia accepiſti, illi redde gloriam, qui tibi bona ſua largitus eſt. Numquid equus equo præfertur; quia multum pabuli habet, & multum hordei; quia frænum aureum, & gemmata ephippia? Nequaquam; ſed qui celerior eſt, alium antecellit. Ita homo, ni ſtultus ſit, gloriam ex eo non quæret, quod eſt extra ſe. Sed melior, inquis, ſum, & nobilior cæteris. Si hoc dicis, omni honore indignus es; quia nemo dignè honoratur, niſi vir bonus, qui honorem ſpernit & gloriam. Vera nobilitas neſcit extolli; & ubi vitæ ſplendor eſt, ibi quoque modeſtia reperitur. Maxima ſublimium gloria eſt, quàm maximè ſe ſubmittere.

6. Cognoſce conditionis tuæ imbecillitatem; metire corpuſculum tuum: multa reperies in te, ob quæ deprimi debeas; nihil, quo poſſis extolli.

Noli Geometras, & Philoſophos ſpernere: omnis terra punctus eſt. Quàm miſerè deſipis, ſi regna in puncto ſtatuis, & dividis dominationes. In parvo nemo magnus. Hæc terra, quam tumido inceſſu premis, mox te premet: nec amplius ex ea poſſidebis, quam frigidis & putreſcentibus membris occupabis. I nunc, & in hoc nihilo magna & immortalia ædifica. Hic furores tuos, hîc elatam exerce inſolentiam. Dilata hîc cupiditates tuas; hîc acies, hic bella molire. Cùm multùm inſanieris, ſerò tandem cognoſces, quàm vana dignitatum nomina, quàm fallaces honorum tituli fuerint. Vitreum eſt, quicquid hic lucet: dum ſplendet, frangitur. Magnæ arbores diu creſcunt; unâ horâ extirpantur.

7. Magnum ſuperbiæ irritamentum præcidiſti ſi lateas. Nemo oculis ſuis lætus eſt, nec paucorum quidem & familiarium; ſed apparatum vitiorum ſuorum pro modo turbæ ſpectantis expandit. Quis eam, quam nulli oſtenderet, induit purpuram? Quis poſuit ſecretam in auro dapem? Quis ſub umbra ruſticæ arboris luxuriæ ſuæ pompam ſolus explicuit? Ambitio ſcenam deſiderat; nec ullibi potentius vires ſuas exerit, quàm inter hominum laudes. Apis ſi mel fecit, equus ſi cucurrit, arbor ſi fructum protulit, nihil ultrà quærunt: homo plauſum deſiderat, digitoque monſtrari, & dici, Hic eſt. Sed ſi attentius conſideraveris, qui ſint iſti, à quibus optas laudari; nihil facilius, quàm vulgi

plauſum,

plauſum, contemnes. Homines vani, & mutabiles ſunt; quos ſæpè dicis inſanire, qui ſe omni horâ amentiæ damnant, & ſua ſæpè reprobant conſilia. Brevis vita eſt & laudantis, & ejus qui laudatur, fitque id in angulo terræ, quæ punctum eſt: ac ne ibi quidem omnes conſentiunt; nec quiſpiam ſibi ipſi. At magnum eſt, laudari à poſteritate: ab his nimirum, quos neque vidiſti, nec unquàm videbis. Cur non doles, te non fuiſſe laudatum ab his, qui ætatem tuam anteceſſerunt? Sed finge, immortales eos fore, qui tui recordantur, tuique futuram immortalem memoriam: quid hoc tibi mortuo proderit? quid prodeſt vivo? Sæpè laudaris ubi non es, & cruciaris ubi es. Pretium cujuſque rei in ipſa eſt: nec melior fit, ſi laudetur; nec deterior, ſi laude careat. An ſol, ſi deſint ſpectatores, de luce quidpiam amittit? An carebit dulcedine ficus, flos venuſtate, gemma nitore, niſi encomiis celebrentur? Magnum argumentum eſt animi ab altiori ſede venientis, laudes hominum aſpernari, & ſeipſo contentum eſſe. Laudes perdis, ſi deſideras: nam quid laudabile in te eſt? quanta eſt fragilitas tua, quanta miſeria, quanta ſalutis tuæ incertitudo? Servus inutilis es, etſi omnia feceris, quæ præſtare teneris. Quâ verò fronte audebis dicere, te omnia feciſſe quæ debes? Time igitur, ne intùs non ſis; quod foris diceris: & cave, ne ea laudentur in te, ob quæ ipſe diſplices tibi. Redde Deo, quæ ab ipſo habes, eſſe, vivere, intelligere: nihil ſupererit tibi niſi peccatum. Nihil

hil ergò cum ſis, de nihilo gloriari non potes. Incipies eſſe aliquid, cum te nihil eſſe cognoſces.

Caput X.

De totius corporis, ſenſuumque exteriorum moderatione. Quantum corpori indulgendum. Caſtiganda oculorum licentia. Veſtium luxus damnatur.

1. Hanc ſanam & ſalubrem vitæ formam teneto, ut corpori tantùm tribuas, quantum valetudini ſatis eſt. Duriùs tractandum; ne animo malè pareat. Indulgendum illi, non ſerviendum. Cibus famem ſedet, potio ſitim extinguat, veſtis arceat frigus, domus munimentum ſit adverſus injurias temporum: ad alia, quæ inutilis labor, veluti ad ornamentum, adjecit, ſubſiſte pavidus, & time; his enim inſidiæ adverſùs animam parantur. Omne honeſtum vile eſt ei, cui nimis carum eſt corpus, qui pro illo nimium timet. Major es, & ad majora genitus, quam ut ſis vile mancipium corporis tui; quod equidem non aliter reſpicere debes, quàm ut vinculum animi, & libertatis. Vir probus & ſapiens ejus curam habet: non, tanquam propter ipſum vivat; ſed, quia ſine illo non poteſt. Corpus inſtrumentum eſt animæ. Quis autem artifex, neglectâ arte, in curandis inſtrumentis tempus terit? Hebetis ingenii eſt, circà corporis miniſteria occupari.

2. Quia

2. Quia per ſenſuum feneſtras mors in animam ingreditur; ſtude illos à terrena vita ad cœleſtem traducere: eosque ſenſim abducito à nimia operis, quod exercent, attentione; ne ſe avidiùs rerum terrenarum delectationibus immergant. Servire ſenſus debent, non imperare. Oculorum in primis caſtiganda licentia: nam cùm celerrimè videant, rerumque plurimarum imagines ad phantaſiam, & indè ad mentem tranſmittant; gravium peccatorum ſemina in appetitu excitant, niſi firmâ cuſtodiâ muniantur. Si exterioris oculi rectitudinem interioris puritas comitetur, Dei veſtigia ubique impreſſa reperies: & cùm Deum in creaturis venerari didiceris, ex his ſuaviter attolles animum ad divinæ Majeſtatis contemplationem. Mulier compta, elaborata luxuria eſt: nunquàm in ea figas obtutum; quia peribis. Comœdias, choreas, torneamenta, theatrales ludos ne ſpectes: diſſipant enim mentem, & ludicris occupant curis; ut ſe ad cœlum erigere nequeat. Ubi errat oculus, errat affectus.

3. Auditus, ſenſus eſt diſciplinæ, per quem notio veritatis & ſapientiæ, quaſi per januam, mentem ingreditur. Sepi itaque aures providâ circumſpectione; ne pro veritate mendacium, pro ſapientiâ ſtultitia in penetralia cordis irrumpant. Claude illas oblocutionibus, claude ſuſurris, claude nugis & rumoribus, claude otioſis narrationibus; omnique rei, quæ nihil ad animæ profectum confert. Sicut qui audivit ſymphoniam, fert ſecum in auribus

Digitized by Google

bus modulationem illam, & dulcedinem cantûs, etiam cùm diſceſſit: ita malus ſermo, quamvis non ſtatim officiat, ſemina tamen in animo relinquit, quæ diutiùs hærent, & ex intervallo recurrunt. Deum intùs loquentem eò frequentiùs audies, quò rarius homines audieris. Omnia odoramenta arte confecta, effœminatorum ſunt, & malè audientium. Ideo, rejecto omni odore, fac ut bonis moribus ſuaviſſimam virtutum fragrantiam redoleas. Guſtum verò caſtigabis abſtinentiâ, & ſobrietate; Tactum ciliciis, verberibus, duriori ſtrato, aliiſque aſperitatibus. Satius eſt corpus affligere, & ſervare; quàm noxiis blanditiis & ipſum & animam perdere in æternum.

4. Cum ex habitu cultuque corporis internus animi ſtatus palàm fiat; ea procul à te ſint, quæ ſolent indicium eſſe animi pravi & perturbati. Qui olim ſapientes inter Ethnicos dicebantur, nec digitum quidem ſine ratione exerere viro probo permiſerunt. Tantam à te rectitudinem non exigo, ſed opto: idque edico, ut abſtineas à riſu, à ſcurrilitate, à diſſoluti hominis licentiâ, à manuum geſticulatione, à præpropero inceſſû. Ut nihil in te appareat, quod poſſit offendere intuentes: non ſordes veſtium, non frontis rugæ, non motus incompoſiti, non ſigna contemptûs, ſeu animi abalienati, non quicquid nauſeam, vel faſtidium parit. Multa poſſunt honeſtè fieri, quæ non poſſunt honeſtè videri.

5. Homo

Digitized by Google

5. Homo nudus creatus eſt & non erubeſcebat; non enim poterat rubore eum afficere nuditas ignorata, Poſtquàm verò peccavit, abjectâ innocentiæ chlamyde, quæ ſatis eum tegebat; externa veſtis pudori velando neceſſaria fuit. Sed quod olim in pœnam irrogatum fuit, nunc in dignitatis prærogativam tranſivit. Quæruntur veſtimenta, non quæ tegant, ſed quæ ornent, quæ alienis oculis ac libidini placeant. Index animi veſtis eſt. Nimia ejus accuratio, totúſque vultus de ſpeculo & capſula, muliebris ingenii eſt. Pudebit cultûs exterioris, ſi cogitaveris quid eo tegatur, Qui habet intùs ornamenta virtutum, non quærit externa. Oſtentari virtus ſine fuco gaudet: quicquid addideris, minus eſt illâ. Vanus hominum error eſt, fulgere purpurâ, mente ſordeſcere. Quidam ſe catenis onerant; ſed quia aureæ ſunt, infamiam ſervitutis non metuunt. Aliquos non ligat aurum, ſed figit: nam per vulnera infigitur auribus, è quibus ſæpe patrimonia pendent; & quæ olim pœnarum nomina, nunc ambitionis ſunt. Non paucos videbis inter pectinem & ſpeculum diù occupatos, qui magis ſoliciti de capotis ſui decore ſunt, quàm de ſalute. Ita prævaluerunt ſtultorum hominum depravata judicia, ut ſe rebus ornari putent, quas calcare deberent. Sit igitur veſtis tua artis expers; non ad pompam, ſed ad neceſſitatem, infra faſtum, ſupra ſordes, & ad vitæ conditionem temperata. Auro te licèt & margaritis exornes, ſine Chriſti decore deformis es. Hic eſt

eſt decor, qui ſemper manet; qui non carnem morituram, ſed teipſum intùs exornat. Inſana ambitio eſt, fimum tegere auro.

CAPUT XI.

De cuſtodia linguæ. Quanti momenti ſit, & quàm difficilis. Quid in ſermone ſervandum; quid vitandum. Qualiter toleranda vitioſa aliorum lingua.

1. TAnti momenti eſt cuſtodire linguam, ut majori cura ſervanda ſit, quàm pupilla oculi; quia *mors & vita in manibus linguæ.* Qui eam cohibere nequit, urbi patenti abſque murorum ambitu comparatur. Vix tamen domari poteſt ſine ſpeciali Dei auxilio. Domat homo leonem, domat taurum, domat urſum; & non domat linguam ſuam. Innata eſt enim naturæ humanæ loquacitas; ut quod cupit & concipit, ſtatim proloqui geſtiat. Tum lingua vicina eſt cerebro, os phantaſiæ; ut quod illa cogitat, mox derivet ad os, & in verbo effluat. Docuit te natura, quàm ſit neceſſaria linguæ cuſtodia, cùm duplex ei munimentum objecerit, dentium & labiorum. Sicut autem odor unguenti, pyxidis ore non obſtructo, evaneſcit; ita patente oris janua, omnis animi vigor diſſipatur. Malè ſibi attendit, qui linguæ jugiter non attendit.

2. In omni locutione cautus eſto, illam comprimens immoderatam affectionem, quâ plerique impelluntur, ad ſententiam vix conceptam temerè effutiendam, ſine examine, & delectu. Fuge duplicitatem, & ſimulationem; ſenſuſque animi, abſque involucro & ambiguitate, puriſſimè profer. Data eſt tibi à Deo loquendi facultas; ut eâ res, ſicuti ſunt, verè & candidè enunties. Loquuturus, ipſe te conſule, an ulla in te exæſtuet affectio immoderata; nec quicquàm linguæ permittas, donec commotio ceſſet: alioquin plura effundes, quæ te poſteà dixiſſe pœnitebit. Facilè ſilebis, ſi nulli perturbationum clamores in corde perſtrepant: ſi fuerit in anima ſolitudo & ſerenitas. Non poteſt eſſe alius ſermoni, alius animo color. Si mens ſana eſt, ſi temperans, ſi compoſita: ſermo quoque ſiccus âc ſobrius erit. Eâ vitiatâ, hic quoque afflatur. Cujus notæ quiſque ſit, indicium oratio eſt.

3. Nullus ſit ſermo otioſus. Sicut eligis, quo veſcaris; ſic elige, quod loquaris. Cibum, per os ingreſſurum, examinas; cur non verbum egreſſurum, quod ſæpe in domo tua graviores tragœdias excitat, quàm cibus in tuo ſtomacho? Aſſueſce plurimum tecum, minimùm cum aliis loqui. Viros ſapientes ſæpè pœnituit, locutos fuiſſe; nunquàm verò, tacuiſſe. Animalia, quæ ſapientiora cenſentur, parùm quoque vocalia ſunt. Garrulitas vitium puerorum, & mulierum eſt, quibus minus rationis

nis ineſt. Nihil virtutis in eo eſt, è cujus ore non niſi vana, & inutilia prodeunt. Si Deum amares, ſi tuæ ſalutis ſtudioſus fores, omnia colloquia tua de Deo eſſent, de virtute, & perfectione. Neſcit amor mentiri; tegi non poteſt. Profunditur quiſque in ea, quæ amat; & quę latent in mente, frequentiùs ad linguam recurrunt. Ideò minùs libenter de rebus divinis loqueris; quia nondum è fæce vitiorum emerſiſti. Accedit exigua lectio, & meditatio eorum, quæ pertinent ad ſalutem; ut etiam loqui volentem materia deficiat. *Ex abundantia cordis, os loquitur.*

4. Omnis ferè ſermocinatio in congreſſu hominum, de aliorum vita, moribus, & ſtudiis eſt. Tot quiſque judices habet, quot ſunt capita in civitate. Vix ullus eſt, qui oculos domi habeat. Cæcutimus plerique in propriis vitiis diſcernendis, ergà aliena acutiſſimi. Convitia in proximum plenis valvis admittimus; laudibus vix rimæ patent. Hoc vitium quò communius eſt, eò ſtudioſiùs vitandum. Satis tibi negotii cum vitiis tuis: ea carpe & emenda. Arcana tua, ſivè aliorum, quæ celare ex officio debes, nemini evulges. Pleroſque contigit in perplexas incidiſſe quæſtiones, quòd imprudenter, quibus non oportuit ſecreta crediderint. Sivè uni, ſivè pluribus dixeris, idem eſt. Facilè ſermo ab uno ad alterum effluit; ab hoc ad omnes. Oritur hæc facilitas ex hoc præcipuè; quòd cum plus juſto protrahitur ſermo, ſenſim irrepit dulcedo quædam con-

jabulationis, non aliter afficiens animum quàm ebrietas: quare nullum ſecretum tàm abditum & ſacrum eſt, quod non erumpat. Ille tibi arcana ſua aperit, tu, veluti pignore fidei accepto, tua viciſſim illi communicas. Sed tu forſitan audita retices; ille obvio cuique refert: & cùm omnes palàm ignorent, clam ſciunt. Linguas diceres per omnium aures ſecretò volitare, donec tandem arcanum ſuperfluit, & rumor ſit. Quicquid mali ſub cælo eſt, aut lingua peperit, aut promovit. Ideò verbis tuis ſtateram fac, & frænum ori tuo; nihilque loquaris, quod tacuiſſe melius ſit. Laudabilior eſt verborum parſimonia, quàm pecuniæ. Qui nummos prodigit, dum ſibi nocet, aliis prodeſt; verborum prodigus, & ſibi nocet, & aliis. Ad divinitatem propiùs accedit, qui multa audire ſcit, & pauca loqui.

5. Nihil linguæ inacceſſum. Non ſunt immunes a criminationibus Principes terræ, quos extra ferri metum potentia collocavit: non viri ſanctitate conſpicui, quos cenſuræ ſubduxit innocentia. Ipſe Chriſtus, cùm inter homines degeret, linguæ flagellum non evaſit. Ad horum exempla erige patientiam tuam. Stimulus quidam virtutis eſt obtrectatio, & frænum ne à recto tramite devies. Nullus capitalior vitiorum hoſtis, quàm cenſura. Cùm quis perperam de te loquitur, doceris quid caveas. Vis venenatæ linguæ morſus evadere? contemne. Nullum vulnus habebis, ſi tacueris, plus tribuens bonorum judicio, quàm criminantis inſolentiæ.

ſolentiæ. Parùm refert, quid alii de te ſentiant. Eſt intùs in anima teſtis certior, & incorruptior. Conſcientiam tuam interroga, & illi crede. Quid turpiùs, quàm ab inſipientium ſermone pendere, & propriam exiſtimationem in aliorum judiciis reponere; Quicquid alii de te dicant, te oportet bonum eſſe: haud aliter, quàm ſi aurum vel ſmaragdus dicerent; Quicquid alii dicant, me aurum eſſe; me ſmaragdum oportet, & colorem meum ſervare. Si quis dulci ac limpido fonti convitium faciat, an propterea cesſabit puram aquam ſcaturire? Et ſi quis lutum injiciat, nonnè ſtatim eluet ac diſſipabit? Ità nec tu tranquillum animi ſtatum turbare debes, etſi mali te lacerent, & calumnientur. Exigua ſui æſtimatio eſt, ad omnem rumorem commoveri. Pueri os parentum feriunt, matris crines turbavit infans, momordit ubera, laceravit genas, & ſputo aſperſit: & nihil horum contumeliam dicimus; quia qui ferit, contemnere minimè poteſt. Quem itaque animum habent parentes adversùs pueros; eundem habe adversùs eos, qui te calumniantur. Si te ſemel eò demiſeris, ut injuriâ movearis, eum qui fecit honorabis. Neceſſe eſt enim, ut ab eo ſuſpici gaudeas, à quo contemni moleſtè fers. Hoc autem eſt vitium animi contrahentis ſe, & deſcendentis. Infœlix ſemper eris, ſi te putas poſſe contemni.

CAPUT XII.

De ſenſibus internis. Uſus opinionum Bonis cogitationibus mens imbuenda De coercendo appetitu ſenſitivo ejuſque pravis affectionibus, Variæ ad id præceptiones.

1. IN hoc præcipuus ſapientiæ cardo vertitur, ut nulla opinio menti tuæ inſeratur, quæ vel naturæ vel rationi inconſequens ſit. Quare omnibus rejectis adverſus phantaſiæ motus exerceri debes, ſicut Dialectici adverſus ſophiſticas captiones. Obiit filius. Non eſt hoc in noſtra poteſtate; malum non eſt. Pater illum exhæredavit. Et hoc, cùm arbitrii noſtri non ſit, malum non eſt. At rem illam ægrè tulit. Hoc noſtri arbitrii eſt; ideo malum. Fortiter tulit. Noſtri arbitrii eſt & bonum. His ſi aſſueveris, proficies. Amicus in carcerem ductus eſt. Quid accidit? nihil, niſi quod in carcerem ductus eſt. De ſuo autem quiſque addit: malè cum illo actum eſſe. Corrige opinionem, & omnia tranquilla ſunt Sicut furioſum ligamus ne cui noceat: ita coercenda phantaſia, ne falſis opinionibus obruat mentem. Hæc tanquàm fera indomita proripit ſeſe, & quocunque libuerit per ſummam licentiam divagatur, garrula, fugax, quietis impatiens, novitate rerum lætiſſima, nec agnoſcens moderationem. Huic igitur ſtudio ſedulam operam navare debes, ut eam teneas & alliges, ac in

unc

uno figas; ne cogitationes tuæ, animique decreta ſemper ex opinione ſuſpenſa ſint. Quæcumque ſunt extrà animum tuum, nihil pertinent ad te.

2. Quicquid ſe tibi cogitandum offert examina diligenter; quò tecum ipſe diſſerere poſſis, quæ ſit ejus rei nudæ, & ab omnibus aliis ſeparatæ natura, quæ proprietates, quis finis, quæ circumſtantiæ, quæ utilitas: an ad te ſpectet, ſitque in tua poteſtate; necne: alioquin nullum ei acceſſum præbeas, eique repugna; quantùm potes. Deus intimè præſens occultiſſima cordis tui clariſſimè perſpicit, nihilque tam abditum eſt, quod oculis ejus pervium non ſit. Vide; ne coràm ipſo ea volvas in mente, quæ coram honeſto viro loqui erubeſceres. Sint cogitationes tuæ placidæ, ſimplices; puræ omniſque malitiæ expertes, Tales ſint, ut ſubitò interrogatus quid cogites; poſſis ſine pudore palàm facere quod intùs latet in corde. Pudeat cogitare; quod pudet loqui. Malis cogitationibus aditum obſtrues, ſi bonis ſemper occuperis.

3. Nihil æquè noxium animæ, nihil magis contrarium, quàm inferior, brutalis, & ſenſitivus appetitus Hic fons eſt omnium ſcelerum, & imperfectionum: hic hoſtis, quem ſemper timere, ſemper impugnare debes, donec rationis imperio, quantùm in hac vita fieri poteſt, ſubjiciatur, *Nulla hic requies, nullum otium datur. Sine fine, & ſine modo pugnandum; quia nec finem, nec modum adverſarius habet. Latet hic intrà te: intò: tu ipſe tibi hoſ-*

tis es, potentior; quàm Xerxis exercitus. Cuſtodi à te ipſo animam tuam. Fortius eſt te invadere, quàm urbes, tui potiri, quàm rerum. Non exigo ut pravas affectiones omninò conteras, & ad nihilum redigas; ſed ut eas regere diſcas. Satis præſtiterit ratio, ſi eas compeſcat & moderetur. Iniqui fuêre Stoici, qui omnes affectus tanquàm malos infamârunt. Mala non eſt, nec ſupervacua ſupellex naturæ. Tollit omnem virtutem, qui omnes tollit affectiones. Nullæ ſunt victoriæ, ubi nullum certamen.

4. Difficilis ſanè hæc lucta eſt, & prælium anceps: affectus enim naſcuntur nobiſcum; & ratio multis poſt annis ſubſequitur, quandò illi jam dominantur, & voluntas ſine repugnantia eis paret, ſpecie boni inaniter deluſa: donec ratio, ſucceſſu temporis & experientiâ, inſtauratis viribus ſuum agnoſcat dominandi jus, & affectuum tyrannidi obſiſtere incipiat. & primi quidem naturæ motus inemendabiles ſunt; ſed attendere tibi ipſi ſummâ vigilantiâ debes; & cùm primùm te perturbari animadvertis, tunc ratione, quaſi fræno, eam commotionem coercere. Facilius eſt initiis reſiſtere, quàm impetum gubernare, Brevi tempore ad magnam animi tranquillitatem pervenies, ſi caſus omnes circumſpexeris, antequam eveniant; ut te paratum hoſtis aggrediatur. Serò animus ad remedia poſt pericula inſtruitur. Tum pauca agere, & loqui diſce: nam ſi ex his, quæ plurima loqueris & facis, ea tollas quæ neceſſaria non ſunt; pauciores ſenties

animi

Digitized by Google

animi perturbationes. Neque dicas; hoc parum eſt, hoc nihil refert. Maximum enim eſt, licèt minimum videatur, quod eſt initium virtutis & perfectionis.

5. Homo vetus à peccatoris Adæ infecto ſemine trahens originem, ſi quaſi quædam arbor conſideretur, habet pro radice amorem ſui, pro trunco propenſionem ad malum, pro ramis perturbationes, pro foliis vitioſos habitus, pro fructibus opera, verba, & cogitationes, quæ divinæ legi adverſantur. Ne igitur rami pravarum affectionum in folia & fructus erumpant, pone ſecurim ad radicem, & peſſimum tui ipſius amorem extirpa. Si hunc ſuſtuleris, omnem inferioris appetitûs vitioſam ſobolem unico ictu excidiſti. Tolles autem & eradicabis, ſi te ipſum ſpreveris: ſi verè credideris, te unum eſſe ex millibus, nullâ dote ſingulari præditum, omniqùe ſcientiâ & virtute deſtitutum: ſi diſplicere hominibus, & ab illis ſperni non metuas: ſi omni ſolatio, & commodo libenter careas. Servabis te, ſi benè oderis: perdes, ſi malè amaveris.

Caput

CAPUT XIII.

De Amore. Quæ ſit ejus natura, quæ cauſſæ, qui effectus. De ejuſdem remediis. Addita quædam in Odio.

1. AMor, complacentia boni eſt; illa, ſcilicet, prima impreſſio, quâ afficitur appetitus, dum bonum cognitum ei placet. Hoc cohæret univerſus Orbis; eoque ſubacto, qui primum inter effectus locum tenet, facilè reliqua turba debellabitur. Bonus amor illuc tendit, undè ſumpſit originem: ad bonum accedit; quia à ſummo bono procedit. Diſcute vitam tuam, & in ſtatera diſtrictè examinis appende cor tuum. Obſerva quis in eo prævaleat amor: id enim quod in lance dilectionis præponderat, hoc tibi Deus eſt, hoc idolum quod colis. Ideò præcipit Deus, ut eum toto corde diligeres, præoccupare cupiens tuæ mentis affectus; quia quod diligis ex toto corde, hoc tanquàm Deum adoras.

2. Impellunt ad amandum, præter bonitatem & pulchritudinem, ſympathia quædam, & convenientia morum & animorum: modeſtia item exterior, induſtria, nobilitas, doctrina, ingenii perſpicacia, & alia ejuſdem generis, corporis & animi ornamenta. Ipſe amor magnes amoris eſt; cui ſi accedant beneficia, jam cogitur dilectionem rependere, qui nolebat impendere: ſunt & quædam natura-

turaliter ad amandum provocantia; nam quibus ſpiritus lucidiores ſunt, cor calidius, ſubtilior ſanguis, quique ſunt facili ac miti naturâ, ad amorem ſunt procliviores.

3. Magna eſt amoris potentia: in rem amatam transformat amantem. Quidam ſui exitus amor eſt, quædam à ſe peregrinatio, quædam ſpontanea mors. A ſe abeſt omnis, qui amat; nihil cogitat de ſe, nihil providet, nihil agit: & niſi ab amato ſuſcipiatur, nullibi eſt, O quàm infeliciter amat, qui Deum non amat! Non enim poteſt in amato eſſe, qui diligit terrena, quæ animam ſatiare nequeunt; cùm ſint finita, & vanitati ac morti ſubjecta. Qui verò Deum diligit, in Deo eſt; & deſinens vivere in ſe, in eo vivit, in quo omnia vivunt, qui eſt centrum noſtrum, & incommutabile bonum. Amor humanus violentus, & amarus eſt, divinus ſemper humilis, & tranquillus: illum cruciat zelotypia, in hoc nulla rivalitas eſt: ille timet, ne alius amet; hic optat, ut omnes ament. Ergò ſi te amas. Deum ama: nam quod ames, prodeſt tibi, non illi. Homo mutari poteſt, & perire: Deum nunquam amittis, niſi dimittis.

4. Ut amor, quo ſocium fortè proſequeris, ſincerus ſit; omnes ab eo humanas cauſſas ingenii; jucunditatis, ſimilitudinis remove, & illas dumtaxat quære, quæ in pietate & ſanctitate conſiſtunt. Pernicies virtutis eſt amor, quem Platonicum vocant; quo à formæ corporalis aſpectu animam erigi

fingunt

ſingunt ad divinæ pulchritudinis conſiderationem. Formoſæ Faciei obtutus ad tangendi concupiſcentiam excitat; & quod per oculos exit, ſivè lumen ſit, ſivè fluxus quidam, hominem colliquat & perdit. Melius eſt labi pedibus, quàm oculis. Sunt autem difficillima amoris remedia: quia caſtigatus magis premit; & niſi obſtet principiis, ita ſenſim irrepit, ut te priùs amare ſentias, quàm inſtituas de amando conſilium. Sed ſi omninò initiis repugnes, facilis curatio erit. Aliis quoque rebus occupanda mens, quæ curas ingerant, & memoriam rei amatæ dimoveant. Tum vitanda omnis admonitio dilecti corporis: quia nihil faciliùs recrudeſcit quàm amor; qui ſi ſemel te invaſerit, adeò pertinaciter vexabit, ut non niſi lentó remedio temporis, & abſentiæ ſubmoveri queat, donec, ſcilicet, laſſus expiret. Multós curavit pudor, dum ſe digito ſignari, vulgiqúe fabulam fieri doluerunt; & rei fœditatem plenam dedecore, plenam periculis, & pœnitentiæ obnoxiam conſiderâ runt. Aliis profuit attentè diſquirere mala & incommoda rei amatæ, quæ ejus decorem & amabilitatem imminueret. Demùm juvabit, amorem ad Deum, ad virtutem, ad æterna præmia, ad ea nimirùm, quæ verè amabilia ſunt, convertere: ut bonus amor malum pellat amorem, & mens hominis generoſa viliſſimo terræ amore ſordéſcere erubeſcat. Mali amores, bonos mores inficiunt.

5. Omnia colligavit natura amatoriâ quâdam catenâ.

catenâ. Hæc cogit & copulat ſtellarum choreas in cœlo, volucrum examina in aëre, armenta boum in pratis, greges pecudum in montibus, turmas ferarum in ſilvis. Sacer autem hic nexus à ſolo rumpitur odio: ut enim amor ad unionem, ita odium ad diviſionem & diſſenſionem tendit. Huic affectui facilè ſubjacent ignavi, timidi, & ſuſpicioſi, qui undecunque damnum metuunt. Sunt & quidam homines ita nati, ut oderint omnes, qui tanquàm diræ alites tenebras quoque ſuas exoſas habent. Si quis hujus notæ occurrerit tibi; non odio illum, ſed miſeratione proſequere. Sicut in palæſtra caves à colluſore placidè & ſine ira: ita in omni vita ab eo ſine odio declina, qui tibi contrarius eſt. Odium verò compeſces excitando animum ad amorem, per conſiderationem alicujus boni in eo, quod odio habetur. Nullus in te odio locus erit, ſi omnia in bonum interpreteris. Tum applicandum eſt odium ad ea, quæ verè illud merentur; quæ ſunt deformitas peccati, & æterna damnatio. Si ad alia ipſum vertis, non rem quam odiſti, ſed te ipſum lædis, & perdis. Nam ſi etiam inimicos juberis diligere, quem debes odiſſe; Abeundum eſt tibi extra rerum municipium, ut invenias quem odiſſe liceat. Extrà rerum naturam malum eſt, in quod ſolùm juſtè exerceri odium poteſt. Quod ſi hominem odiſſe debes, neminem ita ut te: nemo enim tantum tibi nocuit, quantum tu ipſe.

Digitized by Google

CAPUT XIV.

De deſiderio, & fuga. Quid deſiderandum, quid fugiendum ſit.

1. FElix eſt qui ſubjectus eſt Deo, qui nihil impenſe deſiderat, qui ſe rebus accommodat, qui dicit: Vult me Deus incolumem eſſe, vult me ægrotare; vult me divitem, vel pauperem: vult me hinc migrare, vel hinc morari? Ad utrumque paratus ſum. Si ſemel dixeris, Quando illuc ibo? Quando illud habebo? miſer eris. Nam ſi id concupiſcis, quod extra te eſt, perpetuâ anxietate cruciaberis; &, tanquam in orbiculari machinâ, ſemper ſequéris, nunquam aſſequéris. In tua poteſtate ſunt opiniones, cogitationes, affectiones, & quælibet actiones tuæ: extra eam corpus, divitiæ: gloria, dignitates, & quicquid ipſe non agis. Illa nec prohiberi ab aliquo, nec impediri poſſunt, hæc aliena ſunt, & impedimentis obnoxia: quare ea omnino non appetes; vel ita ſaltèm, ut ſcias ab aliorum arbitrio pendere, & diù tecum eſſe non poſſe; quia ſic exigit eorum conditio. Nulla res externa diſiderabilis eſt: *præterit enim figura hujus mundi.* Et ſi omnia votis reſpondeant; quicquid habueris, dolens & invitus in morte relinques. Intro reſpice: intùs eſt frons boni, ſemper ſcaturiens, ſi ſemper fodias.

2. In hoc uno poſita fuit quorumdam veterum phi-

Digitized by Google

philoſophorum ſapientia, qui fortunæ imperio exempti inter ipſos corporis acerrimos cruciatus litem beatis mentibus de felicitate movebant. Nam cùm terminos poteſtatis homini à Deo conceſſæ contemplatur, ſibi planè perſuadebant, nihil præter affectiones & cogitationes ſuas ad ſe pertinere. Ideóque tam abſolutum in eas imperium hujus meditationis uſu acquirebant, atque ita animi motus regebant. ut, non ſine aliquâ ratione, ſe ſolos divites, ſolos potentes, ſolos felices jactarent. Aſſidua autem exercitatio neceſſaria eſt, ut res extrà ſe poſitas, tanquàm nihil ad te ſpectantes, ſpernere diſcas. Id ſi fueris aſſequutus, nunquàm dolebis externa tibi deeſſe: ſicut non doles, quod rex Tartarorum non ſis, aut quod alis careas ad volandum. Quæ extra nos, nihil ad nos.

3. Hoc fræno coercenda ſunt deſideria, quibus ſi modum non imponas, nunquàm explebitur inexplebilis animus; & quicquid illi congeſſeris, non erit finis cupiditatis, ſed gradus, & irritatio. Nullus humor ſufficit ei, cujus viſcera ardenti æſtu laborant: non enim ſitis illa, ſed morbus eſt. Ita accidit illis, qui deſideria ſua non ad rationem revocant, cujus certi ſunt fines; ſed ad vitium & luxum, quorum immenſum eſt, & incomprehenſibile arbitrium. Nulla incommoda ſenties, nec quidpiam tibi deerit quod deſideres, ſi te intra naturalem modum continebis: ſi modum exceſſe-

Digitized by Google

ris, etiam in ſummis opibus pauper eris. Cupiditati nihil eſt ſatis, naturæ paucæ ſufficiunt.

4. Memento ſic in vita verſandum eſſe, ut in convivio. Si quæ epulæ circumferantur, & ad te pervenerint, manu modeſtè extentâ partem accipito. Si te prætereat qui fert, ne eum detine. Si nondum pervenerit: ne longè appetitum extendas, ſed expecta donec accedat. Sic ergà dignitates, & reliqua quæ extrà ſunt, ſi affectus fueris; dignus eris Sanctorum convivio, eáque animi ſecuritate fruêris, quæ te omnibus caſibus ſuperiorem faciet. Quod ſi ea quæ oblata fuerint deſpexeris, & recuſaveris; non ſolum conviva Sanctorum, ſed conſors eris felicitatis eorum, eâmque incipies prægustare in terra, quâ illi in cœlo perfruuntur. Arbitrio tuo potes te beatum facere; ſi nihil deſideres, quod extra te ſit. Quis eſt beatus? qui habet quicquid vult. Habet autem quicquid vult, qui non vult niſi quod poteſt.

5. Multa fugimus, & abominamur tanquàm noxia, & adverſa; quæ reverà utilia ſunt. Fit enim plerumque, ut ſpiritui plurimùm proſint, quæ appetitui adverſantur. Quæ nocent, docent, Mors, exilium, paupertas, ignominia, labor, ægritudo, & cætera ejuſdem generis, quæ in tua poteſtate non ſunt, nec mala ſunt, nec pertinent ad te. His itaq; non fugam, non abominationem opponere debes, ſed conceptæ de illis opinionis neglectum. Hæc omnia Socrates larvas appoſitè nuncupabat. Nam

ùt

Digitized by Google

ùt pueris larvæ incutiunt metum, cùm nihil in illis præter externam ſpeciem horribile ſit; ita in rebus contingit; quas non ùt ſunt, ſed ùt apparent, apprehendere ſoles. Mors quid eſt; Larva. Vide quàm dulcis fuerit non ſolùm ſanctis, & eximiâ virtute præditis viris; ſed Socrati, & aliis ſapientibus Ethnicis. Quid igitur terribile eſt in morte? Opinio. Timor mortis eſt horribilis, non ipſa mors. Idem in aliis rebus, quas ſoles abominari, deprehendes. Corrige opinionem, & nihil invenies, quod debeas abominari, præter peccatum.

CAPUT XV.

De gaudio, & Triſtitia. Qualiter vir bonus gaudere debeat. Non triſtatur qui omnia prævidet. Varia doloris antidota.

1. ITa gaudere debes, ut in gaudio tuo modeſtia eluceat; neque animus ita diſſolvatur, quin poſſis liberè, ſi opus ſit, à lætitia ad mœrorem tranſire. Chriſtus Dominus optimus rerum æſtimator non ridentes beatos vocat, ſed eos qui lugent. Valdè enim dedecet Chriſtianum hominem, qui ſe æterna ſectari profitetur, inter tot juſtiſſimas triſtitiæ cauſſas; ſtultorum more riſu geſtire, & de rebus perituris exultare. Fugit terrena voluptas; & quæ nos gaudia vocamus, ſæpe initia triſtitiæ ſunt. Verum gaudium non niſi ex

virtutum conſcientia naſcitur. Non poteſt gaudere niſi juſtus, fortis, & temperans. Ut nunquam deſit animo tuò lætitia, fac ut tibi domi naſcatur. Naſcetur autem, ſi intra te ipſum fuerit. Cæteræ hilaritates leves ſunt: non implent pectus; nec ſemper gaudet, qui ridet. Res ſevera eſt verum gaudium; oritur ex bona conſcientia, & honeſtis conſiliis, & rectis actionibus; ex contemptu voluptatùm, & placido illibatæ vitæ tenore. Hæc eſt vera virtutis lex: ut verè gaudeas, diù lugendum.

2. Triſtitia malum præſens vel re ipſa, vel apprehenſione, cum quadam peturbatione & inquietudine, execratur. Solemus autem ut plurimùm non rebus, ſed rerum opinionibus cruciari. Noli res indagare quales ſint, non ſervitia, non agros, non nummos non negotia: conſidera potiùs, quæ tua de illis opinio ſit. Quòd dedecore afficiaris, quòd ſpolieris pecuniâ, quòd vapules, arbitrii tui non eſt: at rectè de his ſentire, non ea eſſe mala ſed ſæpe utilia; penes te eſt. Nunquam dolebis, ſi à præſenti moleſtia avulſam cogitationem illuc converteris, ubi vera ſunt gaudia. Viro bono nihil áccidit mali: non quia non ſentiat ſed quia vincit. Reſpicit enim omnem adverſitatem, ut occaſionem exercendi patientiam ùt inſtrumentum divinæ gratiæ, ùt viam ad gloriam in æternum duraturam. Poteſt vir bonus miſer dici, eſſe non poteſt.

3. Quicquid fieri poteſt, quaſi futurum proſpice. Sic omnium malorum impetum mollies:

quæ

quæ ad præparatos nihil afferunt novi; ſecuris, & omnia proſpera expectantibus, gratia eveniunt. Quid erit, ſi rerum tuarum dimidium auferat caſus; quid ſi omnia? quid ſi ruat domus, comburantur ſegetes, deſerant amici? quid ſi fame periclitetur, & de gradu per calumniam dejiciaris? Morbus, captivitas, ruina, ignis; nihil horum ſapienti repentinum eſt. Futuras ſecum commentatur miſerias? & dolorem, quem alii diù ſuſtinendo, ipſe diù meditando lenit. Cuivis accidere poteſt, quod alicui áccidit. Quæ ſunt divitiæ, quas non fames à tergo, & mendicitas ſequantur? Quæ dignitas, quam non ſordes comitentur, & extrema contemptio? Quod regnum, cui non ſit paratum excidium? Nónne gladio carnificis regiam cervicem abſciſſam, idque juſſu ſubditorum, inaudito exemplo, hæc ætas vidit? Nec magnis iſta intervallis diviſa ſunt: horæ momentum intereſt inter opes & egeſtatem, inter aulam & caulam, inter ſolium & ſecurim. Scito ergò, omnem conditionem verſabilem eſſe; & quicquid in ullum incurrit, in te quoque incurrere poſſe. Adverſam fortunam facilè ſuſtinet, qui ſemper expectat.

4. Non ſe exerit virtus, cùm ſecundo curſu vita procedit. Tunc apparet quanta ſit, cùm, quid poſſit, patientia oſtendit. *Spectaculum*, inquit Apoſtolus, *facti ſumus Deo, Angelis, & hominibus.* Ecce autem ſpectaculum dignum, ad quod reſpiciat intentus operi ſuo Deus. Ecce par Deo dignum, vir

fort-

fortis cum adverſitate compoſitus, de ſe ipſo, & de omni calamitate triumphans. Tranquillum mare, & ventus obſequens, artem gubernatoris non oſtendunt. *Qui non eſt tentatus, quid ſcit?* Dicit aliquis infelicem me, cui hoc acciderit. Imò felicem te; quia licuit tibi te expertiri. Potuit enim tale quidpiam cuique accidere; ſed non erat cujuſque ſimilem caſum ſine dolore excipere. Ne itaque in ſiniſtris eventibus te ſubmiſeris: contrà potiùs fige ſtabilem gradum; & quicquid oneris ſuprà cecidit, ſuſtine. Nam primo impetu fracto, nihil in his horribile eſſe videbis, præter opinionem. Quæ à natura vim habent, eandem ſervant in omnibus: ſed paupertatem, ignominiam, contumelias, & cætera, quæ mala vulgus nuncupat, multi patienter ferunt, multi nec ſentiunt quidem: non ergò naturale eſt, in his mœrore conſumi; ſed à perverſa opinione procedit. Quid tibi ipſi mentiris, Levem omnem calamitatem ferendo facere poteſt. Levis eſt omnis dolor, ſi nihil ei opinio adjecerit. Noli mala tua facere tibi per impatientiam graviora. Tam miſer quiſque eſt, quàm ſe ipſe exiſtimat.

5. Omnis ægritudo, motâ tandem decreſcit; & licet contumaciſſimum dolorem tempus adimit, & enervat. Viſne igitur diem operiri, quo luctus te invito deſinat; an ipſe illi finem imponere? Cur non id conſilio præripis, quod allatura eſt diuturnitas? Quamvis ipſe cuſtodias mœrorem tuum, cuſto-

cuſtodienti tamen elabitur. Nulla enim res citiùs in odium venit, quàm triſtitia: quæ dum recens eſt, conſolatorem invenit; inveterata deridetur. Quòd ſi dolore calamitas vincitur eat omnis inter luctus dies, noctem ſine ſomno mœſtitia conſumat, ingerantur pectori manus, & ſeſe omni ſævitiæ genere profecturus dolor exerceat. Sed ſi lacrymæ inutiles ſunt, ſi nullo fletu adverſitas mitigatur; diſce te ipſum regere, & omni adverſitati invictâ conſtantiâ obſiſte. Turpis eſt navigii rector, cui gubernacula fluctus eripuit, qui fluctuantem navim tempeſtati permiſit. At ille vel in naufragio laudandus, quem obruit mare clavum tenentem, & undis reluctantem.

CAPUT XVI.

De Spe, & Deſperatione. Quomodo utramque moderari oporteat.

1. SPes vana, & mendax, & verè ſomnium vigilantis eſt, niſi in Deo collocetur, cujus ſolo nutu omnis difficultas vinci poteſt. Quid rei futuræ expectatione cruciaris, & in longinqua cogitationes extendis? Nihil ſperabis, ſi nihil cupies, ſi omnia terrena deſpicies. Nemo ſperat quæ contemnit. Licèt te nunquam ſperata deceperint, licèt non ex difficili petatur quod ſperas; quam diu te ſpes aliqua proritat, ſolicitus eris, & incertus tui; ac in ancipiti poſitus. Ut pedibus

Digitized by Google

dibus loca invia, & prærupta non petis; ita nec animo ea ſperanda, quæ in tua poteſtate non ſunt. Omne miſeriæ momentum hoc eſt; defuiſſe voluntati quod ſperavit.

2. Sæpe admonendus eſt animus, ut quæcunque extra te, & circa te ſunt, aſpiciat ùt peritura, tenuique filo pendentia. Quid oblivíſceris conditionis tuæ? Mortalis natus es: nihil tibi de hodierna die promittitur, nihil de hac hora. Inſtat à tergo mors: quicquid habes mutuò accepiſti. Uſusfructus tuus eſt, cujus tempora ſummus omnium Arbiter temperat. Ad ejus nutum, omnia ſine querela reddenda ſunt. Peſſimi eſt debitoris, creditori convitium facere. Nihil eſt ergò ſub ſole, quod debeas, aut poſſis ſperare. Illa tantum vera eſt ſpes, quæ de vero, & ſummo bono rite concipitur.

3. Deſperationem cauſſant inertia, abjectio animi, nimia difficultatum apprehenſio, vitioſa ſui diffidentia, viriùmque & induſtriæ defectus. Vincitur, excitando animum eorum exemplo, qui etiam in gravioribus anguſtiis conſtituti, omnia obſtantia generosè ſuperârunt. Incipe, & propelle te ipſum: quià Deus facientes adjuvat; & quod arduum videbatur, facillimum fit, ſi falſa de illo opinio deponatur. Quicquid áccidit tibi, id omne ab æterno deſtinatum eſt. Illud autem aut ita évenit, ùt naturâ comparatus es ferre: aut ſecus: ſi primum: ne deſpera, ſed fer: ſin aliter, nec tunc quidem deſperandum: quicquid enim illud

eſt,

Digitized by Google

eſt, citò finem & ipſum habebit. & tibi imponet. Leve eſt, quod ferre potes, breve, quod non potes. Sed memineris, in te ſitum eſſe, multa facere tolerabilia; ſi ea, ùt utilia, & convenientia, apprehenderis. Calamitas, virtutis occaſio eſt.

CAPUT XVII.

De Timore. Quàm vanus ſit, & qua ratione vincatur. Audacia vitanda. Quædam iterum de Ira.

1. MAgna pars mortalium, cùm nec ſit quicquam mali, nec pro certo futurum ſit, æſtuat tamen, & diſcurrit, ſibique infortunium vel fingit, vel auget. Non tot reperit cruciatus humana crudelitas, quot patitur animus, futuri anxius; qui ſolicitus eſt, ne bona præſentia amittat, aut mala imminentia eveniant. Multa mala, quæ non eſſent, ſunt, quia timemus. Quid prodeſt tibi ante tempus cruciari, & inani providentiâ occurrere ærumnis tuis? An ideo oportet te jam miſerum eſſe, quia quandoque futurus es? Stultum eſt. dare ſe referentibus; nulliſque apparentibus ſignis, quæ malum prænuntiet, falſis terreri imaginibus. Sæpe fallaci conjectura deceptus, verbum dubiæ ſignificationis detorques in pejus. Sæpe potentis offenſum majorem putas, quàm reverà ſit; & cogitas, non quantum

tùm iratus ſit ille, ſed quantùm liceat irato. Vani autem ſunt hi metus; & ideo magis perturbant, quia vani ſunt. Vera enim modum ſuum habent: quicquid ex incerto venit, conjecturæ & licentiæ paventis animi traditur. Parùm differt patiaris adverſa, an expectes; niſi quod modus eſt dolendi, non eſt timendi. Doles quantùm ſcis accidiſſe; times quantùm poteſt accidere.

2. Si vis omnem timorem exuere, quicquid vereris ne eveniat, eventurum propone, & illud malum tecum metire, metúmque tuum taxa: intelliges profectò, non re ipsâ, ſed opinione magnum eſſe quod metuis. Num poteſt aliquid tibi durius accidere, quàm ut mittaris in exilium, ut ducaris in carcerem? Num quidpiam corpori ultrà timendum eſt, quàm ne uratur, & pereat? Excute ſingula iſta, & redige ad verum, timorem tuum: multos invenies, etiam infideles, qui hæc omnia contempſerunt. Stephanus inter lapides pacato animo Deum precatur: Laurentius in flammis exultat, & inſultat tyranno: ſe ultro projicit in ſuccenſum rogum Apollonia Virgo. Ridet ferreis malleis contuſus in pila Anaxarchus: Socrates cicutæ poculum gaudens exhaurit, & Critiæ propinat. Quid ignes metuis, & turbam carnificum circa te frementium? ſub iſta pompa, quæ ſtultos territat, latet mors, quam tot pueri, tot puellæ læto animo amplexi ſunt. Deme rebus tumultum, deme perſonam, redde ſingulis faciem

ciem ſuam : nihil in illis terribile eſſe videbis, præter ipſum timorem. Id nobis évenit grandioribus pueris, quod parvulis ſolet. Hi quos amant, quibus aſſueverunt, cum quibus ludunt, ſi perſonatos vident, expaveſcunt. Tu verò pueris deterior, ad tantam ineptiam perveniſti, ut non ſolum dolore, ſed doloris larvâ & panico terrore vexeris.

3. Abduc animum à privatâ cauſsâ ad communem. Dic, mortale tibi & fragile corpuſculum eſſe, multiſque morbis, ac tandem morti obnoxium. Dic tibi ipſi : Jam pridem ſciebam multa mihi adverſa imminere. Quid nunc ergò timeo? Ægrotabo? Proderit ad animæ ſalutem corporis ægritudo. Ad pauperratem redigar; Tutior mihi & tranquillior vita erit. Opes amittam? & cum illis curas multas, periculúmque perpetuum. Ignominiâ afficiar? ſi juſta, ejus cauſſam execrabor: ſi injuſta, meâ me conſcientiâ conſolabor. Repulſam ſperatæ rei patiar? Nec Reges quidem omnia quæ cupiunt aſſequuntur. In exilium mittar? Spontè ibo, eritque peregrinatio. Cæcus fiam? Multis cupiditatibus via incidetur. Malè de me loquentur homines? Facient quod mereor, quod ſolent. Moriar? Hac conditione intravi, ut exirem. Sed peregrè moriar? Nulla terra eſt aliena non habenti hîc permanentem civitatem. Moriar ante diem? Nemo niſi amens queritur, ante tempus abſolvi vinculis, & carcere relaxari. Mors, exilium, luctus non ſunt ſupplicia metuenda; ſed tributa noſtræ mortalita-

tis. Stultam eſt ea timere, quæ vitare non potes.

4. Fuge audaciam, nihilque temere ultra vires aggredere: nemo enim celeriùs opprimitur, quàm qui nimiùm de ſe præſumit. Exiguæ ſunt vires noſtræ ſine Dei præſidio, à quo omnis ſufficientia, omne robur emanat. Oritur audacia à propriæ virtutis nimiâ exiſtimatione, à contemptu adverſariorum, à præcipiti ingenio, rebúſque gerendis minus exercitato. Plus metuit, qui prudentior eſt: nam vires proprias metitur, ſolerter proſpiciens quid valeant, quid ferre recuſent. Audaces, cùm graviora, quàm antè conceperant, experti pericula fuerint, effuſo primo impetu ſubſidunt & torpent, ſerò agnoſcentes, quàm ſint incertæ hominum providentiæ, quàm vanæ cogitationes. Initium eſt futuræ calamitatis incauta ſecuritas.

5. Nunquam tui dominabitur ira, ſi opinionem exiſtimatæ injuriæ tollas. Tu ipſe dux flagitiorum tibi es, & incentor criminum: tu mala omnia tibi ſtruis. Quid cauſſam tuarum perturbationum in alios derivas, ſi tu te impellis & præcipitas? Nemo læditur niſi à ſe ipſo. Quod dicunt pueris nutrices, Si non plores, accipies; id tu rectiùs dices animo tuo efferveſcenti: Noli iraſci, noli urgere & clamare; rectiùs fiet quod volebas. Dies quoſdam inſtitue, quibus proponas in iram nunquàm incidere quacunque ex cauſſa: tum per unum vel duos menſes eâdem ratione te experire; invenies ſucceſſu temporis te adeò profeciſſe, ut ad riſum te

pro-

Digitized by Google

provocent, quæ priùs iratum è ſtatu mentis dejiciebant. Placidi mores nemini eorum, cum quibus vivitur, ita ſunt grati, & jucundi, ut ei ipſi, qui præditus illis eſt. Hoc boni habet pacatus animus; ſemper gaudet, ſemper triumphat.

CAPUT XVIII.

De Potentiis animæ rationalis. Continendus intellectus à curioſitate. Cui potiſſimùm ſcientiæ incumbendum. Quàm malum ſit, aliorum mores diſquirere. Aliorum judicia ſpernenda. De voluntatis abnegatione.

1. DAta eſt tibi à Deo intelligendi facultas, ut ipſum agnoſceres, & cognoſcendo amares; ſed per peccatum duplici vulnere ſauciata eſt, ignorantiâ & cæcitate. Nam & in notione veritatis erras; & quid ſit faciendum, vel fugiendum, plerumque ignoras. Quantâ ergò diligentiâ vel urbs in graſſantis peſtilentiæ metu, vel arx ab hoſtili exercitu obſeſſa cuſtoditur, ne quis non planè cognitus intùs obrepat; tantâ eſt curâ, multòque majori vigilandum, ne intellectus malæ rei, ſibi à ſenſibus objectæ, aditum patefaciat. Rerum enim ſpecies ſenſus objiciunt, intellectus admittit, & ad judicium defert; hoc voluntati proponit. Sed ſenſus offerunt bona & mala; mentis eſt, vel admittere, vel excludere.

2. In primis continendus eſt intellectus à curioſitate. Cur per inania diſtrahis mentem, ſolidæ ſapientiæ & Deo natam? Res frugi. ſapientia eſt. Sicut qui guſtat aconitum, ut qualitatem ejus ſcrutetur, priùs perit, quàm ſaporem ſentiat; ſic qui ea rimantur, quæ ad ſe non ſpectant, priùs ſe ipſos peſſumdant, quam cognoverint quod quærebant. Scire quod non prodeſt, proximum eſt ignorantiæ. Qui verè ſapiens eſſe cupit, non opinioni diſcit, ſed vitæ: nec quærit in ſcientia oblectamentum animi, ſed remedium. Nôſſe gaudes ſtellarum vires? Ineptires poſtquàm ſciveris, ſi ignores infirmitatem tuam. Vis ornatè & eleganter loqui? Satiùs eſt, ſi diſcas tacere. Scire nova cupis? Quid magis novum, quàm renovare te ipſum? Hoc diſce. Errores alienos libet confutare? Cur non corrigis tuos? Juvat percurrere hiſtorias, & ſcire aliorum facta. Benè, ſi interim non ignores, quæ à te ſunt facienda. Placita litigantium concordare delectat? Cur non & tuos affectus tumultuantes? Niſi quæreres ſupervacua, facilè invenires neceſſaria. Scientia autem neceſſaria illa eſt, quæ te bonum potiùs, quàm doctum facit.

3. Quid in iis quæſtionibus te torques & maceras, quas ſubtiliùs ſæpè eſt contempſiſſe, quàm ſolvere? Cur pertinaci ſtudio laboras, ut ea diſcas, quæ forent dediſcenda, ſi ſcires? ſed ùt aliarum rerum, ſic quoque litterarum intemperantia nos vexat. Nullus librorum eſt finis. Inſtruuntur Biblio-

bliothecæ ad ſpectaculum potiùs & ornatum, quàm ad uſum legentium. Vix librorum editorum indices totâ vitâ legere poteris, quamvis multos vixeris annos. Inter hos multi ſunt noxii & pernicioſi: multi indigni, qui legantur: multi vani & imperiti; quos cùm diu perlegeris, nihil ſcies. Plures quidem a limine ſalutare tibi permittitur, ne aliquid in ipſis latere judices magni & ſecreti boni; ſed paucis, & cum delectu, inſiſtendum. Paucis ad bonam mentem libris, & litteris indigemus.

4 O inanes mortalium cogitationes! Impalleſcimus chartis, & per innumeras artes ac ſcientias ingenium extendimus, quaſi nobis per multa ſæcula vivendum ſit: vitæ verò ſempiternæ curam negligimus, quæ non ſcientiis, ſed virtutibus comparatur. Quid prodeſt acta externorum Regum inquirere; & quæ paſſi invicem, auſiq; ſunt populi, magnis voluminibus deſcribere? Quantò ſatius foret, tua mala extinguere, quam aliena poſteris tradere? docet te Geometria metiri latifundia: doceat potius, quomodò quod tibi ſufficiat, metiaris. Numerare docet Arithmetica, & avaritiæ commodare digitos: doceat potiùs ea ſpernere & læto animo amittere, quæ tantâ ſolicitudine computantur. Monſtrat Muſica, quomodò voces inter ſe conſonent: oſtendat potiùs, quomodo ſecùm mens concordet; nec diſparem reddant ſonum ſenſus, & ratio. Monſtrat, qui ſint modi hilares, qui flebiles: oſtendat; inter proſpera non extolli, inter adverſa

non emittere flebilem vocem. Non damno harum rerum cognitionem; ſed hæc & alia utiliter ſcies, poſtquàm ſciveris te ipſum, & noviſſima tua. Nihil ſcis, quamvis omnia ſcias, ſi te ipſum ignoras.

5. Infame vitium ac ſordidiſſimum eſt, aliena facta obſervare, mores diſquirere, & omnia temerè interpretari. Quis enim es tu, qui alienum judicas ſervum? *Domino ſuo ſtat, aut cadit*. Ipſe eſt, qui judicat omnes, qui omne ſibi judicium reſervavit. Quâ audaciâ divinum tribunal præſumis invadere? Attende tibi, & latebras conſcientiæ tuæ perſcrutare. Vide ibi mala quæ inſunt, bona quæ deſunt, & noli oculos ad aliorum vitam convértere. Satis uberem malorum copiam in te reperies, quam acriori cenſurâ perſtringas. Vix quidpiam juſtè fit, quod non poſſit pravum ingenium in malum detorquere. Ipſis Euangeliis abutuntur hæretici: Chriſti actiones calumniabantur Hebræi. Ut corpora melancholica & mali humoris, quicquid cibi ſumpſerint in bilem vertunt; ſic anima malè diſpoſita quicquid videt, quicquid audit, perperam interpretatur. Bona vel mala intentio ſæpè res bonas vel malas facit: hæc autem ſoli Deo nota eſt, qui ſcrutatur renes, & corda. Quod ſi factum alienum nullâ poteſt ratione defendi; quid ad te? Non erubeſcis, fœdiſſima quæque quaſi è latibulis educere, ac publicè ſpectanda proferre? Cur non te ipſum obſervas, qui cæteris deterior es? In te exerce maledicentiam tuam: de te ipſo tecum detrahe: accuſa

pra-

Digitized by Google

pravitatem tuam: & te ipſum dijudica Dei enim judicium evades, ſi tui judex ſeverus fueris.

6. Ut ingenioſi in notandis aliorum factis plerique ſumus. indè nobis prudentiæ famam perquirentes; ita facilè ſuſpicamur, alios de nobis malè ſentire, vel loqui: nos illis odioſos eſſe & deſpicatos. Hoc vitium ut repellas, temperanda primò cupiditas eſt, quâ hominibus placere, & magni ab illis æſtimari deſideras. Tum danda eſt opera, ut vel ipſam cogitationem abjicias, ſciendi quid alii de te ſentiant, vel loquantur; cùm præſertim ſæpè contingat, eos nec quidem de te cogitare, quos fingis perperam de te loqui, & te obſervare. Dic tibi cum Apoſtolo: *Si hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem.* Dic ad alios: *Mihi pro minimo eſt, ut à vobis judicer, aut ab humano die.* Talis reverà es. qualis es apud Deum. Senſus & loquela hominum nihil adjicit bonitati tuæ; nihil detrahit de malitia. Melius eſt, bonum eſſe, quàm videri.

7. Nihil tuæ voluntati contrarium eveniet, ſi eam penitùs abnegaveris, & transfuderis in divinam. Sic mentis ſolidâ pace, ſic verâ tranquillitate perfrueris. Vives ùt voles, ſi, quid velle debeas, didiceris. Debes autem velle, quod Deus vult. Hæc eſt unica vitæ hujus felicitas, velle, ut, quæ fiunt, ita fiant, ſicut vult Deus, non ùt volumus ipſi. Ducit te Deus ad finem, ad quem ab æterno deſtinatus es, per ſuavia & aſpera, per proſpera & adverſa. Obſequere divinæ providentiæ, & ſequere alacriter:

alacriter: nam etſi repugnaveris, ſequeris nihilominùs, & impiùs eris, Ducit volentem Deus, nolentem trahit.

CAPUT XIX.

De ſtatu proficientium. Varia profectus adjumenta Temporis æſtimatio, & uſus. Dei præſentia neceſſaria.

1. SI bonus eſſe cupis; primùm credito, te malum eſſe. Nunquam proficies, ſi proficiendi depoſueris appetitum. Nolle proficere, deficere eſt. Perſevera igitur, ùt cœpiſti; & quantùm potes Propera, quò citiùs frui emendato animo, & compoſito poſſis. Argumentum animi in melius translati eſt, ſi vitia tua vides, quæ adhuc ignorabas. Sic ægris gratulari ſolemus, cùm ſe ægros eſſe ſenſerunt. Noli facilè tibi credere; ſed excute te, & obſerva; tuique profectus experimentum cape animi firmitate, & cupiditatum diminutione. In proficientium claſſe te eſſe exiſtimabis, cùm in te ipſum maximam habueris poteſtatem. Inæſtimabile bonum eſt, ſe poſſidere, & unum eſſe. Vir probus ſemper idem, improbus ſemper aliùs eſt.

2. Potes, ſi vis, unâ die ad culmen ſanctitatis pervenire, ſi toto corde averſus à creaturis, ad Deum convertaris. An verò vitam intùs cum Deo agas, ex his ſignis deprchendes. Si tibi diſpliceant res tranſi-

tranſitoriæ, ſi placeat ſolitudo, ſi cures quod perfectius eſt, ſi opiniones & judicia hominum ſpernas. Magnum verò adjumentum ad omnem virtutem, præbebit tibi vitæ & paſſionis Chriſti aſſidua meditatio. Ipſe eſt liber vitæ, in quo ſolo, velut in divite ac inſtructiſſima bibliotheca, reperies quicquid pertinet ad ſalutem, etſi omnes libri cum ſuis auctoribus interirent. Non tamen ſufficit Chriſtum ſcire & meditari, niſi etiam imiteris; atque ita vivas, ſicut ipſe docuit verbo, & exemplo. Niſi ad regulam, prava non corriges.

3. Præclarè à quodam dictum eſt; eos qui proficere velint, ita vivere debere, ut perpetuò curentur. Multa enim ſunt jugiter obſervanda quæ ad arcem virtutis properanti moram injiciunt. Cùm nimirùm amore inordinato vel te ipſum, vel aliquam creaturam proſequeris: cùm rebus externis ita afficeris, ut ſi eas auferri, vel amitti contingat, iniquo animo laturus ſis: cùm propriis commodis nimiùm ſtudes in cibo, potu, colloquiis, evagationibus: cùm temporalibus te nimiùm immergis, tuoque judicio ac voluntati pertinaciter adhæres: cùm motus internos minimè obſervas, Deumque intùs loquentem per ſecretas inſpirationes, audire contemnis. Hæc ſunt præcipua impedimenta, te in via detinentia; quæ ut removeas ſedulò vigilabis, & te operi viriliter accinges. Animet virtus quicquid agis; animet finis perfectiſſimus, cum promptitudine & alacritate: animet pura intentio: atque

ita

Digitized by Google

ita operi inſiſte, ut prænotioni, quam habes de ejuſdem perfectione, penitùs adæquetur. Non conſiſtit profectus in multitudine exercitiorum; ſed in his, quæ quotidiè fiunt, perfectè obeundis. Non enim in facto laus eſt; ſed in modo, quo res fit.

4. Volant dies, feſtinat tempus; & quod præteritum eſt, nemo tibi reſtituere poteſt. Non vivis, ſed victurus es: ſemper enim vita tua ſpectat in craſtinum. Sic elabitur tibi vita, dum vitæ inſtrumenta conquiris: & interim ſenectus venit; venit mors, in quam incidis imparatus. Sicut iter facientes, quos mutua decipit confabulatio, ſe priùs ad metam perveniſſe, quàm appropinquâſſe cognoſcunt: ita hoc vitæ iter aſſiduum, quod vigilans & dormiens eodem gradu peragis, tibi occupato & diſtracto non niſi in fine apparebit. Quid igitur cunctaris, quid ceſſas? Pretium tempori pone, utere eo celeriter: æſtima hunc diem, imò hanc horam; ejus enim jactura irreparabilis eſt. Prædia tua à nemine pateris occupari: ſi exigua de finibus contentio ſit, ad lites & ad arma diſcurris: vitam verò & tempus tibi eripi à quocunque permittis, ejus rei profuſiſſimus, cujus ſolius avaritia honeſta eſt. Computa ætatem tuam, revoca ad calculum præteritos annos; quamvis centeſimum excedas, videbis te pauciores habere, quam numeras. Quantum enim ex his diripuerunt ſomnus, gula, lites, amici, & otioſa diſcurſatio? adjice quod ſine uſu jacuit, quod nihil agenti, aliudque agenti elapſum eſt, te non

ſen-

ſentiente quid perderes; intelliges, quàm exiguum tibi de tuo relictum ſit, & te immaturum mori fateberis. Sæpè quereris de tranſactis diebus, quos malè perdidiſti: cur non eniteris ſic præſens tempus tranſigere, ut eo elapſo dicere poſſis. Non video, quo pacto illud melius potuerim collocare? Singuli tantùm dies, & hi per momenta præſentes ſunt. Cur hodiernum perdis, quod tuum eſt: & futurum diſponis, quod tuum non eſt? Maximum vivendi impedimentum eſt dilatio. Vive hodie; cras vivere ſerum eſt.

5. Deum ſemper in omni cogitatione, verbo, & opere, quocunque alio fine excluſo, reſpice: & unicam ejus voluntatem ſectare. Nunquàm à recto tramite deviat, qui Deum ſibi viæ ductorem proponit. Bono loco res tuæ erunt, ſi omnia quæcunque facis ad Dei gloriam dirigas; atque ita ſingula facias, ac ſi ipſe ſpectet, qui videt omnia, omnia ſuſtentat, omnibus providet. Ejus obtutum nunquàm effugies: intereſt enim non verbis tantùm & factis, ſed intimis cogitationibus tuis. Cùm fores obduxeris, & tenebras intùs feceris, ne putes te ſolùm eſſe; tecum Deus eſt, qui ſecretum tuum facere ſanctiùs debet, cui nihil clauſum eſt. In ipſo vivimus, movemur, & ſumus, Coràm illo comede & bibe: cum illo ambula, cum eo tracta negotia tua, ad ipſum erige vitam tuam. Fac te dignum, in quem oculos figat, quem ſemper amabiliter ſpectet. Magna tibi neceſſitas indicta eſt probitatis, cùm

ante

Digitized by Google

ante oculos agis Judicis cuncta cernentis. Sic vive, ac ſi nemo in mundo ſit, præter te ſolum & Deum. Quicquid ejus providentia de te diſpoſuerit, libens amplectere, ſive proſperum illud fuerit, ſivè adverſum. Deum quæris: hâc, an illâ viâ ad ipſum pervenias, quid refert? Atque utinam aliquandò pervenias!

CAPUT XX.

De bono ſolitudinis. Fugienda malorum ſocietas. Mundi vitia quot & quæ ſint. Studium proficientis, acquiſitio virtutum. Signa quædam obtentæ virtutis.

1. INgens argumentum eſt compoſitæ mentis, & à pravis affectionibus emundatæ, ſecum poſſe conſiſtere. Sicut Deus, ſe ſolo beatus in ſe ſemper moratur; ita ad Dei felicitatem proximè accedes, ſi tecum manere didiceris. Et quidem ſi volueris, nunquàm eris ſolitarius, ſi nunquàm à Chriſto ſepareris. Quod ſi loquendi te corripit cacoëthes, tecum loquere; ſed cave, ne cum malo homine loquaris. Vis autem ſcire, quid tecum colloqui poſſis? Id quod homines de aliis libentiſſimè faciunt: de te apud te malè loquere. Produc vitia tua, & caſtiga quicquid in te animadverſione dignum repereris. Nunquam deerit aliquod vitium, cui curatio adhibenda ſit. Abſconde te in otio; ſed & otium tuum abſconde. Gloriari ſolitudine; iners

&

& ambitio eſt. Corporali autem ſolitudine internam junge; ut grata tibi atque utilis ſit. Subduc te vanis occupationibus; nec ab hominibus tantùm, ſed à rebus etiam ſecede, quæ ad te non ſpectant. Eſto liber ab omni creatura; & à corde tuo earum imagines exclude. Abjice omnes caducarum rerum ſolicitudines, omnes cogitationum ineptias; & in abdito cordis receſſu tibi ſoli, & Deo attende. In hoc mentis ſilentio, in hac rerum omnium oblivione & nuditate, vera cordis requies, vera tranquillitas ſita eſt. Huc fuge, hic abſcôndere, huc ſemper intende: ibi enim reperitur Deus, ubi omnes creaturæ deſeruntur.

2. Si vis bonus eſſe, fuge malorum conſortium. Nihil tam damnoſum bonis moribus, quam ſe populo committere. Nunquam mores, quos intuliſti, referes. Animus tener & parùm tenax recti, vitiorum impetum, tam magno comitatu venientium, ferre non poteſt. Facilè tranſitur ad pluris. Convictor delicatus paullatim enervat & emollit: vicinus dives cupiditatem irritat. Unico exemplo luxuriæ, ſeu avaritiæ, perire potes. Trahunt in pravum parentes, trahunt ſocii, trahunt ſervi. Plena omnia periculis, plena ſunt laqueis. Statim ac editi in lucem ſumus, in omni continuò pravitate, & in ſummâ opinionum perverſitate verſamur. Vix ullus in mundo eſt, qui non aliquod vitium aut commendet, aut imprimat, aut neſcienti allinat, Continebis te aliquando inter domeſticos

lares, extra forum & commercium hominum: proh quàm ſuavi & optatâ fugâ! Omnia intùs ſerena, omnia tranquilla, ſine nube & vento. Accedit caſu qui te evocet; ſequeris. Conjungunt ſe alii, fit corona, venitur ad turbam, peccatur multiplici exceſſu; & qui bonus exieras, peſſimus regrederis. Vulnera autem animæ non deprehendis, niſi iterum ſolitarius. Recede ergò in te ipſum, quantùm potes; ne ſuis erroribus mentem imbuat omnis undique ad vitia conſentiens multitudo. Lætior eſt animus, qui in pauciora diſtringitur.

3. Crede te paulliſper in celſi montis verticem ſubduci: ſpeculare indè miſerrimam mundi faciem. Hinc diſces ipſum odiſſe, & ab eo in ſolitudinem elongari. Cernes itinera à latronibus claudi, maria à prædonibus obſideri, fremere undique bella, & humano cruore madeſcere campos, abruptòque fræno vitia ubique & ſcelera dominari. Videbis in occulto penetrali ab impudicis ea fieri, quæ nec ipſis quidem poſſunt placere qui faciunt. Invenies tam indigna, tam indecora; ut nemo dubitaturus ſit eos inſanire, ſi cum paucioribus inſanirent: ſed ſanitatis patrocinium eſt, inſanientium turba. Inter leges ipſas delinquitur; nec tuta illic eſt innocentia, ubi defenditur. Perit innocens, abſolvitur reus: minúſque crimine, quam abſolutione peccatur. Nullus legum metus eſt: quod enim poteſt redimi, non timetur. Amaræ ſunt obloquentium linguæ, ſubdola ora laudantium: indè ſævit odium, hinc

hinc decipit mendax officium. Alius vino madet. alius torpet inertiâ. Illum inſatiabilis avaritia tenet; hunc defatigat ex alienis judiciis ſuſpenſa ſemper ambitio. Reſpice forum multitudine refertum: tantumdem iſtic vitiorum eſſe fateberis, quot hominum. Peccant omnes injuriis in proximum; in Deum contemptu, in res abuſu: omnia in ſuum congregant judicium, omnium rei. Et quomodò tutum ſervare veſtigium, vel ad te recurrere poteris, inter tot vitia omni ex parte urgentia, quæ reſurgere cupientem, & in altum attollere oculos, premunt, & mergunt? Innoxium aliquem eſſe, ubi regnant nocentium agmina, difficile eſt: nam ſi te immutare non poterunt, ſaltèm impedient. Una eſt firma tranquillitas, tot te malis excerpere, & in eam recedere ſtationem, è qua poſſis mundi luem ab omni contagio liber intueri. Inſuperabilis eſt animus, qui externa deſeruit, & ſibi ſoli vacans arce ſuâ ſe vendicat. Huic mundus carcer eſt, & ſolitudo paradiſus.

4. Vanum eſt ab hominibus ſecedere, niſi cogas animum intentum ſibi eſſe, & virtutum exercitationi ſolerter incumbere. Nullum homini bonum eſt, ſi deſit virtus; nulla quies, nulla felicitas niſi ex virtute. Tria ſunt, quæ ſibi mutuo in Univerſo reſpondent. Inter omnia, & ſuper omnia Deus; inter ſenſibilia lux, inter animi perfectiones virtus. Deus, eſt lux & virtus omnium: lux, virtus mundi & imago Dei: virtus, lux animi, per quam

filii Dei nominamur & ſumus. Ad hanc purgato animo accedere debes, ſi ad optatum perfectionis culmen pervenire deſideras. Virtus enim perfectio hominis eſt, inſtauratrix innocentiæ, omni plena jucunditate. Eſt ſupplementum naturæ, ad bonum ſupernaturale ex ſe ineptæ. Eſt facilitas boni operis. quâ rectè vivimus, quâ velut cæci illuminamur, quâ peccatis reſiſtimus, quâ meritis cumulamur, quâ vitam æternam promeremur. In hoc ſtudio neceſſarium tibi primò eſt, cujuſque virtutis naturam & actus præſcire; quia nemo amat quod ignorat. Tum ab actu & exercitatione nunquam ceſſandum: & ſi deſint occaſiones, milites imitari oportet, qui in mediá pace ſine hoſte decurrunt, fictiſque velitationibus ſe ad vera certamina parant. Finge tibi ingentia quæque ſcelera objici: puta te contumeliis proſcindi, omnia quæ poſſides à te violenter auferri; & ſic patientiam exerce, ac ſi res vera ageretur. Non trepidabis in ipſa re, ſi ante rem te ita exercueris. Magnos ad pugnam ſpiritus adfert miles, qui ſanguinem ſæpe fudit.

5. Virtutum habitus non niſi longâ exercitatione comparantur. An verò aliquam ex illis obtinueris, ex his indiciis dignoſces. Si nimirum vitia virtuti oppoſita extincta ſentias, aut magnâ ex parte compreſſa. Si pravarum affectionũ motus ſub fræno rationis legem pati, ac menti parére facilè compellas. Si actus virtutis abſque difficultate, imò etiam cum delectatione exerceas. Si tepidorum

dicta

Digitized by Google

dicta contemnas, plenàque ſpiritûs libertate ad ea præſtanda te exeras, quæ diſplicent imperfectis. Si pravos actus, ad quos anteà per habitum inclinabaris, connaturali quodam faſtidio abomineris. Si neque per ſomnium re aliqua turpi delectari, aut quidpiam injuſtum approbare videaris. Si ea ſatagis imitari, quæ in aliis laudas & admiraris; atque ab illis abſtineas, quæ reprehendis. Si nullam culpam exiguam putes; omnémque imperfectionem, quantumvis minimam, ſtudioſè vites, & obſerves. Si cùm vides vel audis, æquales tuos divitiis aut dignitatibus florere; nec invideas, nec perturberis. Si errores tuos ingenuè fatearis, cupiens ab omnibus corrigi & reprehendi. Si conſcientiæ teſtimonio contentus, bona opèra in te ipſo ſerves, & abſcondas: rectè enim facti, feciſſe præmium eſt. Si ſtudio denique virtutis ſine intermiſſione incumbas: nam vera virtus nunquam torpet, ſed ſemper in actu eſt.

Caput XXI.

De virtutibus Theologicis. Fides operibus comprobanda. In ſolo Deo ponenda fiducia. Motiva amoris erga Deum. Amor proximi beneficiis oſtenditur. Hortatio ad eleemoſynam.

1. BAſis cæterarum virtutum, & totius Chriſtianæ vitæ fundamentum eſt fides; ſine quâ nemo poteſt placere Deo. Hæc eſt ſa-

Digitized by Google

pientia, quæ domuit orbem; cui firmiter adhærendum, omni diſquiſitione & curioſitate rejectâ. Crede autem, & operare: quia fides ſine operibus mortua eſt. Sermo tuus, & profeſſio tua jactitant fidem: cave, ne vita & mores prædicent infidelitatem. Credis Euangelium: cur non obedis Euangelio? Credis vitam æternam: cur breviſſimum tempus interminabili præfers æternitati? Quid prodeſt credere vera & bona, ſi tu falſus es; & mala operaris? Vix fieri poteſt, ut benè credat, qui malè vivit: ille enim verè credit, qui exercet operando quod credit.

2. Cùm certiſſimum ſit, Dei providentiâ omnia diſponi, & gubernari, adeò ut nec paſſer de cœlo, nec folium ex arbore cadat abſque ejus nutu & voluntate; ipſi te totum trade excelſo animo. & ingenti fiduciâ, nihil dubitans, quin opportunum ad res omnes auxilium ſis habiturus. Scito, omnia humana conſilia atque præſidia fallacia, & incerta eſſe; téque regi & agi abſque ulla anxietate à Deo ſinas. Et ſi res accidant inopinatæ, quibus actionum tuarum & conſiliorum tota ſeries turbari & præcidi videatur, vel morbis, vel falſis criminationibus, aliiſque caſibus gravioribus; ne deſpondeas animum, ſed ſpe divinâ munitus, ejus te regimini ſubjice: nam per hos caſus, per hæc diſcrimina, ad illum finem te divina Sapientia perducit, quem tibi ab æterno deſtinavit. Non ſentit malum præſens, qui futura ſperat bona. Tantum

poteſt

Digitized by Google

poteſt homo, tantum habet, quantum ſperat, & credit.

3. Charitas omnium virtutum forma & Regina, & Deum reſpicit, & proximum. Et Deus quidem ex toto corde, ex tota anima, ex totis viribus, ſuper omnia amabilia diligendus eſt, purè propter ſe, & ſuam infinitam bonitatem. Quod es, quod vivis, quod moveris, quod ſentis, quod intelligis, Dei gratia eſt. Ipſe te à ſervitute diaboli redemit: ipſe animam tuam innumeris prærogativis nobilitavit: ipſe tibi vitam æternam, nullis præcedentibus meritis, præparavit. Cœlum, terra, aer, aqua, & omnia quæ in eis ſunt, magnis vocibus quotidiè clamant, ut ſummo eum amore proſequaris, à quo propter te creata ſunt. Cur per multa vagaris, quærendo bona animæ tuæ? Ama unum bonum, quod eſt omne bonum. Quære ſimplex bonum, quod eſt ſummum bonum; quo nihil majus, nihil amabilius poteſt excogitari. Solus amor eſt, quo mutuam Creatori vicem, quamvis non ex æquo, rependere potes. Amor autem non eſt otioſus; non quærit quæ ſua ſunt: operatur magna, ſi eſt. Nulla amori impervia difficultas. Verus amator mori poteſt, vinci non poteſt.

4. Natura omnis amorem indidit mutuum, & ſociabiles fecit: omnes enim homines magni corporis membra ſumus, ad eamdem fidem & gloriam vocati. Non amat Deum, qui non diligit fratrem ſuum. Actus verò dilectionis erga proximum ſunt,

ſunt, beneficia omnibus conferre, omnibus prodeſſe, omnes obſequio & amore prævenire. Beneficia autem læto animo & prompto indigentibus conferes, nullâ intercedente morâ, niſi in accipientis verecundiâ. Sufficiat ad remedium, triſtius quidpiam paſſis, quòd eorum indigentiam ſcias. Moleſtum verbum, & oneroſum eſt, Rogo. Si amici deſiderium occupas, & antecedis, antequam rogeris; multiplicas munus tuum. Non tulit gratis, qui, cùm rogâſſet, accepit. Si prævenire non potuiſti, plura rogantis verba intercide, ne rogatus videaris; téque daturum, ipsâ feſtinatione approba, etiam ſi non fuiſſes interpellatus. Tum bona verba bonis rebus adjice; nec quidquam triſte miſceas beneficio, non mœſtitiam, non tarditatèm, non exprobrationem, non denique jactantiam. Res ipſa te ſilente loquetur; & qui videt in abſcondito, reddet tibi.

5. Inter actus Chriſtianæ beneficentiæ præcipuum tenet locum eleemoſyna; quâ fides probatur, redimuntur peccata, emitur cœlum. Cave ergò, ne deſpicias pauperem; qui cùm ſibi egenus ſit, te facere divitem poteſt. Peccatis tuis venundatus es, redime te pecuniâ tuâ: fac de inſtrumento avaritiæ, ſubſidium miſericordiæ. Hiſtrio te ad riſum provocans, plenus à te recedit; Chriſtus offerens regnum cœlorum, nihil accipiet? Tributa Principi vel invitus ſolvis, etſi ex agris nihil perceperis; Chriſto Regi ex eo, quod ſuperabundat, fruſtum panis denegabis? Cave, ne parcens pecuniis

miis tuis, reus ſis ſanguinis fratris tui. Si non paviſti, occidiſti. Cogitas, quàm benè alii poſt te vivant; non cogitas, quàm malè tu moriaris. Satius eſt deeſſe aliquid hæredibus tuis de patrimonio, quam tibi de ſalute. Inſpice rationes tuas. Vide, quid in æterna patria, quid hic poſſideas. Ex omnibus rebus tuis. id ſolùm in morte reperies, quod per manus pauperum in cœlum præmiſiſti. Argue infidelitatem tuam. Invadere domum hoſtis poteſt, cœlum non poteſt.

CAPUT XXII.

De Prudentia. Ejus neceſsitas, & difficultas. Officium viri prudentis.

1. UT architectis nullum opus rectè procedit ſine linea, & libella; ita nec nobis ſine prudentia. Hæc norma cæterarum virtutum eſt, recta ratio agendorum, oculus animæ, & ars vivendi. Non poteſt eſſe jucunda vita, à qua abſit prudentia. Hanc artem difficillimam eſſe omnes fatentur. Sed & obſcura eſt. Oritur ex eo difficultas; quod intrà conſiderationis ſuæ ambitum res omnes tam univerſas, quàm ſingulares complectatur: ac deindè, quòd nullus ſit certus ſtatus rerum humanarum; quæ cùm ſint variæ ſemper & contingentes, atque à diverſis pendeant circumſtantiis, non eſt cujuſque ingenii, certam in illis ſtatuere normam,

normam, & quæ non rarò repugnantia ſunt certo quodam temperamento conjungere, & miſcere. Obſcuritatem verò adfert caligo illa, quâ rerum gerendarum cauſſæ involvuntur. Apparent quidem earum faſtigia; ſed latent fundamenta. Latet etiam divinum decretum, de proſpero vel infelici rerum eventu: undè fit, ut paucorum ſit iſta virtus. Pauci poſſunt quid magis expediat in quovis negotio prævidere.

2. Prudentiam gignunt uſus, & memoria. Res enim ſingulares, quas illa regit, notæ homini fiunt per uſum, & experientiam. Tutus eris, ſi tuo, & alieno crediderìs experimento; nec altiori rei te impones, in qua tibi tremendum, & undè cadendum ſit, Ut verò omnia prudenter diſponas, inſpicere primùm debes te ipſum; deindè negotia quæ aggrederis; tum eos, quorum cauſſa, vel cum quibus agendum eſt. Et te ipſum quidem accuratè æſtimabis, ne plus quàm potes tibi poſſe videaris Aliquis eloquentiæ fiduciâ prolapſus eſt: quidam patrimonio ſuo plus imperavit quàm ferre queat: alius infirmum corpus laborioſo oppreſſit officio. Æſtimanda ſunt poſteà quæ aggrederis; & vires tuæ cum rebus agendis comparandæ. Opprimunt onera, quæ ferente majora ſunt. His quoque admovenda manus, quorum finem aut facere aut certè ſperare poſſis. Hominum deindè delectus habendus eſt, an digni ſint. quibus partem vitæ tuæ impendas: eorum mores examinandi; ne tibi noceas, dum aliis

aliis prodeſſe ſtudes, Denique conſiderandum eſt, utrùm natura tua rebus hujus modi agendis idonea ſit; & eò inclinandum, quò te vis ingenii défert. Reluctante naturâ irritus labor eſt.

3. Vir prudens nihil aggreditur, quamdiù aliquâ perturbatione agitatur: non enim poteſt verum & honeſtum diſcernere concuſſa mens, & pravæ affectionis præſtigiis deluſa: Multùm item prudentiæ adverſatur præcipitatio, quæ in graves ac inextricabiles caſus pleroſque induxit. Quare prudens nil temere agit, propriumque judicium alieno conſilio ſubjicit. Timidæ ſunt hominum cogitationes, incertæ providentiæ, rerum exitus dubii, fallaces experientiæ. Ibi ſalus, ubi multa conſilia. Spectat quoque ad prudentem, rem denudare? & acutè introſpicere, ſine fuco & integumentis, quæ decipere incautos ſolent. Sepone pecuniam, famam, dignitatem: intùs rem ipſam ſcrutare: quære quid ſit, non quid vocetur. Stultum eſt, ſimulacris & umbris falli. Tum debes veluti ex ſpecula quicquid evenire poteſt explorare; ne ſtultum illud quandoque dicendum ſit. Non putâram. Ad id longa conſultatio adhibenda, maturumque judicium, & ſubtile examen; ne prava aliqua circumſtantia actionem vitiet, ne prudentia degeneret in aſtutiam & calliditatem, & ne in tanta veri ac fucati boni vicinia vitium pro virtute amplectaris. Peractâ denique electione, omnem præcide moram, ſtatimque exéquere quod decreviſti. Nullus cunctationi lo-

Digitized by Google

cus eſt in bono conſilio; quod non poteſt laudari, niſi peractum.

CAPUT XXIII.

De Iuſtitia, & Religione. Actus utriuſque. Quid ſit pœnitentia, & in quo conſiſtat.

1. IUſtitia ſuprema virtus, aliis nata non ſibi, quicquid habet transfundit in proximos, nihil petens ex ſe, niſi uſum ſui. Hæc homines à mutuis injuriis avertit, & mundum univerſum in pace conſtituit. Hæc tacita quædam naturæ conventio eſt, & vinculum ſocietatis humanæ; nec quidquam ſine illa laudabile eſſe poteſt. Vir juſtus neminem lædit, alienum non vendicat, omnibus prodeſt, benè de omnibus ſentit & loquitur, dat unicuique quod ſuum eſt, non impedit alterius bonum. Si præſit, juſta præcipit, omnibus patet, propriiſque utilitatibus ſubditorum commoda præfert: pœnis vitia coërcet, præmia bonis largitur, & ſic omnes continet in officio. Si ſubſit, ſervat concordiam, legibus paret, & juſſis majorum, ſuóque ſtatu contentus officia & dignitates non appetit, nec ſe rebus ingerit quæ ad ſe non ſpectant. Gratis autem juſtitiam colit; quia juſtæ actionis nullum majus præmium exiſtimat, quàm juſtum eſſe.

2. Religio, moralium virtutum præſtantiſſima, Deum immediatè reſpicit, ejuſque cultum & honorem.

Digitized by Google

norem. Primus autem cultus eſt, ipſum credere & cognoſcere: deindè, reddere illi majeſtatem ſuam, reddere bonitatem. Parùm eſt nôſſe Deum, quod èt dæmones faciunt, qui oderunt: amor inſuper & cultus éxigitur, his ex rebus conſtans; quæ utinam tam benè implerentur, quàm ſciuntur! Scis, Deum illum eſſe, qui præſidet mundo; qui humani generis tutelam gerit, qui univerſa moderatur. Ipſum ſolum potentem, ſolum bonum, ſolum altiſſimum confiteris: ab eo tanquam à ſummo bono, & tuo ultimo fine, perpetuam beatitudinem expectas. Cur non igitur, ùt par eſt, eum colis? cur non ſummam ei exhibes venerationem? cur viliſſimam terræ glebulam ei præfers? Vana eſt religio tua, niſi factis comprobetur. Vis verè religioſus eſſe? Ambula coràm Deo, & eſto perfectus. Satis eum colit, qui imitatur. Vera Religio te Deo religat. Deum tibi. Cuſtodi eam illibatam à negligentia, ab erroribus, à peccatis. Stultitia magna eſt, fidem linguâ, moribus infidelitatem prædicare. Hujus notæ homines irriſit olim celeberrimus inter Ethnicos Philoſophus, dicens; Nihil glorioſius eſſe Chriſtianis, cùm loquuntur: nihil miſerabilius, cùm operantur.

3. Divini juris læſi reparatrix eſt Pœnitentia; quæ ad peccati deteſtationem inclinat, cum efficaci voluntate. Deo, per illud offenſo, ſatisfaciendi. Hæc eſt enim pœnitentia, præterita peccata deteſtari, expiare; nec ampliùs in ea conſentire. Præterit quod delectat; reſtat quod arguit, quod torquet, quod

Digitized by Google

damnat Quid prodeſt tranſactam fœditatem abſcondere? Nemo nocens ſe judice abſolvitur. Tribunal quoddam à natura in ipſa mente humana conſtitutum eſt, ubi unuſquiſque ſui ſceleris accuſator eſt, & teſtis, & judex. Hic coge animum & ſenſus tuos quotidie adeſſe, ad reddendam rationem. Dic apud te cauſſam; & , quantùm potes, te ipſum coargue. Totum diem tecum ſcrutare; omnia dicta & facta tua, atque ipſaſmet cogitationes remetire, nihil abſcondens, nihil tranſiens. Si agnoſcis iniquitatem tuam, ignoſcit Deus: ſi fateris, mederis. Quid refert neminem ſcire vitium tuum, cùm tu ſcias? An utilius tibi exiſtimas, damnatum latére, quàm palàm abſolvi? Ubicumque lateas, conſcientia tecum eſt; non potes eam effugere. Miſerrimus es, ſi hanc aſpernaris.

4. In tria tempora vita dividitur, quod eſt, quod fuit. & quod futurum eſt Præſens, momentaneum eſt, antè deſinens quàm veniat: futurum, nondum eſt: at præteriti dies aderunt omnes, cùm juſſeris, & ad arbitrium tuum ſe inſpici patientur. Ne timeas memoriam tuam; ne erubeſcas te in præteritum retorquere, erroreſque tuos tibi exprobrare. Quò frequentiùs id feceris, eò ditius emendaberis. Ipſe de te vindictam ſume; nec ea iterùm admittas, quæ feciſſe te plangis. Plerique liberati à naufragio, exinde repudium & navi & mari dicunt. Deique beneficium periculi memoriâ honorant. Hanc bonam ſolicitudinem in te eſſe cupio; ne iterum ex-

Digitized by Google

periri velis, quod ſemel timuiſti. Grande periculum evaſiſti: ne te iterum diſcrimini exponas. Toties pepercit Deus, quoties deliquiſti: cave, ne idcirco deterior fias; quia Deus bonus eſt. Quid facturus ſis, cogitas aliquando: cur non potiùs, quid feceris? Nam conſilium futuri ex præterito venit. Multi ad ſapientiam pervenirent, niſi jam putarent ſe perveniſſe. Niſi te quotidie emendes, quotidie deterior eris.

Caput XXIV.

De Pietate, & Obſervantia. Obedientia commendatur, itèmque Gratitudo. Quomodò accipiendum, & reddendum ſit beneficium.

1. Nullâ vi verborum exprimi poteſt, quàm laudabile opus ſit, poſſe hominem dicere; Parentibus meis ceſſi, & parui ſemper: eorum imperio, ſive æquum, ſive durum fuerit, obſequentem & ſubmiſſum me præbui: bónum patriæ civem me ſemper exhibui: fratribus & conſanguineis bene facere nunquam ceſſavi: omnes vincere beneficiis conatus ſum. Hæc ſunt nimirum Pietatis officia, quibus debitum tribuimus cultum patriæ, parentibus, fratribus, & aliis ſanguine conjunctis. Quod verò pietas erga cognatos, id præſtat obſervantia erga Prælatos, Principes, Præceptores, & alios, qui aliquo modo nos antecedunt dignitate, ſapientiâ, ætate, religione, & ſanctitate. Sole-

mus enim coram illis aſſurgere, caput aperire, viâ decedere, equo aut vehiculo deſilire, ad genua provolvi, manus aut veſtes oſculari, aliáque honoris ſigna pro more patriæ exhibere. Hæc autem omnia profuſo ac reverenti animo præſtabis, ſi præceſſerit in intellectu magna ſublimitatis illorum æſtimatio. Nam hinc orietur in voluntate fuga quædam & metus, quo perculſus nimiam cum illis familiaritatem declinabis, atque ab eorum magnitudine in tuam quodammodò reſilies parvitatem. Omnis poteſtas à Dèo eſt. Quicquid præſtiteris majoribus tuis, infra debitum honorem erit, ſi Deum in illis conſideraveris.

3. Ut ex primi parentis inobedientiâ, omnis calamitas exorta eſt, ſic per obedientiam filii Dei, ad felicitatem reducti ſumus, ſi èt nos obedientiam ſervaverimus. Obedientia rerum omnium perfectio èſt, earúmque cum ſuo principio firmiſſima connexio. A Deo enim in Deum admirabili circulo cuncta deducit. Hanc Chriſtus præ cæteris virtutibus commendavit, qui ne eam perderet, perdidit vitam. Hæc melior dicitur eſſe quàm victimæ; quia per eam propria voluntas mactatur. Suſcipiendum eſt autem Superioris edictum, velut emiſſa divinitus vox, nullâ quæ ſitâ præcepti cauſſâ vel motivo. Neſcit judicare, qui perfectè didici obedire. Moneat Superior, jubeat lex, dicat quid me velit facere; non diſco, non diſputo, non excuſo: ſed ſimpliciter & velociter pareo, paratus ad omnia,

omnia, ſeu facilia ſeu ardua, pari gaudio & promptitudine exequenda, Unum eſt, in quo refractarius & contumax eſſe potes, ſi quis nimirum à bono te retrahat, & adverſus Dei legem impellat Cætera omnia conſtanter & ſine murmure exequi debes.

3. Gratitudo debitum reſpicit ob acceptum beneficium. Nihil autem magis præſtandum, quàm beneficii æſtimatio; ſi non ex rei magnitudine, ſaltèm ex animo, & affectu donantis. Tum jugis benefacti memoria neceſſaria eſt, quæ ſemper animo hæreat, Gratiam referre nequit, niſi qui meminit: & qui meminit, jam refert. Hoc non exigit opes, non operam, non felicitatem; in promptu omnibus eſt. Ut deſint vires, nunquam deerit voluntas, quâ rependere etiam Regibus potes. Cùm ab aliquo accipis beneficium, hilaris accipe, & gaudium profitere, quod ſit danti manifeſtum; ut muneris ſui fructum capiat. Juſta lætitiæ cauſſa eſt, lætum amicum videre, juſtior, feciſſe. Qui gratè beneficium accepit, qui libenter & benignè, primam ejus penſionem ſolvit. Nunquam voluit gratus eſſe, qui beneficium tam longè projecit, ut extra conſpectum ſit. Qui illud extollit, qui ſe negat gratiam referre poſſe, jam reddidit. Qui faſtidioſè accipit & negligenter, parvi facere illud videtur. Qui vix indicat ſe ſenſiſſe, vix labia deducit, ingratior eſt, quàm ſi taceret. Vir bonus, dum accipit beneficium, de reddendo ſtatim cogitat. Quid enim tam contra officium, quàm non reddere quod acceperis? Nec menſurâ

pari, ſed uberiori reddendum; ſicut terra, ſuſcepta ſemina majori cumulo reſtituit. Cave tamen, ne in gratiæ relatione nimiùm feſtines. Quidam, cùm aliquod munuſculum miſſum eſt illis, aliud ſubinde intempeſtivè remittunt, & ſe nihil debere teſtantur. Rejiciendi hoc genus eſt cùm munus munere ſubitò expungis.

CAPUT XXV.

De Veritate, ejúſque uſu. Simplicitas laudatur. Actus fidelitatis.

1. IN omni ſermone, geſtu, & ſcriptura, aliiſque ſignis externis veritas ſit. Non decet Chriſtianum hominem labium mendax. Muliebre vitium & plebejum eſt, aliud pectore claudere, aliud ore proferre. Vir generoſus res ſimpliciter enuntiat prout ſunt: non exaggerat, non amplificat, non decipit, non ſimulat, verborúmque ambages & involucra devitat. Simplicia verba veritas ſimplex amat. Vult nuda videri; quia innocens eſt. Qui verò mentitur aut fallit, rem duplici ſermone obſcurat, ut lateat. Odit lucem qui malè loquitur, ſicut qui malè agit. Cave itaque, ne ut veſtitum, ſic ſententiam habeas, aliam domeſticam, aliam forenſem: ne in fronte oſtentatio ſit, intùs veritas occultetur. Ab hoc vitio abhorret ipſa natura. Pueros vide, nondum ratione utentes. Mendacium inter prima probra objiciunt; & quamvis levitate quâdam aſſumant, tamen in ſitâ judicii rectitudine

dine damnant. Qua in re Dei providentiam admirari oportet, quæ virtutes animo inſerit, ſine quibus vita & ſocietas ſtare non poſſunt. Omnium autem perniciosiſſimum eſt mendacium vitæ. Nam ſi omnem ſermonis falſitatem abominaris, tanquàm ſublimi animo indignam; cur ipſe mendacium eſſe, & vivere non formidas? Magna res eſt, unum hominem agere.

2. Simplicitas, parum hominibus cognita virtus, tantæ eſt dignitatis, ut eâ Deus magnoperè delectetur: nam *cum ſimplicibus ſermocinatio ejus*. Simplex enim ille & integerrimus cùm ſit, ſimplices eſſe vult animas, quæ ad ſe conveniunt. Eſt autem ſimplex, qui in varia non abit: qui ſine duplicitate & hypocriſi talem ſe exteriùs exhibet, qualis interiùs eſt: qui proprios defectus, cùm fert occaſio, candidè & ſincerè fatetur: qui malitiâ parvulus eſt, & omnem politicam agendi rationem deteſtatur: qui non excluſâ prudentiæ circumſpectione, fidem in omnibus eſſe arbitratur, malum de nemine ſuſpicatur: qui ſtultus apud homines videri non refugit, ut ſit ſapiens apud Deum: qui ab omni multiplicitate alienus, ſimplici intentione Deo placendi, cuncta operatur. Quid turbaris ergà plurima, infelix aſtutia? Unum eſt neceſſarium; ut ad eum pervenias, qui unus & ſimpliciſſimus eſt. Nunquàm pertinges ad metam; ſi duplici graderis viâ.

3. Fidelitas, inter maxima & præcipua humani generis bona, colenda eſt: hac enim ſublatâ tolli-

tur

ar uſus commerciorum, diſſolvitur amicitia, fœ-
era diſſociantur, univerſa Reſpublica perturbatur.
ara tamen & iſta eſt, ac ferè mundo incognita vir-
us. Paſſim accuſant humanam perfidiàm tot ad
ontractus adhibiti teſtes, tot ſtipulationum firma-
nenta, tot interpoſitæ induſtriæ: quæ nihilominùs
ix ſufficiunt, ut firma maneant pacta & conven-
a. Adeò plerique ſordidi ſunt, ut ſanctior ſit illis
uæſtus quàm fides. O turpem humano generi,
ublicæ fraudis ac nequitiæ confeſſionem! Nemi-
i credimus ſine teſte, ſine ſponſore: & tutiùs in
abulis, quam in animi ſacrario, fidem cuſtodiri ar-
itramur. Cæterùm vir fidelis quodcunque opus
romiſſum conſtanter exequitur, commiſſa ſibi
ecreta nemini pandit, datam fidem etiam hoſtibus
ervat, ipſamque regnis ac vitæ præfert. Tardè qui-
em promittit, quia celeri ſponſioni celerem in-
umbere pœnitentiam novit: ſed ſi ſemel ſpopon-
it, non fallit, non violat, niſi fortè rerum ſtatus
nutetur, aut peccandi periculum incidat. Neminem
bligat promiſſio, quæ non poteſt ſine ſcelere ad-
mpleri.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XXVI.

De Amicitia, Quibus officiis ſit colenda. Præcepta quædam, ad mutuam converſationem pertinentia.

1. NIhil magis ad humanam vitam neceſſarium, quàm amicitia; nihil commodius, nihil jucundius, Ea eſt mutua duorum benevolentia, in virtute fundata, & bonorum communicationi conjuncta. Quantum hoc bonum eſt, ubi præparata ſunt pectora, in quæ tutò ſecretum omne deſcendat; quorum conſcientiam minùs quàm tuam timeas: quorum ſermo ſolicitudinem leniat, ſententia conſilium expediat. hilaritas triſtitiam diſſipet, conſpectus ipſe delectet? Quid dulcius, quàm hominem habere, cui confiteri non timeas ſi quid deliquéris; cujus vel ſolus occurſus proſit tibi? Minuta quædam animalia cùm mordent non ſentiuntur: adeo tenuis eſt illis & fallens in periculum vis; tumor indicat morſum, idem tibi eveniet in boni amici converſatione, non deprehendes, quemadmodùm, & quando tibi proſit; profuiſſe deprehendes. Vera autem eſſe amicitia nequit, niſi reciprocus interveniat amor: ſed amare principalius eſt, quâm amari; atque ideo benevolentia pro fundamento ſtatuitur, redamatio connotatur. Vera item amicitia eſt, & Chriſti glutino copulata, quam

non

non utilitas rei familiaris, non ſola corporalis præſentia non mendax obſequium, non fallax adulatio, ſed Dei timor, & divinarum ſtudia litterarum conciliant. Solida in malo amicitia eſſe non poteſt.

2. In eligendo amico magna cautio adhibenda, juxta illud quod vulgus ait; multos ſalis modios ſimul edendos eſſe, ut amicitiæ munus expletum ſit. Sunt autem quatuor in eo probanda, cum quo inire amicitiam cupis. *Fides*, res difficillima, cujus ſola ferè umbra in terris reperitur; ut te & tua ei tutò committas, *Intentio*; ut amicitia finem honeſtum habeat, & res divina non tranſeat in turpitudinem. *Diſcretio*; ut ſcias quid præſtandum illi, quid ab eo petendum. *Patientia*; ut paratus ſit animus, quæcunque adverſa pro amico ſuſtinere. Hæc cùm in illo probaveris, explorare inſuper debes, prioribus amicis quomodo uſus ſit: nam talem in te futurum ſperabis, qualem cæteris ſe præbuit. Fidus amicus vivus theſaurus eſt, magnâ ſervandus curâ; magno, ſi pereat, fletu lugendus. Beatus es, ſi talem habes, qui te diligat, non tuas opes, non menſam, non ingenium: qui errantem corrigat, cadentem ſublevet, currentem adhortetur! Similem illi non invenies, quacunque cœli ambitus patet. Multi ſunt, qui dicuntur amici: eorum qui verè ſint, pauciſſimi numerantur. Nemo alterum gratis amat. Qui ſe ſpectat, qui res externas ſibi pro fine propoſuit, verus amicus non eſt. Tamdiù te diliget quam diù utilis ei fueris. Sublata menſâ deficiet;

atque

Digitized by Google

atque ùt cœpit, ſic deſinet. Vera amicitia ibi maximè deeſt, ubi creditur abundare.

3. Sicut Medicus, cariſſimum ſibi ægrotantem curaturus, nec ferro, nec igni parcit; ita erga amicum correctione indigentem te gerere debes, liberrimè, audacter, conſtanter, nihil negligendo, aut diſſimulando. Damnabile eſt obſequium, per quod vitia foventur. Sit autem admonitio ſecreta, adſit ei omnis ſuavitas, careat omni verborum acerbitate. An aliquis tibi in amicitiam recipiendus ſit, diù delibera: cum placuerit fieri, toto illum pectore admitte; tam liberè cum eo loquere, quàm tecum. Ita quidem vivere debes, ut nihil illi committas, niſi quod inimico committere poſſis: ſed quia interveniunt quædam, quæ conſuetudo fecit arcana, omnes curas cum amico; omnes cogitationes miſce. Quidam quæ ſolis amicis committenda ſunt, obviis narrant, & in quaslibet aures quicquid urit exonerant: alii etiam cariſſimorum conſcientiam reformidant, & intra pectus omne ſecretum premunt, nec ſibi quidem credituri, ſi fieri poſſet. Utrumque vitium eſt, & omnibus credere, & nulli, ſed alterum honeſtius, alterum tutius. Quod ſi cupis ſine periculo cum omnibus loqui, id facilè aſſequeris; non occultando, quæ feceris, ſed nihil faciendo, quod velis occultum eſſe.

4. Affinis amicitiæ eſt affabilitas, quæ humanam converſationem moderatur; in qua ſervanda modeſtia eſt, ſervandum ſilentium. Multa decet audi-

Digitized by Google

re virum probum, pauca loqui. Vitioſum eſt, velle potiùs ſciri, quàm ſcire; cognoſci, quàm âlios cognoſcere; proprias merces inutiliter prodigere, quàm ſibi alienas comparare. Aſſueſcere oportet eorum cum quibus vivis verbis & moribus incompoſitis: & quia multi multa loquuntur falſa, inepta, puerilia, nihílque ad rem pertinentia, hæc prudenter diſſimulabis. Animi abjecti, ac muliebris eſt, cum iis dumtaxat verſari velle, qui cedant, applaudant, & adulentur. De te rebúſque tuis parciùs loquere: tuæ ſententiæ ne pertinaciter inhæreas, & à verbis ſcelatis abſtine, quæ auctoritatem & magiſteriúm ſapiant. Cùm quidpiam contra decorum occurrit tibi, in te regreſſus te ipſum interroga an èt tù tali vitio labores: tum ex omnibus quæ audis & vides, aliquid ſemper ad tuum profectum excerpe. Benè tecum agitur, ſi ex alieno peccato tuum emendas.

5. Cùm tibi aliquid occurrit inſolitum, inopinatum, & ab uſu tuæ patriæ abhorrens, ne id continuò reprehendas: nam levis animi indicium eſt, aliena mirari, & ridere, & ſuo ſervire municipio. Res æſtimandæ prout ſunt, non ùt videntur. Vulgus omnia æſtimat ex novitate, difficultate, artificio, raritate, pompâ, rumore, & extrinſeco apparatu: ſapiens intrinſecum rei pretium, & honeſtatem reſpicit; eàque omnia ſpernit, quæ plebs inſana admiratur. Quicquid acciderit, penes te eſt, ut fructum ex eo capias. Noli te coarctare, & limitare pro-

proventum tuum. Licet tibi perſonam obducere, & actores fabulæ imitari. Illi dum flent, non dolent; dum emunt, non poſſident; jubent ſine imperio, objurgantur ſine vindicta, objurgant ſine ira: agunt, ſcilicet, alienam vitam. Utinam & tu ſic in aliorum ſocietate te geras, ſine affectu, & proprietate! Magnum theatrum mundus eſt, in quo tot hiſtriones, quot homines ſunt. Cura autem, ut, quantùm fieri poteſt, ſpectator ſis, non actor fabulæ. Qui ſpectaculum ſui in ſcena exhibent, laborant; qui ſpectant, rident & delectantur.

Caput XXVII. XXVIII

De Liberalitate. Quid ſit, & qualiter exercenda. Quomodò differat à Magnificentia.

1. NOn voco liberalem, pecuniæ ſuæ iratum; qui nec dare ſcit, nec ſervare; qui non donat, ſed projicit. Liberalis eſt, qui rectè dat & rationabiliter, & pro modo facultatum, quantùm decet, impendit, quandò & quibus oportet, non ſuum ſed alienum ſpectans emolumentum. Porrò liberalitas virtus eſt beneficiorum erogatrix, quæ circà pecuniarum largitionem & acceptionem verſatur: ſed largitio principaliter intenditur; quia præſtantius eſt dare, quàm accipere. Sufficit autem voluntas, cùm tribuendi facultas deeſt: imò hæc maximè attenditur, ut non

ſolùm proſis, ſed velis prodeſſe. Nemo fluminibus, aut mari gratias agit, quod navigia patiantur: neque arboribus, quod fructus ferant: nec vento, quòd ſecundus aſpiret: nam licèt hæc omnia beneficia ſint, illis tamen deeſt benefaciendi voluntas. Quod verò alicui donandum eſt, pretium à celeritate ſortitur. Sunt nonnulli, qui dum aliquid donant, gratiam omnem corrumpunt, avertendo vultum, obducendo frontem, & in alterum diem differendo. Sic amicum dilatione laſſant, torquent expectatione: cùmque proprium ſit libenter donantis citò dare, qui diu noluit, non ex animo largitus eſt. Properat omnis benignitas; & jucundum eſt munus, quod obviam venit.

2. Non poteſt quiſquàm beatè degere, qui ſe tantùm intuetur, qui omnia ad utilitatem ſuam convertit: alteri vivas oportet, ſi tibi vivere optas. Quid tanquam tuo parcis? Procurator es. Omnia iſta, quæ ferreis clauſtris cuſtodis, quæ ex alieno ſanguine rapta tuo defendis, tua non ſunt. Depoſita apud te fuerunt, & jam ad alium dominum ſpectant. Aut hoſtis illa, aut hoſtilis animi ſucceſſor invadet. Quæris, quomodò facias tua? Donando. Quid eſt hoc, quo te divitem putas? Domuncula, pecunia, agellus: ſi donaveris proximo, beneficium erit, virtus erit, qui tecum in æternum manebit. Tunc pretioſa eſt pecunia, cùm uſu largiendi deſinit poſſideri.

3. Quia tenui impenſâ fieri magna non poſſunt, ut

ut mediocres ſumptus liberalitas regit; ita ſplendidos & magnos Magnificentia. Hæ duæ virtutes, cætera ſimiles, hoc diſcrepant; quòd illa etiam in parvis, hæc non niſi in magnis & luculentis apparet. Cui res auguſta domi eſt, liberalis eſſe poteſt: laudem verò magnificentiæ ille ſolus aſſequitur, cujus opulentia ſpectabilis eſt. Hæc proprie in operis admirabilitate conſpicitur. Si quis enim magni pretii gemmam in uſum rei divinæ largiatur, eximiè potiùs liberalis quàm magnificus dicendus erit: ſed ſi pretio gemmæ ſacrarium, templum, aut aliud ſplendidum ac mirabile opus extruxerit; magnificus nuncupabitur. Operum verò nomine, in quæ magni ſumptus conferri poſſunt, ea intelliguntur, quæ pertinent ad publicam hilaritatem, & ad quædam hominis officia ſplendidè præſtanda. In his decori ratio habenda eſt, reſpectu operantis, & facultatum. Non eſt magnificus, qui plura quàm habeat profundit: qui ære alieno ſe & ſuos gravat; ut magificentiæ laudem conſequatur. Verè liberalis & magnificus ille eſt, qui quod donat & expendit, detrahit ſibi.

CAPUT XXVIII.

De Fortitudine. Quæ ſint ejus officia. Mortem à viro forti contemnendam eſſe.

1. MOlles ſunt hominum animi, debiliſque natura; quam idcircò fortitudine armare oportet, ne periculis deterriti ab

ab honeſtate recedamus. Duplex ejus officium eſt: unum, idque præcipium, labores atque pericula ſuſtinere: alterum, eadem aggredi cùm oportet. Vir fortis non ſe temere malis ingerit, ſed advenientia conſtanter fert: non appetit formidabilia; ſed ſpernit: ibi extollitur, ubi cæteri deprimuntur: ibi ſtat, ubi alii jacent: non illum ſubigit dedecus, non repulſa, non exilium, non injuriæ: non eum carcer, non tormenta, non ipſa mors exterrent: omnem luctum, omnem ægritudinem, omnes moleſtias magnitudine ſuâ elidit: non ſe minis aut precibus a recto detorqueri permittit: non deſpondet animum, etſi plura bene cœptis obſiſtant impedimenta: non cedit oneri, nec officio ſemel ſuſcepto luctatur; ſed perſiſtit, donec perficiat: ſtat actus ſub quolibet pondere: nulla illum vis, nulla potentia, nullus terror minorem facit: periculis undique imminentibus non allidit virtutem, nec abſcondit. Quò tendat, ſemper attendit, non quid patiatur.

2. Sicut ſecundo navigans vento variis ſe ſubſidiis munit, quibus tempeſtatem excipiat: ſic utile erit tibi, donec proſpera eſt fortuna, quærere præſidia, quibus adverſam fortiter feras. Finge tibi jam advenisse, quicquid ſiniſtri contingere poteſt orbitatem, naufragium, exilium, vulnera, tormenta, morbos, calumniam, contumeliam: atque ita te compara, ac ſi jam in diſcrimine verſareris: ut hoc quaſi præludio excitatus, dicere poſſis in omni eventu: Hæc jam animo præcepi, jam prævidi, &

con-

contempſi. Ab æterno conſtitutum eſt quid gaudeas, quid fleas: & quamvis magnâ varietate ſingulorum vita diſtingui videatur; ſumma in unum venit. Accepimus peritura perituri. Quid indignaris? quid quæreris? etſi omnia tua pereànt, nihil perit de tuo. Satius eſt dare, quod repetit Deus, quàm cogi ad ſolvendum. Virum ſapientem etiam in tormentis beatum fore ipſemet Epicurus. In Phalaridis, inquit, tauro ſi fuerit, dicet: Quàm ſuave eſt hoc, quàm hoc non curo! Magnum quidem effatum; ſed nobis non incredibile, apud quos extant tot Martyrum exempla, quorum in pœnis conſtantia, in flammis alacritas tanta fuit, ut nullo modo ſentire tormenta viderentur. Volenti, & Deum amanti omnes pœnæ deliciæ ſunt.

3. Nullibi clariùs fortitudinis præſtantia elucet, quàm in mortis diſcrimine. Difficile eſt animum perducere ad contemptum vitæ; cujus amore ita plerique tenentur, ut nihil eâ felicius, nihil pretioſius æſtiment. Sed ſi ſapiens es ùt te eſſe oportet, deſines inter mala numerare mortem, quæ finis malorum eſt, & initium vitæ. Æquo animo exire debes, rediturus. Mors invictam neceſſitatem habet; eam timere dementis eſt: dubia enim ſunt quæ metuuntur, certa expectantur. Conſidera, nec pueros, nec mente lapſos timere mortem. Turpiſſimum eſt autem, ſi eam tibi ſecuritatem ratio non præſtat, ad quam ſtultitia perducit. Cum exceptione mortis data eſt vita: vivere noluit, qui mori non vult.

Digitized by Google

4. Gratificata eſt nobis natura, cùm ad certum tempus uſuram ſpectaculorum ſuorum conceſſit: jam exacto tempore diſcedendúm eſt. Quis ſapiens ad extremum ſpiritum redactus, ſi rurſus ei vita concederetur, vellet iterum materni uteri ergaſtulum ſubire, reſumere amentiam infantiæ, metus puerilitatis, juventutis pericula, curas virilitatis, labores ſenectutis? Nemo tam feliciter vixit, cui placeret iterum naſci. Attende igitur quò properes, & à quibus diſcedas. Poſſes vitæ hujus exitum non timere, ſi alterius ingreſſum ſperares. Hæc eſt cauſſa timoris tui; quia inanis bonorum es, quorum incipis in fine vitæ deſiderio laborare. Alioquin non trepidares in limine æternæ felicitatis. Viro juſto ſupplicium eſſet naſci, niſi mors ſequeretur.

5. Nemo mortem lætus excepit, niſi qui ad illam ſe diu compoſuit. Effice eam tibi aſſiduâ cogitatione familiarem; ut venientem alacri animo excipias. Ut vixeris non dies faciunt, non anni; ſed animus exire geſtiens, & ad originem ſuam revolare. Diù vixit, qui benè moritur. Benè moritur, qui benè vixit. Vis mortem tibi tranquillam parare? Aſſueſce ex alto cuncta deſpicere. Non poteſt mortem timere, qui jam plura ſibi eripuit: quàm rapiat mors. Vis tibi vitam jucundam facere? Omnem pro illa ſolicitudinem depone: ad omne genus mortis paratus eſto; ſivè gladius vitam, ſivè febris abrumpat, nihil tua interſit: vitam ſic inſtitue, ut liceat tibi quotidiè dicere, Vixi. Ille ſecurus vivit,

Digitized by Google

vit. & lætus moritur, qui ſe ſingulis diebus effert; cui conceſſum eſt vivere vitâ peracta. Non potes benè vivere, niſi quotidiè moriaris.

CAPUT XXIX.

De Magnanimitate. Viri magnanimi deſcriptio.

1. MAgnum aliquid ipſo nomine ſonat. Magnanimitas, excelſa virtus; cujus robuſtiſſima vis eſt, ſempérque tendens ad magna. Sine hac irritus cadet omnis conatus reliquarum virtutum: nam cùm multæ in earum exercitatione occurrant difficultates, adverſus eas mens erigi, & contrà audentior ire debet: nec priùs abſiſtere, quàm perruptis interpoſitis obicibus, ad boni ſibi propoſiti adeptionem generoſe pertingat. Hoc præſtat homini Magnanimitas: quæ ad magna & heroica opera ſemper inclinat, Deique ope ſubnixa, ſecurè ac promptè res quaſque difficiles aggreditur. Audendum eſt aliquid, ſi vis aliquid eſſe, Non poteſt parvo res magna conſtare. Magna res eſt homo, cùm verè eſt homo.

2. Magnus animus ad magna ſemper aſpirat, eàque omnia velut minuta contemnit, quæ pro maximis vulgus optat. Opera quidem efficit, quæ multo honore ſint digna; ſed ipſum honorem, & denegatum non ambit, & ſpernit oblatum. niſi aliter

ter exigant Dei honor, & obedientia. Nihil ad oſtentationem, omnia ad conſcientiam refert: rectéque facti non ex populi ſermone mercedem, ſed ex facto petit. In edito ſtat ſemper, excelſus, inſuperabilis, par ſibi in omni rerum ſtatu: nec locis altioribus ſe ingerit, contentus magnitudine ſuâ. Super omnia eminet omnium dominus; & ideo nulli ſe ſubmittit, neminem rogat; quia extra ſe nullâ re indiget. Nihil eſt quod ipſum terreat, aut incurvet. Se profert, & ſpectari vult non vanitatis ſtudio; ſed attento gradu, in quo degit, & Dei donis, quibus refulget. Stat tamen cum his inconcuſſa humilitas ſumma coram Deo; quia omnia bona ſua, omnémque gloriam in ipſum refundit pro certo ſciens, ſe ex ſe ipſo nihil habere, nihil poſſe, nihil eſſe. Hoc eſt virtutis fines agnoſcere, de ſe ſuiſque rebus humillimè ſentire; iiſdem tamen habitos, honores ſalvâ modeſtiâ non repudiare. Sequi debet gloria, non appeti.

3 Excipit adverſo pectore omnia adverſantium tela, nihil reluctans; ut ad ſummum virtutis faſtidium perveniat. Cum viris mediocribus & infimis modeſtum ſe ac moderatum exhibet: coram Principibus & opulentis nec ſe projicit, nec adulatur. nec eorum potentiâ ſuam opprimi ſinit libertatem. Quæ odio vel amore digna ſunt apertè odit, apertè amat: quæque palàm dici vel fieri debent, liberè loquitur & operatur; quia nihil timet aut ſperat. Facit eadem quæ cæteri hominum, ſed non eodem modo;

modo; atque ideo utitur diſſimulatione in vulgus; nec ſe facilè populo miſcet. Non meminit injuriarum; & in his quæ neceſſariò perferenda ſunt, nec querulus, nec ſupplex eſt. Paucos laudat, nec ipſe laudari optat; ſed facere laude digna. Non vivit alterius nutu, niſi amici & Superioris: neque facilè admiratur; quia nihil illi magnum, vel novum videtur. In omni caſu, ſe ipſo tutus, nullis rerum movetur eventibus. Motum habet tardum, vocem gravem, orationem ſtabilem ac ſedatam: non enim feſtinat, qui paucis rebus ſtudet; nec vehementer contendit, qui ſe ipſo contentus eſt.

Caput XXX.

De Patientia. Ejus occaſiones, & effectus. Indicia veræ Patientiæ. Ad omnia mala ferenda parænesis, & documenta. Neceſſitas Perſeverantiæ.

1. Patientia eſt virtus, quâ mala hujus ſæculi æquo animo ſuſtinemus. Quia verò hæc mala plurima ſunt; varia ſortitur nomina, pro varietate malorum, in quibus ſuſtinendis verſatur. *Patientia* propriè dicitur, cùm injurias fortiter excipit: *Æquanimitas*, cùm in ferendâ jacturâ bonorum exteriorum occupatur: *Longanimitas*, cùm pectus munit adverſus rei expectatæ dilationem: *Conſtantia*, cùm firmat voluntatem ad alia quæcun-

que

que mala, propria & aliena, privata & publica, tolleranda. Nulla eſt virtus, cujus exercendæ crebriores incidant occaſiones. Tot enim irruunt malorum agmina, tot nos obſident adverſarii; ut rectè dictum ſit, Militiam eſſe vitam hominis ſuper terram. Nullum penè momentum labitur, quo ſtrenuè dimicandum non ſit. Ut deſint externi hoſtes, ſatis ſibi quiſque infectus eſt. Ex nobis, & in nobis naſcuntur, quæ nos cruciant & exercent. A fletu auſpicamur vitam, rudes ad omnia, niſi ad lacrymas. Hoc primùm diſcimus; huic rei incumbimus uſque ad mortem. Inventi plures ſunt, qui non riſerint; nemo, qui nunquam fleverit. Patientia itaque neceſſaria eſt; ut pectus muniat, ſpiritum roboret, virtutes perficiat. Nemo poteſt cognoſcere quantùm valeat, niſi tribulationibus exerceatur. Non eſt ſapiens, qui non eſt patiens.

2. Malè eſt homini, qui nunquam adverſam fortunam expertus eſt. Ajunt Medici, nihil magis metuendum, quam nimis bonam habitudinem; ſed & nautis nimia malacia ſuſpecta eſt. Si te verberat & lacerat calamitas, non eſt ſævitia ſed certamen. Niſi dimices, non vinces: niſi viceris, non triumphabis. Quod ſi *oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam;* tu præſumes alienæ felicitatis particeps fieri abſque ulla tribulatione? Erras toto cœlo, ſi aliam tibi viam fingis, quâ migres ad Cœlum. Virtutis ſacramenta hæc ſunt; bona facere, & mala pati. Indicia verò jam adeptæ patientiæ ſunt,

Digitized by Google

ſunt, aliena mala æquanimiter ferre, inter flagella Dei non murmurare, eorum qui mala inferunt conſortium non fugere, inter contumelias ab odio cuſtodiri, divinæ voluntati quæcumque nos angunt adſcribere, in malis ſilere, mala inferentes diligere, illatas injurias ſoli Deo conqueri, ſéque illi paratum ad omnes ærumnas offerre cum gaudio & gratiarum actione. Denique verè patiens eſſe dignoſcitur, qui erga proximi imperfectiones impatiens non eſt.

3. In bonorum externorum jacturâ magnum ſolatium eſt, infidam eorum conditionem perpéndere. Quicquid poſſides, quicquid amas, naturalem retinet fugacitatem: apud te eſt, tuum non eſt. Noli tibi imaginariæ ſtabilitatis deſiderio illudere. Nihil firmum infirmo, nihil fragili æternum præter virtutem. Hoc unum contingit immortale mortalibus: cætera ſuam mortem ſecum ferunt. Ergò quæcumque habes, eo loco pone, ut magnum ſit inter te, & illa intervallum. Viro bono nihil eripitur; quia nihil poſſidet tanquam ſuum. Cur gemis amiſſo nummulo, elato filio, ſuccenſâ domo: perditâ autem modeſtiâ, verecundiâ, fortitudine, non ploras? Atqui hæc bona tuà ſunt, & tui juris: illa nec bona, nec tua ſunt, Si doles, cùm ea amittis; te dignum, qui amitteres, oſtendis. Nihil te admiſiſſe putares, ſi nihil inordinatè diligeres. Externa ſapientem non angunt, quia non tangunt.

4. Opus aliquod aggreſſurus, omnia ejus ac jun-

Digitized by Google

ſta conſidera: plura invenies, quibus turbari mens tua poterit, ſi non fuerint prævisa. Puerum vocas? fieri poteſt, ut præſto non ſit, vel ut nihil agat ex animi tui ſententia. Ad aliquem iturus es? fieri poteſt, incluſus ſit, ut occludantur tibi fores, ut ille te negligat. Hæc prævide, & omnia ſecunda tibi accident. Ille me hodie non admiſit, cùm alios admitteret: ſermonem meum averſatus eſt: me in imo collocavit: querelæ ſunt nauſeantis animi, in quas felices & delicati ac imprudentes incidunt. Non hæc obſervat, qui his non afficitur; qui ſcit, hæc omnia vitæ hujus tributa eſſe. Optimum autem eſt pati, quod emendare non potes. Si cujus malitiâ vel impudentiâ offénderis; cogita, an fieri poſſit, ut nulli ſint in mundo improbi & impudentes. Quod ſi hoc fieri nequit; quid áccidit novi, ſi vir malus & impudens more ſuo malè agit? Vide, ne potiùs tu arguendus ſis, qui non prævideris hunc ita peccaturum. Semper ſibi conſtitit mundus: vitia ſunt, ubi ſunt homines.

5. Cùm aliquâ afficeris pœnâ; attende, non quid patiaris, ſed quid feceris. Si verum tibi dixeris, acrioribus flagellis te dignum fateberis. Deus eſt, quo auctore cuncta proveniunt. Ipſe te caſtigat, ut ſanet, ut exerceat, ut induret, & ſibi præparet. Futuris malis reſervat eos, quibus indulgere videtur. Unde poſſum ſcire, quantum animi tibi ſit adversùs paupertatem, ſi divitiis affluis? Unde dignoſcam, quantum habeas conſtantiæ adverſùs ignominiam

miniam & odium populi ſi inter plauſus ſeneſcis? Audivi te, cùm alios in tribulationibus conſolaris: opto te audire, conſolantem te ipſum, & tibi ipſi imperantem, ne doleas. Si medico urenti, & membra ſecanti & gratias habes, & mercedem perſolvis; cur Dei medicinæ non acqüieſcis? Amentia eſt, putare damna, quæ ſunt remedia. Si paupertas, ſi ægritudo, & cætera, quæ mala vocas, poſſent tecum verbis contendere, inſultarent tibi, & dicerent: Quid mihi, homo, adverſaris? Num aliquo bono meâ culpâ privaris? Prudentiâne, an juſtitiâ, an fortitudine? An non licet mecum læto animo eſſe? Bona erunt, quæ mala putas, ſi ſuper ea inconcuſſus eminueris. Magnum malum eſt, malum ferre non poſſe.

6. In alienis caſibus potes aliquandò conſtantiam diſſimulare, nunquam autem in propriis. Sit tibi fletus communis cum miſeris, non fletûs cauſa. Deſcende, & inclina te afflictis; ut ipſos erigas. Nemo jacentem levabit, niſi ſe inflectat. Qüia verò res omnes duplex manubrium habent, tolerabile unum, alterum intolerabile; ſi quis tibi injuriam fecerit, non eâ parte ipſum prehende, quâ facit injuriam: hæc eſt enim anſa, quâ ferri non poteſt. Sed cogita, illum eodem Chriſti ſanguine redemptum eſſe, ad eamdem gloriam vocatum: ſi eum prehendes, quâ parte tolerabilis eſt. Et quia amicitia valdè exili voce prædita eſt, ad liberas reprehenſiones; veritatem ab adverſario audire ſemper

 ſtudeas.

Digitized by Google

ſtudeas. Hic perpetuò vigilans, res tuas inſenſus explorat: téque faciliùs mala tua, quàm ipſum fallent. Traducet te per vicos & plateas, animíque tui morbum vel latentem, vel neglectum, ipſe iratus commonſtrabit. Ab hoc capere utilitatem ſatage, & conſule ſaluti tuæ. Attentius ſe ipſum circumſpicit, qui paratum ſibi novit cenſorem, & adverſarium.

7. Perſeverantia virtutum omnium corona, & conſummatio eſt. Inchoantibus præmium promittitur, ſed datur perſeverantibus. Ideò ante omnia hoc cura, ut conſtes tibi. Nihil tam utile eſt, quod in tranſitu proſit: retrò relaberis, ſi ad ulteriora non contendis: & ſi incipis ſtare, deſcendis. Conſtitue, quid velis, & in eo uſque ad exitum perſevera. Inconſtantis animi eſt, novas quotidiè exercitationes aſſumere, novas ſubindè ſibi quærere ſedes. Non alibi ſis oportet, ſed alius. Planta, quæ ſæpiùs transfertur, tandem areſcit: & remediorum crebra mutatio impedit ſanitatem. Si Apoſtolus, vas electionis, non attendens quid antè feciſſet, ſed quid facere deberet; nequaquam ſe comprehendiſſe arbitrabatur: quid tibi faciendum erit, cui optabile foret, ut poſſes in fine tuo illius principio comparari? Ardor litterarum nullâ ætate extinguitur: divitiarùm amor inſatiabilis eſt: expleri neſcit honorum cupido. Res finem habituræ, ſine fine quæruntur: divinam verò ſapientiam, ſi vel leviter deguſtaveris, continuò te ſaturum eſſe putabis?

Digitized by Google

bis? Aliter te ad perfectionem invitat, qui dixit; *Eſtote perfecti, ſicut Pater veſter cœleſtis perfectus eſt.* Hæc meta tibi proponitur; ut locum ſemper ſuper eſſe ſcias incremento virtutis tuæ.

CAPUT XXXI.

De Temperantia. Quantum illi conferat Verecundia. De abſtinentia, & Caſtitate.

1. TEmperantia voluptatibus imperat, quæ ex guſtu & tactu percipiuntur: adſcititias & ſuperfluas odit & abigit; neceſſariis obſequitur, quantùm recta ratio permittit. Ejus regula infallibilis eſt, ſolam neceſſitatem in his, quæ ad corpus ſpectant, pro menſura habere: nec unquam ad voluptates, propter ipſas, accedere. Hac virtute efficitur, ne ex homine in jumentum labaris. Ad eam plurimùm confert Verecundia, frænum pravorum motuum, bonæ indolis index, cuſtos puritatis, teſtis innocentiæ. Si mentem tuam illa poſſideat; docebit te omnem timere turpitudinem, ab omni actu illicito abſtinere, Dei præſentiam venerari, te ipſum ubique revereri, eámque ſemper diligere intelligibilem pulchritudinem, quæ in operibus temperantiæ maximè elucet. Porrò tunc verecundum te eſſe dignoſces, cùm vel ad ipſum intemperantiæ nomen expaveſces, cùm te parietes tui tegent, non abſcondent: quos plerique

Digitized by Google

circumdatos ſibi credunt, non ut tutiùs vivant, ſed ut peccent occultiùs. Quid autem prodeſt, recondere te, & oculos hominum auréſque vitare? Tecum ſemper eſt Deus, qui ubique te videt: tecum conſcientia, quæ ubique te accuſat.

2. Uſum cibi & potûs, Abſtinentia & Sobrietas; quæ verò ad tactum pertinent, Caſtitas & Pudicitia moderantur. Et in uſu quidem ciborum, difficillimum eſt, extra metas neceſſitatis non abripi. Venter præcepta non audit: poſcit, appellat, & quotidianum tributum exigit. Sed quàm parvo dimitti poſſit, quàm modicâ ſtipe contentus ſit, nemo recogitat. Cogimus vitiis ſervire naturam; famemque & ſitim, quæ naturalibus remediis facilè ſedari poſſunt, variis eduliis & potionibus irritamus. Caſtitas quoque ardua eſt inter tot libidinis incentiva; niſi ea compeſcat timor Dei occaſionum fuga, ſenſuum cuſtodia, & maxima ſui ipſius reverentia. Qui ſeipſum non veretur, nec alios vereri poterit. Vis caſtus eſſe? contine oculos; ne invitus ames, quæ incautè aſpexiſti. Quid fugacem & falſam creaturæ pulchritudinem admiraris? Expecta paulisper, & jam non erit. Serenam frontem ſqualentes arabunt rugæ, mœſta teget nubes oculorum faces, dentium ebur ſcabér obducet ſitus. Fuge etiam pravorum conſortium, omnem mollitiem vita, carnem jejuniis doma, & duriùs tracta. Perit, qui nimiùm eſt amans ſui ſepulchri.

Digitized by Google

Caput XXXII.

De Manſuetudine , & Clementia. Utriuſque *officia , & preſtantia.*

1. Ut iræ impetum mitiges , neceſſaria eſt manſuetudo ; ne citrà vel ultrà recti limites hac in parte deflectas. Telum naturæ eſt ira; quo uti licet, cùm peccantes arguere & caſtigare ex officio teneris: cùm dictat prudentia , tuam vel alienam injuriam debito modo repellendam eſſe ; ne creſcat ex impunitate reproborum licentia. Crudelis eſt tam, qui nulli, quàm qui omnibus ignoſcit. Cùm verò , juſtitia exigente, puniendi ſunt rei ; manſuetudinis & clementiæ memor eſto. Deſcende ad pœnas tanquàm invitus ; & talis eſto ergà peccantes , qualis extitit ergà te Deus. Sicut ille ſuſtinuit te , ut meliorem faceret : ita illos ſuſtine, ut corrigantur. Deſpicis Medicum, ſi deſperas ægrotum. Tam facilis eſt ægri ſanitas, quanta Medici ſapientia & benignitas. Vir mitis , iracundiæ pelago velut ſcopulus ſupereminet , fluctúſque impingentes diſſolvit; nec pœnâ ſemper, ſed ſæpiùs pœnitentiâ contentus eſt. Clamat coacto cœtu humani generis, Salvator mundi, *Venite omnes, & diſcite à me* : non curare infirmos , non leproſos mundare , non cæcis lumen, aut mortuis vitam reddere. Sed quid? *Diſcite*, inquit, *à me, quia mitis ſum.* Ad hoc redigiſſe videtur omnes theſauros ſapientiæ & ſcientiæ ſuæ ; ut

Digitized by Google

ut ab eo diſcamus mites eſſe. Tanta manſuetudinis præſtantia eſt.

2 Ut manſuetudo iram, ſic clementia punitionem moderatur. Illa ad omnes, hæc ad Principes & Superiores pertinet, Ejus enim munus eſt, mitiorem pœnam quàm jura exigant, irrogare: non ex timore, lucro, amicitia, alióve motivo; ſed ex animi lenitate. Non opus eſt, latera montium abſcindere, & in arduo collis vertice arces conſtituere: ſalvum Principem in aperto clementia præſtabit. Hæc eſt munimentum inexpugnabile, quæ tutum reddit imperium. Malus Princeps inviſus eſt: quia timetur: & timeri vult; quia inviſus eſt. Quem verò metuunt ſubditi, oderunt; & quem quiſque odit, periſſe cupit. Vitæ Regum dominus eſt, quiſque ſuam contempſit. Fruſtrà ſe potentiâ munit, qui ſeptus ſuorum benevolentiâ non eſt. Turpia ſunt Principi multa ſupplicia ſicut Medico multa funera. Si Rex continet vim ſuam, ſi omnes injurias & offenſiones supernè deſpicit, ſi quoſdam alienæ iræ neminem impendit ſuæ; tunc verè ſe Regem oſtendit. Magni animi eſt, placidum eſſe atque tranquillum.

CAPUT XXXIII.

De Modeſtia. Munus duplex Studioſitatis, Quæ regula in uſu Eutrapeliæ ſervanda.

1. MOdeſtia reliquas animi dotes mirabiliter exornat. Hæc forma honeſtatis eſt, & frænum vitiorum. Quamvis ſermone

Digitized by Google

ne taceas, habitu & geſtu te prodis. Argumentum virtutis ex minimis licet capere. Vultus, riſus, inceſſus, & flexus oculorum ſæpe hominem oſtendunt, qualis ſit. Sic vive, ut omnes cognoſcant, te ad conſortium Angelorum pertinere. Serva decórum in motu omnium membrorum, in geſtu, voce, & aſpectu; ne quid in his effœminatum & molle ſit, ne quid ruſticum aut durum. Vera modeſtia ab animo in corpus, ex interna morum gravitate in ſuperficiem emanat; ut quaſi ſuppellectilem ſuam mens foris inſpiciat. Vir modeſtus vivum Dei ſimulacrum eſt: nam ſolus ejus aſpectus intuentes componit. At hoc quàm bonum eſt, videri & prodeſſe! Spectat quoque ad modeſtiam, tui ſtatûs conditionem in veſtibus, ſupellectili, ornatu domûs, & multitudine ſervorum; non excedere Animi tui impedimenta hæc ſunt: quibus non tu, ſed quæ ſunt extra te, exornantur. Cur igitur gaudes malo tuo? cur inania miraris, & impedimentorum multitudine gloriaris? Hanc ſervorum cohortem, quæ latus tuum cingit, rectè dixeris hoſtilem exercitum, á quo ſatis cavere non potes, Quid agas nôſſe volunt, non quid præcipias. Nihil humilius eorum ingreſſu, nihil progreſſu inſolentius, nihil odioſius egreſſu.

2. Studioſitatis duo ſunt munera: alterum, ſciendi appetitum, qui plerumque juſto major eſſe ſolet, temperare & moderari: alterum, torporem excutere, animíque induſtriam ad neceſſaria ediſcen-

da excitare. Curioſum homini ingenium dedit natura; artiſque ſuæ ac pulchritudinis conſcia, nos operum ſuorum ſpectatores genuit, perditura fructum ſui, ſi tam magna, tam clara, tam ſubtiliter ducta ſolitudini oſtenderet. Sed abutimur naturæ bono, ea curioſe inveſtigantes, quæ utiliùs ignorarentur. Non ille ſapit, qui ſcit multa; ſed qui ſapit, quod facit ad rem. Ea primum diſcenda, quæ pertinent ad ſalutem: cætera quò minùs legas non deterreo, dummodò quicquid legeris ad mores referas. Cave autem ne lectio multorum librorum habeat aliquid vagum & inſtabile. Certis ingeniis immorari oportet & innutriri, ſi velis aliquid trahere, quod in animo fideliter ſedeat. Lectio varia delectat, certa prodeſt.

3. Danda eſt aliquando remiſſio animi, & aſſiduo labori quies intermiſcenda: non enim durabile eſt, quod caret alternâ requie. Legum conditores dies aliquot inſtituerunt, quibus ad hilaritatem publicè homines cogerentur, viréſque reciperent paullulum reſoluti & remiſſi. Animi verò relaxationem plurimæ actiones conſtituunt. Inambulatio, ſcilicet, in loco amœno, & aperto; ut cœlo libero attollat ſe mens, & membra vegetentur: ſuburbana ac ruſticana ſeceſſio, procul ab urbium nidore & tumultu: aucupium & venatio, quæ ſtatum tuum non dedeceant; & piſcatio, quæ innocentior eſt: læta ſtudia & mitiora, muſicúſque concentus, & ludus aliquis honeſtus; joci demum innoxii, & urbanitates,

tes, à quibus abſit omnis injuria & indecentia. Sunt quidam nimiùm ſeveri, oſores hominum, ſuiſque tenebris incubantes, à quibus hilaris ſermo nunquàm poteſt extorqueri. Alii jocis ſemper debiti, rebus ſeriis nunquàm ſe applicant, nunquàm ſe populo ſubducunt. Miſcenda autem iſta & alternanda ſunt: nam ſolitudo deſiderium hominum faciet, frequentia tui? eritque altera alterius remedium. Odium item laboris, ſanabit remiſſio; tædium remiſſionis, labor. Sunt & nonnulli, qui vires ſuas diſpenſare neſcientes, immoderatum in ſe imperium exercent. Modus illis deeſt. Nec intermittere ſtudia ſciunt, nec repetere. Cùm ſe ad laborem concitant, junguntur dies noctibus; nec deſinunt; niſi deficiant. Rurſus cùm ſe in luſus dimittunt, ſe ita reſolvunt, ut ad priorem conſuetudinem vix retrahi poſſint. Sic igitur dandum animo intervallum, ut remittatur, non reſolvatur. Ad hoc neceſſaria eſt Eutrapelia, quæ certos fines præſcribat, quos prætergredi nefas ſit. Optima quæque mala fiunt, cùm quis modum excedit.

CAPUT XXXIV.

De Humilitate. In quo conſiſtat. De cognitione ſui. Veri humilis characteriſmus.

1. A Chriſto venit humilitas. Ipſe eam verbo promulgavit, docuit exemplo. Hæc, poſt virtutes Theologicas & intellectuales,

inter

Digitized by Google

nter cæteras primatum habet: removet enim ſuperbiam, quæ eſt origo omnium malorum. Hæc nos amabiles Deo reddit; quia cum humilibus ſermocinatio ejus. Sine hac, quæ virtutum fundamentum eſt, quicquid in ſpirituali ædificio ſuper extruitur nec ſolidum erit nec ſtabile. Quamvis autem ipſo nomine quidpiam vile & exiguum præ ſe ferre videatur; virtus perfectorum, animúmque erigit ad altiora. Illuſtria aggreditur ſine tumoris periculo, ardua ſine metu difficultatis; excelſa, ſtrenua, magnanima, eodem ſemper tenore ſubſiſtens. Non conſiſtit humilitas, ùt vulgus putat, in mera ſui deſpicientiâ & abjectione; ſed in ea moderata gloriæ & honoris appetitione, quæ & exceſſum devitet, & à defectu recedat. Appetit humilis gloriam, tanquàm ſtipendium virtutis, animo directè in actionem intento; non propter oſtentationem, ſed ob ſolam virtutem, & quantum ipſa depoſcit. Illegitimus eſt omnis honor, quem virtus non parit. Quia verò humilis, quâ pollet mentis perſpicaciâ, æquus ſui æſtimator eſt, omnem propè honorem meritò verſatur: tum, quia novit, quàm ſit exiguum, quod ipſe de ſuo confert ad opera virtutis: tùm quia timet, ne ex debiti honoris appetitu ad indebitum captandum prolabatur. Tutius eſt aſpernari honorem, quem qui recuſat, amplificat; qui ſpernit, auget.

2. Ideò humilis non es; quia te ipſum non cognoſcis. Nulla eſt regio tam remota, de qua faciliùs

credas

Digitized by Google

credas falſa narranti. Quid eſt homo? Imbecille corpus & fragile, ſuâpte naturâ inerme, alienæ opis indigens, & ad omnem temporum contumeliam projectum. Maſſa luti, fœdum animal, ad omnia mala proclive, adeò perverſo, & depravato ſenſu, ut terrena cœleſtibus, caduca æternis præferat. *Universa vanitas, omnis homo vivens.* Nulli animali vita fragilior, nulli rabies acrior, nulli confuſior pavor, nulli major libido. Undè igitur tibi ſuperbia, miſerabilis creatura, & omnium infeliciſſima? Attende miſeriam tuam, conſidera probra & dedecora tua, ſi qua in te ſupereſt rationis ſcintilla. Tunc perfectè humilis eris, cùm te ipſum nôſſe didiceris.

3. Verus humilis ſe prorsùs deſpicit; neque humilis, ſed vilis vult reputari: honorem ſibi debitum in Deum refert, & in omnibus de ſe diffidit: gaudet contemptu ſui, hoc ſolo ſuperbis, quòd laudes ſpernit. Se ipſum conſiderat juxta ea quæ ex ſe habet; alios verò ſecundùm ea, quæ habent ex Deo; & ſic aliis ſe conferens, ſe omnibus deteriorem arbitratur: hoc eſt enim ingenium humilitatis, propria mala aliorum bonis comparare; ex quo vel quilibet perfectiſſimus poteſt ſine mendacio ſe cæteris imperfectiorem exſtimare. Adhæc verus humilis omni obedientiâ ſe ſubdit majori, propria deſideria non perficit, defectus ſuos libenter detegit, omnem injuriam patienter ſuſtinet, abjectiora quæque cum gaudio amplectitur, omnem fugit ſingulari-

laritatem, abſtinet à multiloquio, latére deſiderat & neſciri; infra ſe omnia ponit; ſe infrà omnia, ſeque totum intra nihilum claudit. Verecundus eſt & circumſpectus: non loquitur, niſi cogat neceſſitas. idque modeſtè & ſine riſu, flere potiùs optans quàm ridere. Cordis humilitatem corpore oſtendit, defixis in terram oculis, gravi & modeſto inceſſu, cernuo vultu, ad inſtar rei, qui jam debeat tremendo Dei judicio præſentari. Conſcius flagitiorum quæ commiſit, incertúſque de gratia, & dubius de ſalute, non audet oculos in cœlum attollere; ſed cum Publicano à longè ſtans, ferventi oratione peccatorum veniam deprecatur. Omnia denique opera ſua veretur, omnia terræ bona deſpicit, omnem calcat mundi pompam: totum enim mundum nihil putat, qui ſe credit nihil eſſe.

CAPUT XXXV.

De ſtatu perfectorum. Imago viri perfecti. Finis vitæ perfectæ, unico cum Deo.

1. PErfectus ille dicitur, cui nihil deeſt. Quid autem poteſt illi deeſſe, qui purgatus à peccatis, emundatus à vitiis, ac virtutibus exornatus, Deo ſuo intimè adhæret, & unus cum eo efficitur ſpiritus in æternum? Hic eſt apex Chriſtianæ perfectionis: hic finis ultimus, ad quem tendere debes. Cùm enim quælibet res tunc perfecta cenſeatur, cùm fini ſuo copulatur, finis autem tuus

Deus

Deus ſit; tunc demum te perfici neceſſe eſt, cùm perfectè Deo adhærens ad eum redis, à quo exiſti. Perfectus autem ſine ſpeciali Dei auxilio nemo eſt. Et quia pauci inter mortales ad ſingularem Dei illapſum recipiendum mentis apicem diſponunt; ideo paucorum perfectio eſt. Paucos ſingula protulerunt.

2. Virum perfectum illum eſſe dices, quem videris interritum periculis, intactum cupiditatibus, inter adverſa felicem, in ignominia beatum, in mediis tempeſtatibus placidum, quicquid cæteri timent optántque ridentem, omnia tanquam minora tranſeuntem, nullo bono niſi ſuo nitentem, ſemper liberum, ſibi ſemper conſtantem, ſui ſemper ſimilem, erectum, excelſum, vacuum ſui, & plenum Deo: cui bona ſua nulla vis excutit, qui mala in bonum vertit, qui nulla re fruſtratur, nullo læditur caſu: qui pretia rebus non ex opinione, ſed ex natura imponit: qui ſuper omnia eminens, toti mundo ſe infert, & in omnes ejus actus contemplationem ſuam extendit, ſemper tranquillus & inconcuſſus: qui majore ſui parte illic perpetuò commoratur, unde deſcendit. Sicut radii ſolis, quamvis terram contingant, illic tamen ſunt, unde mittuntur; ſic vir perfectus nobiſcum quidem converſatur, ſed optimâ ſui parte abeſt, & fini ſuo ſemper adhæret. Talis eſt animus ejus, qualis mundi ſtatus ſupra lunam: ſemper illic ſerenum eſt. Rerum defectus ignorat, varium animum neſcit, omnia ſæ-

Digitized by Google

ula illa ſerviunt, æqualiter tanquam ſol univerſa perluſtrat, atque omni multiplicitate rejectâ in ſimpliciſſima unitate quieſcit. Nihil optat, nihil quærit extra ſe, non habens neceſſe longius arceſſere felicitatem, quam corde incluſam gerit. Soli Deo operatur, ſoli Deo vivit, ſemper abire paratus. Hanc amuſſim adhibe vitæ tuæ: & intelliges, quàm procul abſis à perfectione.

3. Res iſta major altiorque eſt, quàm ut poſſis ad eam pertingere, niſi ille te ſurſum trahat, qui dixit; *Sine me nihil poteſtis facere.* Sed & præviæ diſpoſitiones neceſſariæ ſunt. Finis vitæ perfectæ, intima cum Deo unio eſt: & quia ille habitat lucem inacceſſibilem, ad eum nunquam accedes, niſi tenebras creaturarum à te expellas. Non poteſt homo divinæ conſors naturæ fieri, niſi ſe ipſum, & omnia creata, mente & affectu tranſcendat. Omnis vel minima cuicumque rei adhæſio echeneidi, exiguo piſciculo, ſimilis eſt; qui ſi navim mordeat, eam ſiſtit & detinet in mediò curſu. Non aliter pleriſque animabus contingit; quæ velut naves, cœleſtibus divitiis onuſtæ, beatæ unionis portum feliciter attingerent, niſi aliqua vitioſâ affectione detinerentur. Deus unus & ſimpliciſſimus eſt: nunquam poterit anima unioni apta eſſe, niſi una & ſimpliciſſima efficiatur.

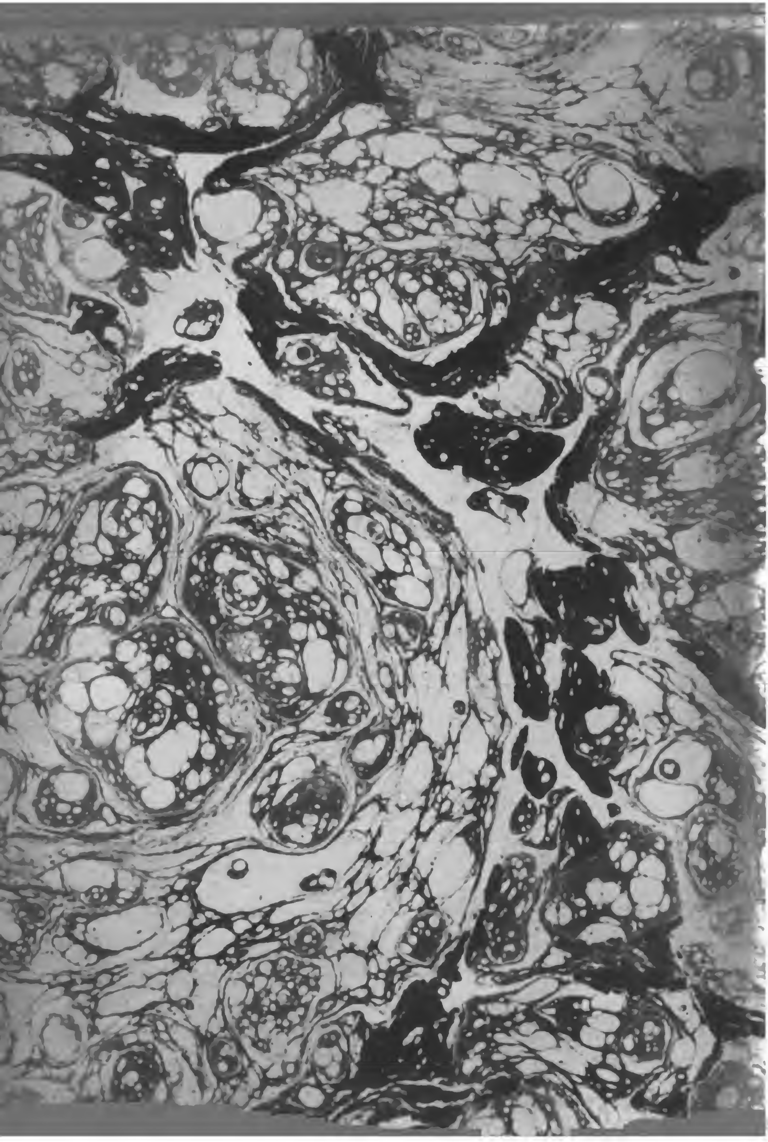
FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

8—1

Digitized by Google

BIBLIOTECA

Digitized by Google